

A KOCSI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG TÖRTÉNETE

Tartalomjegyzék

1. A község története a reformációt megelőző időkben	3
2.. A református falu	4
3. Támadások a XVII. században	6
3.1. A gyászévtized	6
3.2. A második törökdúlás, és az 1600-as évek vége	8
4. A Kocsi Zsinat	9
5. „Teher alatt nő a pálma!”	14
5.1. A XVIII század első felének nehézségei	14
5.2. A szorongattatás ellenére is virágzó eklézsia	16
6. A templom elvétele	18
7. Új templom építése	22
8. Bíró Mihály és Őri Fábián Pál lelkeszsége	25
9. Halász József püspök szolgálati ideje	29
10. Az ellenreformáció hatásai Kocson és környékén	32
11. Főbb események a 19. század első felében	34
12. László József munkásságának kezdete	40
13. Készülés a templomépítésre 1862-1868	43
14. A harmadik templom felépítése	46
15. Orgonaépítés 1872-ben	50
16, A községi iroda és a pékház megvásárlása	51
17. László József lelkipásztori szolgálatának utolsó szakasza	53
18. László József munkásságának értékelése	59
19. Sebestyén Dávid szolgálati ideje	60
20. A XX. század első felének kettőssége	64
21. Tudós lelkipásztor a gyülekezet élén	67
22. A fáradhatatlan egyházépítő: Bakonyi Dezső	68
23. Táskai Ferenc szolgálati ideje	72
24. Gyülekezetépítés Roboz Péter lelkipásztorsága alatt	74
25. Mellékletek	81
Felhasznált irodalom	99

1. A község története a reformációt megelőző időkben

Kocs község első írott említése 1217-ben a Várad Regestrumban fordul elő Koch formában. A Kocs szó török eredetű személynév volt. Bátky Zsigmond néprajztudós szerint ezt a török eredetű nevet egy magyar ember viselte, és tőle kapta nevét a falu. Kezdetben királyi birtok volt, és Komárom várához tartozott. A XIV. században felépült a Gesztesi vár. Ezután Kocs a Gesztesi uradalom része. Károly Róbert uralkodásától kezdve folyamatosan fejlődik a falu.¹

Az első ismert földesúr 1325-ben Paul Niger De Kwch (Kocsi Fekete Pál) volt, felesége Halápi Margit. Valószínűleg ő építette az első templomot is, amelyet Szent Mihály templomnak neveztek.

1332-ben Károly Róbert a Csór nemzetségbeli Tamásnak, a csókakői és gesztesi várnagynak adományozta. Ezzel egyidőben vámjogot is adományozott az uralkodó a településnek, amit I. (Nagy) Lajos királyunk is megerősített.

1372-ben Kocs a Poky család birtoka lett, ám 1410-ben Poky Ferenc Kocsot elzálogosította 35 Ft-ért a Győri Egyházmegyének. Az 1400-as évek elején Losonczy László bán volt a község földesura, majd 1433-tól Héderváry Lőrinc lett a földesúr.² Ezután néhány évig a Rozgonyi, majd az Újlaki családok birtoka egészen 1473-ig, amikor Hunyadi Mátyás Enyingi Török Ambrusnak adományozta a Gesztesi uradalmat.

A falu nevével szorosan összefonódik a kocsi története, hiszen itt készítették Mátyás király idejében az első ilyen járművet: az utazószekeret, vagy más néven kocsit. Mátyás, aki 1485-ben foglalta el Bécsét, sokat utazott Budáról Bécsbe. Útja Bánhidán, Kocson, Győrön, Magyaróváron vitt keresztül, s ekkor szerezhetett tudomást arról, hogy Kocson ügyes kezű kocsigyártó bogárok élnek. A monda szerint Mátyás egy Habermayer nevű kovácsot bízott meg az első kocsi elkészítésével. Ezután a király – akinek elnyerte tetszését az új jármű – sokszor választotta a közlekedésnek ezt a módját.³

Azt, hogy a kocsi magyar találmány, és Kocs községből ered, bizonyítja II. Lajos király kancellárjának, Brodarics István történetírónak a következő néhány sora is: „Tomori Pál, kalocsai érsek...tüstént felszállván könnyű szekerekre, amiket eredetők helyéről kocsinak nevezünk, márczius 20-án az akkor Visegrádon időző királyhoz sietett.”⁴

Kocson a középkorban virágzott a kocsigyártás. Ennek híre egész Európát bejárta, sőt a település nevét más nemzetek előtt is ismertté tette. A kocsi azon kevés magyar szó

¹ Kórósi Gábor: Kocs. Múlt és jelen, Kiadja: Polgármesteri Hivatal Kocs, 23. old.

² V.ö.: Kórósi Gábor: i.m. 35. old.

³ V.ö.: Kórósi Gábor: i.m. 31. old.

⁴ Kórósi Gábor: i.m. 31-32. old.

közé tartozik, mely a nyugati nyelvekbe jutott. Innen származik az angol *coach*, a német *Kutsche*, a katalán *cotxe*, a spanyol *coche*, az olasz: *coccio*, a flamand: *goetse*, a lengyel: *koczi*, a cseh: *koczy*, a svéd: *kusk*. A Kaukázus vidékén és Kis-Ázsiában pedig a könnyű szekeret „*madzsar*”-nak nevezik.

Sajnos ennek a kocsigyártásnak véget vetett a törökök előrenyomulása, majd az általuk végzett pusztítás. Az 1500-as években török fennhatóság alá került a falu, és 16 porta után adózott. Feltételezések szerint a lélekszám ebben az időben 250-300 fő körül lehetett

II. Lajos király uralkodása idején Kocs község Bakith Pál földesúré lett, ám hamarosan tartóssá vált a török fennhatóság. 1543 után, Buda és Esztergom elestével török kézre került a tatai vár is. A gesztesi és a tatai járás a fehérvári Veli béghez tartozott, aki kegyetlenül végigrabolta és gyilkolta a fennhatósága alá tartozó kerületet.

1566-ban Thury György palotai várkapitány megszerezte Tata várát, amelyet Szinán pasa 1594-es bécsi hadjárata alkalmával foglaltak vissza ismét a törökök. 1597-ben Pálffy Miklós által került ismét magyar kézre. Az 1600-as évek elején pedig két ízben is református fejedelmek birtokolták Tatát és környékét. Először 1605-ben Bocskai, majd 1619-ben Bethlen Gábor, ám előbb a bécsi, majd a nikolsburgi béke visszaadta mindkétyszer a császáriak kezére.

2. A református falu

Arra nézve, hogy Kocs községben mikor fejtette ki első hatásait a reformáció, sajnos nincsenek feljegyzéseink, azonban bizonyosnak tűnik, hogy már az 1500-as években – csak úgy, mint az ország sok más pontján – e településen is vannak követői a protestáns hitnek. Ezt a feltevést látszik igazolni az a tény, hogy Enyingi Török Bálint földesúr – akinek a neve szorosan összefügg a dunántúli reformációval – ezen a vidéken is nagy befolyással bírt. László József⁵ így ír e híres pártfogóról: „*E nagy férfiú magas műveltségére, szellemi nagykorúságára mutat az, hogy a magyarhonba behozott reformáció az ő lelkében és szívében oly fogékony talajra talált, miszerint első volt azon világi urak között, kik az emberi hozzáadásoktól megtisztított vallást elfogadták, Róma lelki rabszolgasága alól magokat kiszabadították, s vallás dolgában döntő tekintélyül, s kizárólagos forrásul a Krisztusi tant magába foglaló evangéliumot ismerték el.*”⁶

⁵ Kocsi lelkipásztor 1845-től 1899-ig.

⁶ László József, Emlékoszlop, fellelhető a Kocsi Református Egyházközség parókiális könyvtárában kézzel írt formában, 1880., 3. old. (Fényképét ld. a Mellékletek címszó alatt, 81. old.)

Ugyanakkor e nagy tekintélyű uraság nem csupán követője lett a reformációnak, hanem uradalmi területein a protestantizmus terjedését is elősegítette a szolgálatában álló Bálint nevű pap által. Enyingi Török Bálint birtokai közé tartozott a Gesztesi uradalom is, amelyhez pedig Kocs község is tartozott, így biztosra vehető, hogy az uraság közreműködése által, és védelme alatt a reformáció különösebb ellenkezés nélkül elterjedhetett és megerősödhetett.⁷

Az 1594-95-ös évek azonban olyan gyászos eseményeket hoztak mind magyar hazánk történetében, mind pedig Kocs községre nézve, amelyek egyáltalán nem kedveztek a reformáció további terjedésének. Színán pasa vezetésével a török hadak egészen Győrig nyomultak előre és azt el is foglalták. Minden útjukba eső települést kifosztottak, felégették. Ennek a kegyetlen hadjáratnak esett áldozatul Kocs is, amely ennek következtében teljesen elnéptelenedett, és csaknem két évtizedig lakatlan is maradt.

Enyingi Török István, a Gesztesi uradalom földesura azonban az elpusztult községeket hamarosan újra lakhatóvá akarta tenni, ezért 1612. április 27-én, Pápán kibocsátott egy nyílt levelet, amelyben hatévi adó- és szolgálatmentességet ígért azoknak, akik állandó lakhelyükül választják e településeket. Ennek hatására rövid időn belül Kocs ismételten lakottá vált.

László József feltételezi, hogy itt voltaképpen visszatelepülés történt, vagyis egész egyszerűen visszajöttek azok, akik a török elől elmenekültek (valószínűleg északabbra, a Felvidékre húzódtak), és ismét rendbe hozták, vagy újra felépítették korábbi házaikat:

„Igen valószínű, hogy az ellenség gyilkos fegyvereitől megmenekült korábbi lakosok voltak azok, kik készséggel fogadták ezen fölhívást, s általuk lett legnagyobb részben benépesítve az elpusztult község, s mivel ezek már a gyászos pusztulás előtt megismerkedtek a reformált vallással, s ezt bevették, tehát az újra fölépült község lakosainak is ez lett vallása.”⁸

Más források ugyanakkor arra utalnak, hogy egészen új lakosság érkezett a törökök által elpusztított faluba. Erre utal Kórosi Gábor⁹ írása, aki kutatómunkája során arra jutott, hogy Enyingi Török István földesúr hívására a Kiskunságból érkeztek református kunok, és ők népesítették be újra a községet.¹⁰ Ez utóbbi megállapítást látszik alátámasztani az a tény is, hogy Kocson egészen a közelmúltig nem a környéken megszokott dunántúli nyelvjárást, hanem az alföldi „őzö nyelvjárást” használták, amely teljesen megegyező a kiskunsági tájnyelvvél. Az első református lelkipásztor, az 1614-től itt szolgáló Berzétei Márton is,

⁷ V.ö.: László József, i.m. 3. old.

⁸ László József: i.m. 4. old.

⁹ Kórosi Gábor (1928-2008) Kocs szülötte, tanító, tanár, a kocsi általános iskola igazgatója volt.

¹⁰ V.ö.: Kórosi Gábor: i.m. 121. old.

ezek szerint onnan érkezett Kocsra, híveivel együtt. Az ő vezetésével hozták helyre és kezdték el használni a romos templomot.

Az 1614-es újrakezdést illetően a két említett leírás ellentmondani látszik egymásnak, de talán nem kell nekünk ezeket élesen szembeállítani egymással. Könnyen elképzelhető ugyanis, hogy a visszatelepülés elmélete és a kiskunságból történő bevándorlás megfér egymás mellett. A földesúr felhívásának eleget téve hazatérhettek a korábbi lakosok közül is sokan, ugyanakkor érkezettek kunok is a hatévi adó-, és szolgálatmentesség hírére, azonban joggal feltételezhető, hogy ha így is történt, az újonnan érkező kunok kellett, hogy többen legyenek, mivel az úgynevezett „Őz” dialektus) terjedt el és maradt fenn ezután évszázadokon keresztül.

Ezután hosszú időn át a falu lakossága szinte kizárólag reformátusokból állt, egyetlen temploma (a mai római katolikus templom elődje) az 1614-es használatba vételtől kezdve egészen 1746-ig a reformátusok használatában volt, és mindvégig volt lelkipásztora a gyülekezetnek.¹¹

3. Támadások a XVII. században

3.1. A gyászévtized

A három részre szakadt Magyarország Habsburgok uralta részében, vagyis nagyjából a mai Dunántúli Református Egyházkerület területén illetve a Felvidéknek elsősorban a nyugati részén hatalmas és félelmetes lendületet vett az erőszakos rekatolizáció I. Lipót hosszú uralkodása (1657-1705) idején. Korábban Bocskai István és Bethlen Gábor napjaiban még ezen a vidéken is az Erdélyi Fejedelemség, ha kellett, fegyverrel is érvényt szerzett a protestánsok védelmének, ám az a XVII. század közepére olyannyira meggyengült, hogy nem tudott hatással lenni a Habsburgok valláspolitikájára. Az uralkodó teljesen a jezsuiták befolyása alá került, melynek következtében kísérlet indult a protestantizmus teljes kiirtására.

Ennek a legdurvább megnyilvánulási formája volt a protestáns lelkészek, illetve tanítók pozsonyi vésztörvényszék elé történő beidézése, majd pedig az áttérést elutasítóknak a nápolyi gályákra történő eladása. Ezt az időszakot (1671-1681) nevezzük a magyarországi keresztyénség történetében „gyászévtizednek”.

A Kocsi Református Egyházközség – bár több szempontból is érintve volt az üldözésnek ebben a kegyetlen szakaszában – mindvégig virágzó eklézsia maradt.

¹¹

A lelkészek névsorát tartalmazó emléktáblát ld. a Mellékletek címszó alatt, 81. old.

Lelkipásztorait, templomát meg tudta őrizni, sőt más településekről is ide jártak a hívek istentiszteletre. Ez a kiváltságos helyzet gróf Zichy István földesúr pártfogásának volt köszönhető. 1643-tól ugyanis már a Zichy család fennhatósága alá tartozott a Gesztesi uradalom, s ezáltal Kocs községe is, ők pedig biztosították a szabad vallásgyakorlatot.

Ez a gyászos időszak bár közvetlenül nem –, közvetve mégis érintette a kocsiakat. Hitéért szenvedett gályarabságot az a Kocsi Csergő Bálint, aki falunk szülötte, s a pápai iskola nagyhírű rektora volt, s akit a pozsonyi vésztörvényszék elől megalázva, megverve hajtottak társaival együtt gyalogosan Triesztig, majd Nápolyig szállítva eladták társaival együtt fejenként 50 aranyért gályarabnak.¹²

Másrészt érintve volt a gyülekezet azért is, mert több szolgálati helyéről elűzött lelkipásztor itt talált menedéket. Három ilyen személyről biztosan tudunk. Az első érintett Ürményi Tamás, akit az esztergomi érsek fegyveres erővel üldözött el Magyaróvárról – elűzetése után Kocson viselt hivatalt. A templomban elhelyezett – és az egyházközség régi feljegyzései alapján készült – emléktábla tanúsága szerint ő kétszer is lelkésze volt a gyülekezetnek rövid ideig, ami a viszontagságos idők miatt nem annyira meglepő. Először 1676-77-ben, másodszor már kicsit hosszabb ideig: 1686-90-ig. Itt kell megemlítenünk Losonczi Farkas János nevét is, akit Nagyszombati lelkészségétől fosztottak meg és űztek el hívei közül. Ő szintén Kocsra menekült, és rövid ideig lelkipásztor lett a gyülekezetnek 1680-82 években. Innen Veszprémbe hívták, ahol haláláig szolgált. A harmadik Kocson menedéket talált református lelkipásztor Csúzi Cseh Jakab volt, aki ekkor a Komáromi egyházmegye esperesi tisztét is betöltötte.¹³ Ő 1677-től 1679-ig lett a gyülekezet pásztor. Tanulmányait Pápán, majd 1665-ben az Ultrajectumi (ma Utrecht, Hollandia) Akadémián végezte, ahol megszerezte a doktori fokozatot is.¹⁴ Losoncon lett prédikátor, ám 1676-ban a pozsonyi vésztörvényszék elé idézték, és csak kis híja volt, hogy nem került a nápolyi gályákra (váltságdíj fejében a csapatot kísérő parancsnok egy Beregszászy István nevű társával szabadon bocsátotta). Ezután került Kocsra, később debreceni lelkész lett, majd 1693-ban, Veszprémben választják püspökké.

Mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a gyülekezet legrégebbi tárgyi emlékei ebből az időből származnak. Két úrvacsorai edényről van szó: az egyik egy kis kenyérosztó tálka, mely az egyházközség birtokában van az alábbi felirattal: „*Kocsi Ecclesiae Anno 1679*”, a másik egy ma is használatban lévő (!) úrvacsorai kehely, a kettő közül a kisebbik, melynek felirata: „*Eccl Dei Kocsens 1679*”¹⁵

¹² Emléktáblájáról készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 82. old.

¹³ V.ö.: Kúr Géza: A Komáromi Egyházmegye, Kalligram könyvkiadó, Pozsony, 1993. 237. old.

¹⁴ Más forrás szerint nem Utrechtben, hanem Amszterdamban szerezte meg a doktori fokozatot.

¹⁵ Mindkettőről fénykép található a Mellékletek címszó alatt, 82. old.

3.2. A második törökdúlás, az 1600-as évek vége

Az 1683-as esztendő ismét óriási pusztulást hozott a falubelieknek, és ezzel együtt a református gyülekezet számára is. Álljon itt erre nézve László József visszaemlékezése:

„Mily sok és terhes viszontagságokon ment keresztül Kocs községe, s ebben a református egyház, fogalmunk lehet róla, ha meggondoljuk, hogy az 1594-ben törökök által elhamvasztott község 1683-ban Bécs alá vonuló török hadak tatár nemzetiségű csapatai által ismét porrá égettetett, s teljesen elpusztított. A lakosok, kik menekülhettek, elmenekültek, a merre tudtak. Azonban a háború után csak hamar visszatérvén a községet rövid idő alatt fölépítették annyira, hogy lelkészt is hozhattak Szenczi Sámuel, megtanulván, és megismervén a gyászos napokban, mily nagy szüksége van a veszélyben forgó, s súlyosan meglátogatott emberi léleknek a vallás vigasztalására, s bátorítására.”¹⁶

Alig tértek vissza az elmenekült lakosok a faluba a törökök által végzett pusztítás után, újabb támadás érte őket, ezúttal azonban a római katolikus egyház részéről. Az ország nagy részén már javában zajlott az erőszakos rekatolizáció, Kocson viszont az eddigi földesúri pártfogásnak köszönhetően csak ekkor fejtette ki első hatásait. A katolikusok elérkezettnek látták az időt, hogy a templomot elvegyék, ekkor azonban ezt a céljukat még nem tudták elérni. Ez elsősorban a község előjáróinak köszönhető, akik közbenjártak a földesúrnál annak érdekében, hogy a templom megmaradhasson a reformátusok használatában. (Római katolikusok még mindig csupán elvétve élhettek ekkor Kocson.)

Itt hadd említsek meg két nevet, akikkel kapcsolatban Komáromi Pál – későbbi lelkipásztor – gyülekezettörténeti írásában érdekes feljegyzéseket tesz. Az első Lepsényi Gergely lelkipásztor, aki 1690-től 1692-ig volt a gyülekezet lelkésze. Ő Mocsárról került ide. A hívek nagyon megszerették, mert „jó tanító” volt, marasztalták is, ám mégis rövid, mindössze két esztendei szolgálata után Pápára távozott, ahova meghívták.

A másik név Kanisai Péter lelkipásztoré, aki Lepsényi Gergely távozása után Simontornyáról érkezik, azonban Ő is csak rövid ideig lesz pásztora a Kocsiaknak, mert 1697-ben tragikus hirtelenséggel meghal. A feljegyzések szerint, násznéppel együtt Zámolyra utaztak menyegzőre. Kocsisa azonban olyan részegen hajtott, hogy a kocsit felborította, s a lelkész egyik lábszára úgy összetört, hogy az néhány hétnyi kínzó fájdalom és szenvedés után belehalt sérüléseibe¹⁷.

¹⁶ László József: i.m., 5. old.

¹⁷ Komáromi Pál: Succinta descriptio rerum ecclesiasticarum in ecclesia reformata Kocsiensi factorum imprimis de successionem ministrorum ab anno 1612, Magyar Nemzeti Múzeum 1043. Qu. Hung. II. 44-47.

4. A Kocsi Zsinat

1713. április 2-5. nevezetes napok a Kocsi Református Egyházközség életében. Ekkor ugyanis Kocson tartotta a Felső Dunamelléki Egyházkerület a zsinatát, amely esemény mind e mai napig a legmagasabb rangú esemény volt az egyházközség történetében. Ugyanakkor nem csupán helyi szinten bírt nagy jelentőséggel ez a zsinat, de az egész egyházkerület, s talán mondhatjuk: az egész magyar reformátusság szempontjából nagy súlya volt mindannak, amiről itt szó esett.¹⁸

Ez alkalommal szentelték fel Magyar Péter újonnan választott püspököt, s ekkor iktatták be a kocsi gyülekezet lelkipásztori tisztébe Komáromi Sülve Pált, Komáromi Sülve István gályarabságot szenvedett ácsi lelkész fiát.

A püspökbeiktatás szolgálatára Pathay János dömsödi lelkészt, Alsó-Dunamelléki püspököt kérték fel, akit előbb megkerestek levélben, majd kétfős küldöttséget is küldtek hozzá Sallai András tатаi alesperes és Tatai János lelkész személyében. Pathay János idős kora ellenére vállalta a szolgálatot. A *Kőrösi Egyházmegye* esperesével, Kecskeméti Pál szentmártonkátai és ifjú Pathay János szigetszentmiklósi lelkésszel kelt útra, és április 1-jén szerencsésen megérkezett Kocsra, hogy másnap a püspökbeiktatást végezze. Rajtuk kívül jelen voltak:

A Komáromi Egyházmegyéből: Magyar Péter ekeli, Pápai István némai, Tatai János jegyző, nagykeszi lelkész.

A Lévai Egyházmegyéből: Kocsis Sámuel esperes, kisszecsei, Mocsai János a lévai egyházból kiűzetvén varsányi, Újvári Mihály fegyverneki lelkész.

A Szokolyai Egyházmegyéből: Mányóki János esperes, jenői, Szathmári Pál, szokolyai lelkész.

Az Ürményi Egyházmegyéből: Megyeri György esperes, farkasdi, Debreczeni János, csúzi lelkész.

A Tatai Egyházmegyéből: Rimaszombati Kiss István esperes, szőnyi, Sallai András pénztárnok, nesz mélyi, Kocsi Major István ácsi, Tatai M. Mihály jegyző, dadi, Szenczi Sámuel almási, Gyömrei Ábrahám igmándi, Mocsai F. Mihály császári, Földvári András tarjáni, Újvári János tатаi, Tölyhi István győri, Komáromi Pál kocsi, Komáromi István banai,

¹⁸ Hasonlóan rangos egyházi esemény csak 1902. szeptember 13-án volt Kocson, amikor egyházkerületi és egyházmegyei lelkészértekezletet tartottak a templomban, ám annak egyháztörténeti súlya eltörpül a fent említett zsinaté mellett.

Kocsi B. János környei, Mocsi István szomori, Dabi István nagysápi, Komáromi János szendi, Czeglédi András héregi, Németi István etei volt lelkész letétetett, Vecsei András gyermelyi, Szombati Vitéz Ferenc szőnyi, Gönczi János etei, Berhidai Mihály lábatlani, Szkárosi Tamás unyi, Kis-Ari András szomódi lelkész.

Az iskolák rektorai közül: Mihályi István győri, Komáromi János almási, Nagy-Ari Pál kocsi, Komáromi Sámuel szomódi, Tornóczi János neszeményi, Fogarasi István unyi, Neszeményi János környei, Tállyai János császári, Bajomi György igmándi, Laki János etei, Farkasdi Dániel ácsi, Körmendi Péter szőnyi, Tápi Mihály csonoki, Bihari Pál baji, Hollósi György dadi, Pathay János banai tanító¹⁹.

Rajtuk kívül jelen volt még Szeli Sámuel is, akit éppen ekkor üztek el a pázmándi egyházközség (a Pápai Egyházmegye) lelkipásztori tisztéből. Részére a Tatai Egyházmegye négy, a Komáromi két forintot adott keresztyén testvéri szeretetből. Továbbá megjelent a zsinaton Naszályi András is, aki visszatért szűkebb hazájába a vári rektorságból.²⁰

Április 2-án, a zsinat istentisztelettel vette kezdetét, amelyen Tölyhi István győri lelkipásztor prédikált *János evangéliuma* 13. rész 34. verse alapján. Mivel az ünnepi gyülekezet a templomban nem fért el, a kívül maradtaknak Mocsa János varsányi lelkész tartott prédikációt. A templomi igehirdetés végeztével Pathay János püspök ment fel a szószékbe. Az idős püspök az egyházi és polgári rend igazgatása között levő különbségről, a magyarországi és erdélyi református egyházak és püspökségek számáról beszélt, s felsorolta a püspökök kötelességeit. Ezután az énekkar azt az éneket énekelte, amelyet az ünnepi kézzrátétel alkalmával énekelni szokott:²¹

*„Szent az Úristen, és szent az ő neve,
Idvességes szent ígéje,
Szentséges minden ő szerzése,
Rettenetes ő törvénye.*

*Ennek házába kik szolgáltok,
Mint pálmáfák virágoztok,
Énekszóval vigadoztok,
És szent nevét úgy áldjátok!*

*Teljes hatalom mindenekben,
A mennyei seregeken,
Birodalma mind mennyen, földön
És a mélységes tengeren.*

*Parancsolatját fogadjátok,
Félelemmel imádjátok,
Áldomása úgy száll reátok,
Ha tisztetekben eljárátok”, stb.*

¹⁹ Thury Etele: A Dunántúli Református Egyházkerület története II., Kalligram Könyvkiadó, Pozsony 1998., 308-310. old.

²⁰ V.ö.: Thury Etele: i.m. 310. old.

²¹ V.ö.: Thury Etele: i.m. 310. old.

Ezt követően Magyarai Péter az Úr asztala előtt letérdelt, Pathay János pedig mind a két kezét fejére tette, és megáldotta; hasonlóan megáldották Kecskeméti Pál és Rimaszombati Kiss István esperesek. Ezután az új espereseknek – Mátyóki János palánki, Lévai Kocsis Sámuel barsi és Megyeri György ürményi esperesek – felavatása következett, s az új püspök záró imádságával és áldásával az ünnepélyes szertartás véget ért.

Délután ismét istentiszteletet tartottak, a templomban Szathmári Pál szokolyai lelkész Zsid. 5,4 alapján tartott prédikációt, a kívül lévőknek pedig Debreczeni János csúzi lelkész. Ennek végeztével Magyarai Péter, a beiktatott püspök, espereseivel és az öt egyházmegyei tanácsbíróval együtt Pathay János püspököt két útitársával együtt vendégül látta. Végül másnap a felavató püspöknek öt, a két esperesnek két-két, ifj. Pathay Jánosnak egy arany honoráriumot adtak, s Gyömrei Ábrahám igmándi lelkész Bicskéig elkísérte Pathay János püspököt, és szerencsét kívánva útjára, visszatért a zsinatra.²²

Kocson április 3-án tovább folytatódott a zsinat, amely a második napon is istentisztelettel kezdődött. Komáromi Pál előbb szomódi, ekkortól kocsi lelkész *János evangéliuma* 21. rész 15-17. versei alapján hirdette az Igét. Ezután a püspök, négy esperesével, az öt egyházmegyéből választott tanácsbírákat avatta föl és erősítette meg a szolgálatban. Ezzel gyakorlatilag megalakult az Egyházkerületi Tanács.

Ezután szükségszerű lelkésszentelés következett.²³ Erre azért volt szükség, mert alig volt lelkész, aki szabályszerűen fel lett volna szentelve. Az elmúlt 38 évben ugyanis nem volt az egyházkerületnek püspöke. Mindösszesen két ilyen lelkészt találunk a névsorban: az öreg Földvári András tarjáni és Gyömrei Ábrahám igmándi lelkészeket nem kellett szentelni, rajtuk kívül: Kis-Ari András eddig a napig kocsi, a zsinat végeztével már szomódi és Szkárosi Tamás unyi lelkipásztorok szentelése pedig a következő közzsinatig el lett halasztva, mivel ők szabály szerint el voltak ítélve.²⁴

Elsősorban felavattattak és megerősítették: a Komáromi Egyházmegyéből Tatai János, Pápai István, a Tataiból Sallai András, Szenczi Sámuel, Tatai Mihály, Kocsi Major

²² V.ö.: Thury Etele: i.m. 311. old.

²³ V.ö.: Thury Etele: i.m. 312. old.

²⁴ V.ö.: Thury Etele: i.m. 312. old., Azt nem sikerült kiderítenem, hogy pontosan milyen „elítélésről” van szó, valószínűleg valamilyen fegyelmi eljárás folyhatott ellenük. Ezt a későbbi napok áthelyezései is valószínűsítik. Ld. lentebb.

István, a Lévaiból Mocsai János, Újvári Mihály, a Szokolyaiból Oroszi János, Szathmári Pál, az Ürményiből Debreczeni János.

Másod- és harmadsorban fölavattattak és megerősítették kizárólag a Tataiból: Tölyhi István, Komáromi István, Szombati Vitéz Ferenc, Komáromi Pál, Újvári János, Mocsai Mihály, Dabi István, Némethi István, Gönczi János, Komáromi János, Kocsi János, Czeglédi András, Vecsei András, Mocsi István.

Ezek az események önmagukban is óriási jelentőséget adtak volna az 1713-as Kocsi Zsinatnak, azonban ami ezután következett, az tette igazán rendkívülivé, s a mai Dunántúli Református Egyházkerület szempontjából történelmi súlyúvá ezt a néhány napot.

A lelkésszentelés után ugyanis máig ható határozatokat fogadtak el²⁵, melyek közül a legjelentősebb talán a presbitériumok kötelező felállítását elrendelő tétel volt. Röviden összefoglalva az alábbi szabályok születtek a zsinaton²⁶:

- Az esperesekre vonatkozó rész elrendeli az iskolák felügyeletét, a pénzügyi elszámolási kötelezettséget a közgyűlések felé, elrendeli az egyházlátogatásokat és tiltja az önkényeskedést a lelkészek felett.
- A lelkipásztorok esetében rendelkezik szolgálati, javadalmi kérdésekben, és útmutatást ad a szolgáltatáshoz való viszony tekintetében.
- A harmadik rész a gyülekezetek feladatait/kötelességeit taglalja. Büntetést helyez kilátásba, ha valamely gyülekezet nem fizeti rendesen a javadalmakat. Szabályozza a „papmarasztás” kérdését. Szorgalmazza, hogy minden településen legyen lelkész, vagy lévita, vagy tanító. Mindenütt legyen harangozó és egyházfi. Szabályozza az adakozást, kimondva, hogy közös háztartásban élők mind külön fizessenek. Aki nem fizet, annak egyházi szolgálat nem jár. A stóla és mellékes fizetés tekintetében kimondja: ennek összege minden gyülekezetben egységes legyen. Ebben a részben találjuk a már említett legfontosabb intézkedést is, a presbitériumok felállításáról. Kötelezővé teszi minden egyházközség számára a vezető testület létrehozását, a kisebb létszámú gyülekezetekben 6 fővel, a népesebbekben 12 fővel.²⁷

²⁵ A teljes szöveget ld. a Mellékletek címszó alatt, 83-85. old.

²⁶ V.ö: Thury Etele: i.m. 312-317. old.

²⁷ V.ö.: Kúr Géza: i.m. 162. old.

- A negyedik rész az iskolákra vonatkozik. Szabályozza a rektorok (tovább)képzését a Heidelbergi Káté alapján. Az anyagi kérdéseket is rendezi: beszél a tandíjak beszedéséről, kétszeres tandíj fizetéséről az egyházon kívüliektől, illetve ingyenes tandíjról rászorulóknak és egyházi személyek gyermekei esetében.
- Az ötödik rész a presbiterek és gondnokok feladatairól beszél. Kimondja, hogy kötelesek megvizsgálni a gyülekezetbe újonnan érkezők személyét. Óvni, védeni a lelkipásztort és családját, és konkrétan szabályozza a presbiteri tisztséggel járó feladatokat: *„A presbiterek tiszte: templomra, parókiára, egyházi tanítóra, iskolamesterre s ezek rendes fizetésére gondot viselni, az eklézsia mindenféle javaira vigyázni, és a szent eklézsia tisztaságát őrizni.”*²⁸
- Végül az általános rendelkezések olvashatók, melyek többnyire egyházfegyelmi kérdésekkel foglalkoznak. Kiemelkedik ebből a felsorolásból az a határozat, amely elrendeli a keresztselési és házassági anyakönyvek vezetését (nyilván ennek nyomán veszi kezdetét Kocson is az anyakönyvezés), de ezen kívül olyan jegyzőkönyvezést is bevezet, amely az egyházközség pénzügyeit és a fontosabb eseményeket tartalmazza. Érdekesség, hogy a szolgálati időre vonatkozóan kimondja, hogy a *„gyakori változás minden helytelen okért meg nem engedtetik”*; talán ennek a határozatnak is betudható az, hogy Kocson 1713 után huzamosabb ideig szolgáltak lelkipásztorok, míg előtte többnyire csak 1-2 évig.

Rendkívül fontos határozatok voltak ezek, melyek közül egyházalkotmányi szempontból kiemelkedő volt a presbitériumok felállítására vonatkozó pont. Kimondhatjuk, hogy a Felső-Dunamelléki Egyházkerületben ekkortól léteznek hivatalosan a presbitériumok, bár korábban is jelen voltak már a világiak az egyházi döntéshozatalban. Már Száki János püspök kéri az 1600-as évek második felében kelt zsinati meghívóiban, hogy a lelkészek vigyenek magukkal értelmesebb hallgatóik közül egy-két képviselőt.²⁹

²⁸ Thury Etele: i.m. 315. old.

²⁹ V.ö.: Thury Etele: i.m. 317. old.

Itt, a Kocsi zsinaton is a jegyzőkönyv tanúsága szerint szavaztak már a világiak az esperesválasztás alkalmával. Erre – ti. új esperes választására – azért volt szükség, mert Rimaszombati Kiss István szőnyi lelkipásztor idős korára és betegségére való tekintettel lelkészi tiszte után lemondott a Tatai Egyházmegye esperesi tiszteréről is, ezért a második nap délutánján erre is sor került (ugyanakkor Sallai András is lemondott alesperességéről). A jelen levő lelkészek és világi képviselők Kocsi Major István ácsi lelkipásztort választották meg 42 szavazattal, akit az új püspök azonnal felesketett és kézrátétellel fel is szentelt. A második nap Mocsai János varsányi lelkész esti könyörgésével ért véget.

Április 4-én és 5-én az egyházmegye gyülekezeteinek vizsgálatát végezték. Először is Komáromi Pált áthelyezték Kocsra, Kis-Ari Andrást pedig Kocsról Szomódra. Szkárosi Tamás naszályi lelkészt előbb kizárták az egyházmegyéből, később ezt úgy módosították, hogy az egyházmegye „végső egyházába” Unyba rendelték egy esztendőre azzal a kiegészítéssel, hogy utána köteles elhagyni az egyházmegyét. Naszályra a hazatérő Naszályi Andrást rendelték. Fogarasi István unyi lévitát Gönyűre helyezték, amely azonban kicsiny reformátussága miatt nem tudta eltartani, ezért a Tatai és Komáromi Egyházmegyék 3-3 forinttal járultak hozzá javadalmához. Bihari Pál baji lévita csonoki lelkész lett, míg helyébe Bajra Fehér Mihály tatai rektor lett kijelölve.

A Felső-Dunamelléki Egyházkerület Kocsi Zsinata ezzel véget ért. A résztvevők egy szebb jövő reményében váltak el egymástól, ám sajnos nem volt igazán szép, ami következett.

5. „Teher alatt nő a pálma!”

5.1. A XVIII. század első felének nehézségei

A Rákóczi szabadságharc leverése után, III. Károly uralkodása idején már az ún. csendes ellenreformáció vette kezdetét úgy országszerte, mint Kocson és környékén. Ez ugyan nem volt annyira életellenes, mint a korábbi évtizedek – különösen a véstörvénytörvények és a gályarabság korának – üldözései, mégis rendkívül nehéz periódus következett a reformáció egyházaira, s ez később Károly lányának, Mária Teréziának uralkodása alatt is folytatódott.

1716-ban Komárom vármegye egy olyan rendeletet adott ki, melyben minden

protestáns egyházközséget kötelez arra, hogy lelkipásztorát 15 napon belül bocsássa el szolgálati helyéről, mert *„amely lelkész ezen határidőn túl egyházában találtatik, minden vagyona elkoboztatik, s maga kemény fogsággal büntettetik”*.³⁰

A nehézségeket csak fokozta az 1721-ben Pesten összeülő vallásügyi vegyesbizottság eredménytelen munkája. Mivel ennek protestáns és katolikus tagjai nem tudtak megegyezni egymással, a király a következő határozattal elnapolta a gyűlést: *vallás tekintetében abban az állapotban maradjon minden, amelyben volt a bizottság összeülése előtt*. Ezt a katolikusok azután úgy magyarázták, hogy a protestánsok birtokolhatják ugyan meglévő templomaikat, de azokon felújítási munkálatokat végezniük nem szabad. E magyarázat mögött az a szándék húzódott meg, hogy a protestánsok szép lassan templom nélkül maradnak, amint épületeik tönkre mennek, s akkor majd közösségeik is felmorzsolódnak.³¹

Ezek a megyei és országos rendeletek mind hatással voltak a kocsi eklézsiára is, ám ezen kívül speciálisan helyi zaklatások is érték a falu református közösségét. Ezek akkor kezdtek fokozódni, amikor a tatai és gesztesi uradalmakat Eszterházy József fraknoi gróf 1727-ben megvásárolta, aki hithű római katolikus lévén a „csendes ellenreformáció” legfőbb támogatója lett a fennhatósága alá tartozó területeken. A Kocshoz közeli Császáron, valamint a szomszédos Nagyigmándon plébániákat hoz létre a gróf, s a Kocson lakó katolikusok lelkigondozását a nagyigmándi plébánosra bízta, miközben a faluban élő lutheránusokat, majd később a reformátusokat is kötelezi a plébános földjeinek megművelésére.

További kényszert jelentett a református gyülekezet számára a földesúrnak az a rendelkezése, mely szerint a templom harangjaival minden olyan esetben harangoztassanak, amikor az igmándi plébános misét tartani átjön. (Emlékeztetőül: a faluban továbbra is csak református templom volt a mai római katolikus templom helyén, s harangok is csak abban voltak – a plébános feltehetőleg háznál misézett.) Ez azonban – amint az Emlékoszlopban írva találjuk: *„sok kellemetlenség forrása lett, mert a harangozás sokszor olyankor történt, mikor a hívek templomban voltak.”*³²

³⁰ László József: i.m. 6. old.

³¹ V. ö.: László József: i.m. 6. old.

³² László József: i.m. 6. old.

A legfájóbb támadás azonban a kocsi reformátusok ellen ebben az időszakban kétségkívül az volt, amikor sorozatos gyújtogatások következtében előbb az iskola épülete vált a lángok martalékává, majd kis híján a templom is erre a sorsra jutott. Feljegyzések szerint többször lobbant fel tűz a templom szomszédságában is, egészen addig, mígnem egy asszonyt tetten értek, elfogták, kivallatták, és az uradalmi törvényszék halálra ítélve fejét vétette. Büntársait – miután kiadta azokat – a törvényszék bezáratta. Ennek hatására megszűntek a templom felgyújtására tett kísérletek.³³

5.2. A szorongattatás ellenére is virágzó eklézsia

Támadásokban, zaklatásban tehát nem volt hiány Kocson sem, csakúgy mint szerte a Dunántúlon, ám ez az egyházközség nemhogy nem vált több környékbeli gyülekezethez hasonlóan „árva eklézsiává”³⁴, de egyenesen a virágzás jeleit mutatta. Hogy minek volt ez köszönhető, arra nézve álljanak itt ismét László József gondolatai: *„Hogy ennyi viszontagság között a kocsi református egyház nemcsak el nem pusztult, sőt virágzásának bizonyítékait tüntette föl, ez nagy részben Komáromi Pál érdeme. Ő úgy tudta bátorítani, vigasztalni, s buzdítani híveit, hogy a hívek buzgósága nem csökkent, sőt növekedett.”*

A lelkipásztor méltatása utódja szájából jogos dicséret, hiszen Komáromi Sulye Pál kocsi lelkésziségének ideje (1713-1733) valóban a gyülekezet erősödésének időszaka. Nemcsak a támadások kivédésére, hanem a közösség építésére is jutott energiája a lelkésznek és a híveknek. Ennek az egyik szép példája, hogy a gyülekezet új aranyozott úrvacsorai kelyhet készíttetett 1729-ben. László József e helyen Komáromi Sulye Pál szavait idézi ezzel kapcsolatosan az emlékoszlop lapjain, amikor a következőképpen számol be erről: *„Egy alkalommal összegyülekezett az elöljáróság a lelkészháznál. Beszéd közben szóba jött az úrasztali kehelynek csekély belső térfogata, s indítványoztatott annak megnagyobbítása. Az elöljárók elkezdtek e fölött tanácskozni, s majd a nagyobbítási költségre adakozni. Az adakozásnak oly szép eredménye lett, hogy abból egy 35 latos*

³³ V.ö.: Komáromi Pál: Succinta descriptio rerum ecclesiasticarum in ecclesia reformata Kocsiensis factorum imprimis de successione ministrorum ab anno 1612, Magyar Nemzeti Múzeum 1043. Qu. Hung. II. 44-47. (A kézirat egy oldaláról készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 86.old.)

³⁴ Az árva eklézsia kifejezés azt jelenti, hogy sem lelkésze, sem temploma nem maradt a gyülekezetnek az ellenreformáció miatt. Erre a sorsra jutott a környékben például: Moca, Szend, Szomód, Tata. V.ö.: Hudi-Jakab-Konc-Köblös-Kránit-Mezei: Dunántúli Egyházleírások a XVIII. századból, Pápa, 2002. 425-443. old.

nagyobb öblű aranyos poharat lehetett csináltatni, s a régi kehely is megmaradt.”

Az „előljárásnak” ez a buzgósága arra mutat, hogy a fokozódó támadások nem rendítették meg a kocsi reformátusok hitét. Az a tény, hogy nagyobb méretű úrvacsorai kehelyre volt szükség, mutatja, hogy népes gyülekezet úrvacsorázhatott, tehát az istentiszteleti közösségre és a kegyesség gyakorlására nézve semmilyen hatása nem volt az ellenreformációnak. Az pedig, hogy a nevezett napon az adományok felajánlása olyan szép eredménnyel zárult, hogy újabb kehelyre is futotta, arra utal, hogy a tagok nem késlekedtek, ha kell áldozatot hozni egyházukért.

A kehely az 1679-ben készült kisebbik párjával együtt ma is használatban van. Felirata: „A Kocsi Refor. Sz. Ecclesia pohara. Készítetett némely kegyes emberek adakozásából Tisz. Komáromi Pál Prq Baki János törv. Bíróságába Ano 1729”.³⁵

Ugyancsak Komáromi Sülye Pál idején készült az a két úrvacsorai ónkanna, amely fellelhető az egyházközség emlékei között, de már nincsenek használatban. A nagyobbik, szárnyas angyal lábakon álló felirata: „A Kocsi Reform. Ecclesia maga kölcségén készítette ez kannát Komáromi Pál praedicatorágában Tihanyi György bíróságában 1724” A kisebbik ónkanna erősen sérült. Felirata: „A Kocsi Ref. Sz. Ecclesia számára készített Anno 1729”

Másik pozitívuma ennek az időszaknak, hogy a lelkipásztor szívügyének tekintette az iskolában folyó oktató-nevelő munkát, ennek érdekében a tanítók fizetését jelentősen megemelte anélkül, hogy az egyházközség gazdálkodását túlzottan megterhelte volna. Ennek az lett az eredménye, hogy a kocsi iskola (talán felesleges is említeni: csak református iskola működött ekkor a faluban) mindig jól felkészült tanítókkal volt ellátva, akik nem csupán az iskola színvonalát emelték, de ezáltal az itt tanuló ifjúság javát is szolgálták.³⁶ Ugyancsak a magas szintet képviselő iskolával függ össze az a tény is, hogy többen az itt szolgált tanítókból lelkipásztorrá lettek ezekben a nehéz időkben. Ők a környékbeli gyülekezetekben álltak munkába, *„s a kocsi gyülekezetnek azt a dicsőséget szereztek, hogy a tatai egyházmegye nagyobbbrészt a Kocson hivataloskodott tanítókból lett lelkészekkel betöltve, kik Komáromi Pálnak, mint valamely Gamálieinek lábainál tudományos és gyakorlati ismeretekben gyarapodást szerezvén, hasznos munkások lettek az*

³⁵

A kehelyről készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 87. old.

³⁶

V.ö.: László József: i.m. 7. old.

*Úr szöllejében.*³⁷

Végül még egy említésre méltó érdekessége van az 1700-as évek elejének, amely azt mutatja, hogy nincs szó gyengülő reformátusságról Kocson annak ellenére sem, hogy az ellenreformáció itt is éreztette hatását. A gyülekezet élni akar, s a lelkész megkezdte az anyakönyvek vezetését, amelyet egyértelműen a jövőre nézve, s az utókorra gondolva tesz. Legkorábban a szülöttek és megkeresztelték anyakönyvezése kezdődik el 1713-ban, mely azóta is folyamatos az egyházközségben (ezt megelőzően semmilyen anyakönyv nem maradt fenn), majd 1715-ben megkezdte a házasságok anyakönyvezését is.

6. A templom elvétele

1740-ben a Pragmatica Sanctio (leányági örökösödés) értelmében Mária Terézia királynő került a Habsburg Birodalom, s egyben a Magyar királyság élére, aki a protestáns kérdésben elfogadta Barkóczy Ferenc esztergomi érsek tervét, amelynek célja a magyar protestantizmus „csendes eltemetése” volt. Ahogyan ő maga fogalmazott: „nem kívánjuk az üldözést, de a türelmet sem.” Ennek hatására uralkodása idején 150 templomot vettek el a reformátusoktól a Dunántúlon. Ezek egyike volt a kocsi templom.

1745-ben a kocsi reformátusok azzal a kéréssel fordultak Gróf Eszterházy József földesúrhoz, hogy omladozó templomukat felújíthassák. Erre az a válasz érkezett a gróftól, hogy a templomfelújítást ő maga fogja elvégeztetni, ám a római katolikusok számára. Ezzel egyidőben azonban Balogh Ferenc uradalmi kormányzó felszólította a presbitériumot, hogy válasszanak maguknak építési telket, ahol az új oratóriumot (imaházat) felépítik maguknak. Ha ő ezt alkalmasnak találja, akkor azonnal hozzájárulását adja, sőt az építkezéshez szükséges téglára is biztosítékot ad.³⁸

A kocsi reformátusok azonban nem akartak megválni az őseiktől örökölt templomtól, amelyet ekkor már több mint 130 éve használtak, ezért Fodor Mihály községi bíró (az egyházközség gondnoka), valamint Bátki György törvénybíró az 1745 novemberében Kocsra érkező Balogh Ferenchez ismételt azzal a kéréssel fordultak, hogy engedélyezze a templom kijavítását a gróf. Kérésüket írásban is átnyújtották, melyre Balogh Ferenc a következőképpen

³⁷ László József: i.m. 7. old.

³⁸ V.ö.: László József: i.m. 13. old.

válaszolt: „*Atyámfia! A Méltóságos Gróftól három esztendőttől fogva kényszerítettem a templomoknak elvételére, melyet ez ideig nem cselekedtem, most pedig szükség lévén az építésre, én megépíttetem, ti pedig építsetek mást magatoknak.*”³⁹

Gróf Eszterházy József 1745. karácsony második napján beidézte maga elé Tatára a gyülekezet 12 elöljáróját, s határozottan közölte velük, hogy templomukat elveszi. Kiegészítette ezt azzal, hogy amennyiben engedelmeskednek döntésének, abban az esetben minden segítséget megad számukra egy új oratórium felépítéséhez, ha azonban ellenszegülnek, könnyen úgy járhatnak, mint a Mezőörsiek, akiknek a templomát – mivel engedetlenek voltak – megégettette.⁴⁰

1746. január 1-jén lett kihirdetve az uraságnak a templom elvételéről szóló parancsa egy Palászký nevű uradalmi ügyvéd által. Igaza lehet László Józsefnek, amikor így fogalmaz: „*Ennél nagyobb szomorúságot, s leverőbb fájdalmat alig hozott még valamely új év a Kocsi Református Egyházra.*”⁴¹

A nyílt parancsban a gróf utal földesúri jogaira, miszerint mindaz, amit jobbágysai birtokolnak – beleértve a templomot is – az övé, mert a földesúrnak kell gondoskodni a templomok fenntartásáról, illetve az egyházi hivatalnokok javadalmazásáról. A levélben ehhez hozzáteszi, hogy mily nagy fájdalmat okoz neki, hogy mikor keresztütlutazik a birtokain, nem talál ott saját felekezeti templomot, ahol áhítatosságát gyakorolhatná. Kimondja továbbá, hogy a kocsi templomot római katolikusok építették, tehát most is azokat illeti. Végül megerősíti azon szándékát, hogy – amint azt már korábban előszóban kifejezte – a templom elvételét már most végrehajtja, de az új oratóriumhoz helyet, téglát és fát biztosít.⁴²

Az egyházközség elöljárósága, amint átvette a nyílt parancsot, azonnal újabb kérvényt fogalmazott, melyben esedezve kérte a gróftól, hogy hagyja meg a templomot birtokukban, továbbá kifejezte azon aggodalmát is, hogy ha új templomot építene, akkor annak használata sem lesz zavartalan, hanem újabb zaklatások – netán annak is az elvétele, vagy lerombolása – következhet.⁴³

³⁹ László József: i.m. 13. old.

⁴⁰ László József: i.m. 7. old.

⁴¹ László József: i.m. 8. old.

⁴² A teljes levelet ld. a Mellékletek címszó alatt, 87-89. old.

⁴³ V.ö.: László József i.m. 13. old.

Ezek hallatán talán felmerül bennünk a kérdés, miért nem adták át templomukat a református hívek beletörődve sorsukba, s inkább örvendezve azon, hogy egy teljesen új épületet emelhetnek Istenünk tiszteletére. Vajon nem pusztán a makacsságuk, nyakas kálvinista hitükből fakadó protestálásuk következménye volt-e ez? Ahhoz, hogy megértsük elődeinknek ezen aggodalmát s többszöri kérvényezését, tudnunk kell, hogy Mária Terézia királynő idejében csak királyi engedéllyel épülhetett templom az országban, s ha ez az engedély hiányzik, az így épült templom szabadon lerombolható. A hívek félelme tehát nem volt ok nélkül való.

Az újabb kérelemre azonban nem érkezett megnyugtató válasz. A gróf január 6-án kelt válaszában kijelentette, hogy templomelvételi szándékától semmi szín alatt nem hajlandó elállni, de a Kocsi Református Egyházközség megnyugtatóra hozzatette, hogy az oratórium felépítéséhez ő vállal garanciát oly módon, hogy az esetleges háborgatások ellen védelmet nyújt. A záradékban azonban ismétli azon intését, hogy a református egyház tagjai tartsák meg és teljesítsék mindazt, amire figyelmeztetve voltak.

Még január 20-án értesítette Balogh Ferenc az egyházközség elöljáróságát, hogy – amint azt az előző napon a helyszínen megállapította – kijelöli oratórium és prédikátorház helyéül a Kis utcán a Tata felőli sorban Nagy Ferenc félhelyes és Huszka Györgyné fertályos egymás mellett lévő házukat és telküket, melynek felső szomszédja Fodor János, alsó pedig Barát István. Iskolamester részére Daróczi Péter fertályos jobbágy házát és telkét Málosi Ferenc és Könczöl Mihály szomszédságában. A kormányzó figyelmeztette ugyanakkor az egyházközség vezetőit, hogy az építési anyagok hordását kezdjék meg, és amint az időjárás engedi, fogjanak hozzá az építkezéshez is.⁴⁴

1746. április 18-án újabb írásbeli kérelmet nyújtott be a Kocsi Református Egyházközség gróf Eszterházy Józsefhez, mivel annak sem a január 1-én kelt nyílt parancsa, sem a január 6-án írt válaszlevele nem tartalmazott megfelelő garanciákat a háborítatlan vallásgyakorlásra vonatkozóan. Ennek a kérelemnek a fontosabb pontjai a következők voltak:

1. *Biztosítsa a Gróf a kocsi reformált egyház híveit országbiztosi pecsét alatt kiadott nyilatkozatával a felől, hogy ujonnan épült templomjukat bárhonnan jövő megtámadás ellen védeni, s még utódait is minden háborgatástól elzárni fogja.*

⁴⁴

V.ö.: László József: i.m. 14. old.

2. *Mivel a királyi engedelem nélkül épült templomok lerombolása királyi parancsolat által elrendeltetett, s a szőnyi templomot is ily okon rontatta le a vármegye: legyen a Gróf e részben segítségökre a szükséges engedelem kieszközlése által.*
3. *Ha történetesen tűzveszély által templomuk elpusztíttatnék, legyen szabad ismét fölépíteniök.*
4. *Míg templomjuk elkészül, szabad legyen régi templomukat használni.*
5. *Engedtessek meg önköltségükön szerzett harangjaikat elhozni.*
6. *Tarthassák meg továbbra is az egyházi szolgák fizetésére, díjazására nézve eddigi gyakorlatban volt modot, és eljárást.*⁴⁵

Ezzel a bátor kérvénnyel kapcsolatosan a gróf már egyértelműen kimutatta neheztelését. Emlékeztette az egyházközséget sokszor megismételt ígéreteire, hogy ő nem fogja őket hitükben háborgatni, de másoknak sem engedi meg ezt. Ugyanakkor válaszában felrója nekik azt, hogy állandó jellegű kérelmezésükkel tulajdonképpen nem akarnak mást, mint az építkezést halogatni, ezért kijelenti, hogy régi templomukat augusztusnál tovább semmi esetre sem használhatják.⁴⁶

Az egyházközség lelkipásztorát ekkor Nagy Jánosnak hívták, aki egyben a Tatai Egyházmegye esperesi tisztét is betöltötte, a községi bíró pedig Fodor Mihály volt. Ők mindketten sokat fáradoztak azért, hogy a gyülekezetet ért csapást – amennyire csak lehet – enyhítsék. Előbbi elsősorban lelki támasza volt a híveknek, míg utóbbi volt az, aki a különböző kérelmeket megfogalmazta és benyújtotta a földesúrhoz, illetve uradalmi kormányzójához, Balogh Ferenchez.

Fodor Mihály községi bíró személye azért is érdekes egyházközségünk története szempontjából, mert Komáromi Sülye Pál lelkész távozása után, egészen 1757-ig ő jegyezte fel a gyülekezetben történt nevezetesebb eseményeket, megörökítve mindezt az utókor számára.

⁴⁵ László József: i.m. 14. old.

⁴⁶ V.ö.: László József: i.m. 15. old.

7. Új templom építése

A templom elvétele és a sok sikertelen kérelmezés után nem maradt más választása a kocsai reformátusoknak: új templom építésébe kezdtek. Az új templom alapkövét 1746. május 18-án rakta le Nagy János lelkész-esperes, valamint Balogh Ferenc uradalmi kormányzó közösen. Az ünnepségen jelen volt Komárom vármegye Hobarik nevezetű főügyésze, és természetesen a település és az egyházközség valamennyi elöljárója és népes gyülekezete.⁴⁷

Az új templom építéséhez az Eszterházy gróf pénzzel ugyan nem járult hozzá, azonban az építéshez szükséges téglát ő adta, s a kőnek is egy jelentős részét.⁴⁸ A Tatáról kapott kő azonban nem fedezte a teljes szükségletet, viszont ekkor igazi keresztyén testvéri segítséget kapott a gyülekezet a csákvári református egyházközség tagjaitól, akik önként és ingyen hordták a még szükséges követ Kocsra, hogy a templom felépülésében ez ne legyen akadály. Ez a segítség különösen felértékelődik annak fényében, hogy semmi nyomát nem találjuk annak, hogy az építkezéshez bármelyik másik egyházközség vagy egyházi testület bármivel is hozzájárult volna, pedig többek között a Győri egyházközséget is megszólították egy kérelmező levéllel.⁴⁹

Bár az építkezés folyt, az egyházközség elöljáróságát továbbra is kétségek gyötörték a tekintetben, hogy biztosíték hiányában hiába fáradoznak új templomuk felépítésén. Ezért annak érdekében, hogy bármilyen mondvacsinált ürüggyel meg ne foszthassák őket újonnan épülő templomuktól, újabb kérvényekkel fordultak 1746 nyarán a grófhhoz. Ezekben nagyobb biztosítékot kértek tőle a békés vallásgyakorlásra, s egyszersmind kérték, hogy engedje el, illetve adja vissza azt az 50 Ft-ot, amelyet az uradalmi kormányzó büntetésként szabott ki rájuk, mert a templom falát úgymond: *„nem kívül, hanem csak belül, tehát ott ahol szembe sem igen tűnik, két három téglával magasabbra építették”*.⁵⁰

⁴⁷ Az alapkö felirata a Mellékletek címszó alatt latin nyelven olvasható, 90. old.

⁴⁸ Megjegyzés: a kocsiaiak közül sokakban ma is él egy ún. fatemplom halvány emléke, melyet a templomelvétele követően húztak fel. Ennek létezésére azonban semmilyen forrás nem utal, valószínűleg azért mert soha nem is volt ilyen. Az 1746-ban épülő templom legfőbb alapanyagai, mint azt fentebb látjuk kő és téglák voltak.

⁴⁹ Ez a „folyamodvány” még 1880-ban meg volt az egyházközség levéltárában V.ö.: László József: i.m. 8. old. Sajnos a II. világháborúban ezeket a régi iratokat az orosz katonák elpusztították. Csak az anyakönyveink és az „Emlékoszlop” maradt meg egy bátor gyülekezeti tagnak köszönhetően.

⁵⁰ László József: i.m. 15. old.

A gróf válaszában visszautasította a kéréseket, mely azonban nem csüggedésre, hanem újabb próbálkozásra sarkallta az egyházközség tagjait. Az augusztus 11-én kelt levelükben már toronyépítésért és harangjaik használatáért esedeznek, melyre azonban augusztus 19-én a gróf azt a választ adja, hogy nem tanácsos ilyen kérésekkel hozzá fordulni, különös tekintettel arra, hogy a protestánsoknak sok helyen még városban sincs sem tornyuk, sem harangjuk. Ráadásul az oratórium építésénél az ő akaratával ellenkező módon a padlószintet egymás mellé helyezett gerendákkal alakították ki. Most már ugyan le nem bontatja, de azt megtiltja, hogy megstukatúroztassák.⁵¹

Végül 1746. november 4-én csakugyan kiadta a gróf a már biztosítékokat tartalmazó nagy, pecsétetes nyíltlevelét, amely ünnepélyesen kimondta az oratórium állandó békés használatát, valamint a kocsi (és vele együtt a nagyigmándi) reformátusok „szabad” vallásgyakorlatát.⁵²

A levélben megfogalmazott ígéretek azonban olyan feltételekhez voltak kötve, amelyek inkább elkeseredésre adtak okot, mintsem örömré. Ezek a feltételek röviden összefoglalva az alábbiak voltak:

1. Mivel az oratórium építéséhez szükséges építőanyagok jelentős részét az uradalom biztosította részben ingyen, részben fél áron, ezért ismerjék el a reformátusok – mind most, mind a későbbiekben a grófnak illetve leszármazottainak, mint sajátjukhoz való örökös földesúri jogukat.
2. Lelkészt vagy tanítót sem most, sem a jövőben nem választhatnak az uraság engedélye nélkül. Továbbá az ő engedélyéhez kötött a szuperintendens (püspök) vizitációja is.
3. Az egyházközség elöljárói, azaz a presbitérium tagjai közül néhányan kötelesek részt venni vasárnaponként a római katolikus szentmisén, hogy az ott elhangzó prédikáció segítse úgymond a „*hitben való megvilágosodásukat*”.
4. A református jobbágyság kötelesek a katolikus jobbágysággal közösen fenntartani a helyben lévő római katolikus egyházat, plébánosát, iskolamesterét a földesúr által megszabott módon.
5. Prédikátorai, iskolamesterei a római katolikus egyház törvényei ellen ne merjenek vétetni, különben szolgálati helyükről eltávolíttatnak.

⁵¹ V.ö.: László József: i.m. 16. old.

⁵² A teljes levelet ld. a Mellékletek címszó alatt, 90-91. old.

6. A katolikus megyéspüspököknek és fővikáriusának tisztelettel és engedelmességgel hódoljanak, és a római katolikus egyház által rendelt ünnepeket megtartsák.⁵³

Bár a nyílt levél tartalma nehezen nevezhető a szabad vallásgyakorlás megfogalmazásának, mégis ha belegondolunk abba a vallásügyi helyzetbe, amely ekkor, Mária Terézia uralkodása alatt Magyarországon volt, akkor beismerhetjük, hogy gróf Eszterházy József már így is többet adott, mint amit a katolikus klérus szerint adnia lehetett volna.

Jól bizonyítja ezt a győri káptalan⁵⁴ tiltakozása, amely megtudva azt, hogy miután a kocsi református hívek engedélyt kaptak templomuk felépítésére, most már toronyépítésért és harangok használatáért is esedeznek földesurukhoz – attól tartva, hogy gróf Eszterházy József a kitartó kérelmezéseknek előbb utóbb engedni fog – 1746. november 4-én kelt tiltakozásával nyomást gyakorolt a grófra, aki természetesen nem szállt szembe egyháza akaratával.

Miután a gróf nem engedélyezte a régi harangok elhozatalát, 1747. június 29-én Balogh Ferenc uradalmi kormányzó Tatára behívatta az egyházközség elöljáróit, és felajánlott nekik egy harangot, amit a gróf maga öntetett a kocsi reformátusok használatára. Ahhoz azonban, hogy ezt a harangot elhozhassák, aláírásukkal kötelezniük kellett volna magukat és utódaikat arra, hogy az 1746. november 4-én kelt nyílt levél feltételeit, valamint egy 1747. március 26-án benyújtott kérvényükre adott válaszelevélben foglalt kötelezettségeiket pontosan teljesíteni fogják. Az egyházközséget képviselő elöljárók azonban nem írták alá a kötelezvényt, mert ahogy ezt Fodor Mihály községi bíró és presbiter elbeszéli: *„Oly föltételeket egy református ember, míg a maga valóságában megmarad, soha el nem fogadhat.”*⁵⁵

⁵³ V. ö.: László József: i.m. 16. old.

⁵⁴ Római katolikus egyházi szerv: a püspök papi tanácskozó testülete.

⁵⁵ László József: i.m. 17. old.

8. Bíró Mihály és Óri Fábián Pál lelkészsége

Nagy János után nagytiszteletű Bíró Mihály lett a Kocsi Református Egyházközség lelkésze, aki 1757-1762-ig viselte e tisztséget, majd őt Óri Fábián Pál követte több mint két évtizeden át (1763-1786). Sajnos e két lelkipásztor idejéből szinte semmi sem maradt fenn a gyülekezet történetét illetően. Már az 1800-as években is komoly problémát okozott, hogy ebből az időszakból semmilyen feljegyzést sem találtak. A két lelkész neve is csak az általuk vezetett anyakönyvekből ismert. Nagy Mihály, aki a 1821-től 1844-ig volt Kocson lelkész, illetve esperes (később az egyházkerület püspöke) már érezte ezt a hiányt, ezért 1822. március 1-én tartott presbitéri gyűlésen kérte, hogy ebből az időszakból idézem: *„az egyháznak nevezetesebb, s a maradékra nézve is érdekes és tanulságos történetei – amennyire lehet – kinyomoztassanak, s följegyeztessenek.”*⁵⁶ Ezért kérte, hogy aki ezzel az időszakkal kapcsolatosan bármilyen információval rendelkezik, az neki vagy írásban, vagy élő szóban jelentse, hogy azokat feljegyezhesse. Sajnálatos módon azonban úgy tűnik ennek a felhívásnak semmilyen eredménye nem lett.

Ami biztosan tudható ebből az időből az a következő: Bíró Mihály lelkipásztor nemcsak folytatta a Komáromi Sülye Pál által megkezdett születési anyakönyv vezetését, de ezen kívül újakezdte a házasságok anyakönyvét is, amit már kétszer rövid ideig lelkészjelölői is megkezdtek, ám akkor abbamaradt. (Komáromi Sülye Pál 1715-18-ig vezette, míg Nagy János 1734-ben elkezdte ugyan, de szinte azonnal abba is hagyta ezt.) Továbbá ugyancsak Bíró Mihály nyitotta meg a halotti anyakönyvvezést, melynek korábban nincs nyoma a gyülekezetben. Innentől kezdve mindhárom anyakönyv a mai napig folyamatosan vezetve van.

Az 1754. december 6-án kelt helytartósági rendelet kötelezte az egyházközség presbitériumát, hogy amikor új lelkipásztort vagy tanítót választ magának, akkor minden esetben beiktatás előtt mutassák be a grófnak vagy megbízottjának. Ekkor már a gróf Eszterházy Miklós koronaőr a gesztesi és tatai uradalmak földesura (1748-ban meghal gróf Eszterházy József és három unokaöccse felosztotta egymás között birtokait). Így tehát őt kellett felkeresni az egyházközség vezetőinek.

⁵⁶

László József: i.m. 9. old.

Voltaképpen arról volt szó, hogy nem lehetett önállóan lelkészt és tanítót választani, hanem jóvá kellett hagyni az új jelölteket a felsőbbsséggel. Érdekes az ezzel kapcsolatos indoklás: „*hogy ezek tudomásul bírjanak arról, vajjon nem valami csavargót, vagy valami bünténnyel bélyegzett egyént akarnak-e alkalmazni.*” Ennek elmulasztása esetén példás büntetést helyezett kilátásba a rendelet az egyházközségre nézve, ugyanakkor a gróffal szemben is, amennyiben valós ok nélkül akadályozza a tisztségviselők beiktatását.⁵⁷

Innentől kezdve tehát kénytelen volt az egyházközség előjáróága minden esetben bemutatni a megválasztani kívánt lelkipásztorait illetve tanítóit Tatán a földesúrnak. Így jártak el 1757-ben Bíró Mihály megválasztásakor, csakúgy, mint 1762-ben Őri Fábián Pál beiktatása előtt. De valószínűleg minden tanítói beiktatás előtt is végig kellett járni ezt az utat (hét új tanítóról tudunk Kocson a rendelet megjelenése és a Türelmi rendelet életbelépése közötti 26 évben).

Ezen kívül szintén hozzájárulást kellett kérni – igaz nem a gróftól, hanem uradalmi kormányzójától, Balogh Ferentől – hogy az egyházközség korábbi lelkésze, Nagy János részére 1756-ban nyugdíj gyanánt 20 forintot és 20 pozsonyi mérő búzát adhasson.⁵⁸

Ebben az időben Komárom vármegye is újabb nyomást gyakorolt az egyházközségre azzal, hogy felemlegette: a templom királyi és megyei engedély nélkül épült fel, ezért azt vagy le kell bontani, vagy mások használatába kell adni.⁵⁹ Balogh Ferenc uradalmi kormányzó ekkor a kocsi reformátusoknak segítségét ígérte. Kijelentette ugyanis, hogy be fogja bizonyítani a vármegye számára, hogy gróf Eszterházy József a templom építésére engedélyt nyert a helytartótanácsnál. Ekkor egy kissé alábbhagytak a megye zaklatásai. Balogh Ferenc el is ment Pápára azzal a céllal, hogy igazolást hoz gróf Eszterházy Ferentől arról, hogy ő az időközben elhunyt Eszterházy Józseffel jelen volt azon a helytartótanácsn, amelyen ő az építési engedélyt megkapta. Sajnálatos módon ilyen igazolást a jószágkormányzó nem kapott, így a megye tiltakozása továbbra is fennállt.

1759-ben többszöri sikertelen kísérlet után ismét azzal a kérelemmel fordultak az urasághoz a kocsi református hívek, hogy harangjaikat használhassák. Balogh Ferentől a

⁵⁷ László József: i.m. 17. old.

⁵⁸ László József: i.m. 18. old.

⁵⁹ V.ö.: László József: i.m. 18. old.

következő válasz érkezett: „*Ennek – ti. a beadott kérelemnek – applacidatioja⁶⁰ tőlem nem függ. Nem is tanácsolom ennek további sollicitatioját⁶¹, mellyel magoknak érzékenyen ártani fognak az instansok.*”⁶² „⁶³

1763-ban Őri Fábián Pál lelkipásztorságának kezdetén Balogh Ferenc elrendelte, hogy csengettyűt öntsenek a kocsi reformátusok használatára. Pontosan meg volt határozva ennek a súlya is: kereken 6 fontosnak (3,348 kg) kellett lennie. Ez ugyan felváltotta a korábbi „gyászos kiáltozást”, mellyel azelőtt a híveket istentiszteletre összehívták, de az egyházfinak így is több mint egy órájába telt, mire a hosszú utcákat végigjárta a csengettyűvel.⁶⁴

Az 1763-as esztendő nevezetes arról is, hogy erős földrengés rázta meg térségünket, elsősorban Komárom vármegyét, benne Kocs községet is. A mindössze tizenhét évvel azelőtt épült templom súlyosan megrongálódott. A mennyezete olyan állapotba került, hogy az istentiszteletre összegyülekező hívek életveszélyben voltak. Ahhoz azonban, hogy a gyülekezet a fennálló veszélyt elháríthassa, és templomán a szükséges javítást elvégezhesse, az előjáróság kénytelen volt Komárom vármegyétől engedélyt kérni, hogy „*a széles épület padlásának terhet nem bíró mestergerenda mellé jobbról és balról még egy gerendát huzhasson.*”⁶⁵

Mielőtt azonban az engedélyt megadta volna a megyegyűlés, előbb egy küldöttséget neveztek ki, akik a helyszínen megvizsgálták az épület állapotát. Ezután benyújtották jelentésüket, melynek lényege az volt, hogy a templom gerendái olyan állapotban vannak, hogy akár mindegyiket ki lehetne cserélni, ráadásul a földrengés következtében a falak is mind meg vannak repedezve. Erre aztán az 1763. augusztus 5-én tartott gyűlésén megengedte ugyan a megye, hogy a mestergerenda mellé két másik gerendát elhelyezzenek, azonban csupán azzal a feltétellel, hogy ezek minőségre és vastagságra nézve teljesen hasonlóak legyenek a korábban beépített gerendákhoz.⁶⁶

⁶⁰ Applacidatio: hozzájárulás

⁶¹ sollicitatio: szorgalmazás

⁶² instansok: kérelmezők

⁶³ László József: i.m. 18. old.

⁶⁴ Erről beszámol az 1774-ben elrendelt dunántúli egyházközségek összeírása. V.ö.: Hudi-Jakab-Koncz-Köblös-Kránitz-Mezei: Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból, Pápa, 2002. 438. old.

⁶⁵ László József: i.m. 18. old.

⁶⁶ László József: i.m. 19. old.

Itt kell megemlíteni azt, hogy ugyancsak Óri Fábián Pál lelkipásztorsága idejében újabb úrvacsorai edények készültek. A jelenleg használatban lévő két ónkanna 1765-ből származik. Az egyik felirata: „A Kotsi Ref. Sz. Ekklesia számára tsinaltatta Óri Fábián Pál pred anno 1765 die 16 Febr”. A másik felirata: „A Kotsi Ref. Sz. Ekklesia számára tsinaltatta Málosi Ferenc bíró anno 1765 die 16 Febr”.⁶⁷ A legrégebbi sírkő temetőnkben szintén Óri Fábián Pálé, amely egy kőkoporsót formázó fedlap 1786-ból.

Az 1774. június 7-8-án tartott egyházkerületi közgyűlés elrendelte az egyes egyházközségek összeírását. A Kocsról szóló leírás feljegyzi, hogy ekkor, tehát 1774-ben református felekezetű 1677 fő volt a faluban, evangélikus 16 fő, míg római katolikus 195 fő. Földesurai Eszterházy Ferenc és János voltak. A település 2545 Ft contributiót (adót) fizet, míg a vármegye pénztárába 990 Ft-ot. Szintén ebből a vizsgálatból tudjuk, hogy a mocsaiak – árva eklészia lévén – részben ide, részben Naszályra járnak istentiszteletre.⁶⁸

Bár lassanként alábbhagyott az ellenreformáció elnyomása, kisebb zaklatásoknak továbbra is ki volt téve a faluban élő reformátusság. 1780. december 30-án Komárom vármegye küldöttsége kiküldött Kocsra egy vizsgálóbizottságot, amelynek a feladata annak kiderítése volt, hogy igaz-e, hogy a kocsi református iskolában felsőbb osztályok taníttatnak. (Ez gyakorlatilag középiskolai tanulmányok folytatását jelentette.) A helyszínen megjelent bizottság az alábbi jelentést nyújtotta be a megyéhez a rektor vallomása alapján: „*a mult évben volt a költészeti osztályban két tanuló, jelenleg azonban csak grammatisták vannak, kik közt van más községbeli 15. Fölsőbb osztályok csak abban az esetben taníttatnak, ha ide tartozó diákok vannak.*”⁶⁹

A megye a vizsgálat eredményét felterjesztette a királyi helytartótanácsához, ahonnan a válasz csakhamar meg is érkezett. A helytartótanács az 1781. április 19-én kelt rendeletében utasította Komárom vármegyét, hogy vizsgálta meg, hogy a Kocsi Református Egyház rendelkezik-e nyilvános vallásgyakorlati joggal? Továbbá vizsgálja meg azt is: kinek az engedélye alapján oktatnak Kocson felsőbb osztályokat?

Újabb vizsgálóbizottságot neveztek ki és küldtek ki ekkor a vármegyétől, ám ennek munkájáról már nem tudunk semmit. Az azonban bizonyos, hogy továbbra is tanulhattak

⁶⁷ Az ónkannákról készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 91. old.

⁶⁸ V.ö.: Hudi-Jakab-Konczi-Köblös-Krántz-Mezei: i.m. 438. old.

⁶⁹ László József: i.m. 19. old.

tovább a helyi iskolában diákok az ún. felsőbb osztályokban. Valószínűleg az ebben az időben életbe lépő II. József által kiadott Türelmi Rendelet következtében felhagyott mind a megye, mind a helytartótanács a további vizsgálódással.⁷⁰

9. Halász József püspök szolgálati ideje

Valamivel többet tudunk már Halász József lelkészségének idejéről, aki 1787-től 1793-ig töltötte be a gyülekezet lelkipásztori tisztét, s egyúttal a Dunántúli Egyházkerület püspöke is volt. Ő az ellenreformáció lezárulásának idején pásztorolta a Kocsi Református Gyülekezetet. Két korszak határpontja volt ez. A vallási türelmetlenséget felváltja a II. József által kiadott türelmi rendelet minden jótékony következményével együtt, majd a II. Lipót uralkodása alatt életbelépő tényleges vallásszabadság is beköszönt az 1791-es XXVI. Tc. elfogadásával.

Halász Józsefet 1786-ban pápai lelkészként választják meg Balatonfüreden püspökké. A következő évben a Kocsi egyházközség lelkészének hívták meg, ahol az elkövetkező hat év négy hónapot töltötte haláláig. Nyilván a kedvező történelmi idők, másrészt a püspök személye is közrejátszott abban, hogy a gyülekezet látványos virágzásnak indult.

A Türelmi rendelet azonban nem érezte azonnal hatását. Ez jól látszik abból is, hogy még 1786-ban sincs a Kocsi Református Egyházközségnek harangja. Mint azt fentebb láttuk, 1746-ban a templommal együtt elvett harangokat vissza nem adták, az új – Eszterházy József által 1747-ben öntetett – harangot pedig a megszabott feltételek miatt az egyház elöljárói nem fogadták el. Ebben az időben még mindig csengettyűvel „harangoztak” az istentiszteletre, amellyel végigjárták vasárnap reggel az utcákat.

Negyven évvel a harangok elvétele után az egyházközség vezetői kérelmezték Komárom vármegyétől, hogy a csengettyűt megnagyobbíthassák, s hogy templomuk végében egy haranglábat felállíthassanak – nyilván azzal a célzattal, hogy immár ezzel a nagyobb méretű haranggal harangozhassanak. A megyétől érkező semmitmondó válasz azt jelzi, hogy

⁷⁰

V.ö.: László József: i.m. 19. old.

bár nem akartak engedélyt adni erre, egyértelmű elutasítást sem mertek kimondani az érvényben lévő királyi rendelet miatt.⁷¹

1786. augusztus 11-én aztán kijött az a királyi parancs, amely négy évtized után szükségtelessé tette a csengettyű további használatát. II. József elrendelte ebben, hogy a római katolikusok kötelesek visszaadni azokat a harangokat, amelyeket a protestánsoktól korábban elvettek. Ugyanakkor dönthetnek úgy is, hogy pénzben megszabott értékét fizetik ki az eredeti tulajdonosoknak. A kocsai reformátusok az uralkodói rendelet kihirdetése után a következő évig türelmesen vártak, ám mivel semmi nem történt, ezért a vármegyéhez fordultak harangjaik ügyében. A megye küldöttséget nevezett ki, amely jelentést tett, s ennek nyomán a következő határozatot hirdették ki: a római katolikusok az elvett két harang egyikének árát fizessék meg a reformátusoknak, a másikat pedig – amelyről azt állítják, hogy nem tudják hová lett – adják vissza természetben, ha előkerül. Ez a határozat úgy látszik nem volt elég megnyugtató a gyülekezet számára, mert ezután a helytartótanácsához fordultak ügyükkel, amely azt a határozatot küldte le, hogy a katolikusok mind a két harang árát fizessék ki.⁷²

Ekkor Hollosy László kocsai plébános és főesperes a harangok ára helyett felajánlotta a két harang közül a nagyobbikat 1787. április 24-én. Másnap – Szent György napján – a katolikusok leeresztették a harangot a toronyból és visszaadták azt a reformátusoknak Halász József püspök szavai szerint „*minden tisztességgel*”. Ők aztán elhozták a parókiára, s három nappal később felállították a harangtoronyban, így 1787. április végétől ismét volt harangjuk a reformátusoknak, több mint negyvenegy évnyi nélkülözés után. A másik harangot már nem követelte vissza a gyülekezet, inkább öntetett magának még abban az évben egy másik harangot Győrben, amely kb. három mázsát nyomott (1805-ben ismét két harangot öntetett az egyházközség, melyeknek súlya 16 mázsá 8 font volt (!). (Ezt a négy harangot később, az I. világháború idején mind elvitték és beolvasztották.)

Halász József püspök nagyon fontos tevékenysége volt, hogy a presbitériumot újjászervezte. Igen érdekes ezzel kapcsolatban László József feljegyzése, aki leírja, hogy erre miért is volt szükség: „*Mert a presbiterek száma megfogyott, s akik voltak, azok közül is, csak egy volt fölesketve, név szerint az öreg Kun György. Választattak tizenketten, kik közül nyolc*

⁷¹ V.ö.: László József: i.m. 19. old.

⁷² László József: i.m. 19. old.

hittel szolgált, négy pedig hit nélkül. Érdekes tudni, hogy a hit nélkül szolgálók úgy tekintettek, mint novitiusok vagy újoncok, kiknek szokniok kell a hivatalhoz. ”⁷³

1788-ban újjáépítették a káplánházat, s még ugyanebben az évben a rektorlakot is⁷⁴, valamint egy ún. „museumot”⁷⁵ építettek a lelkész-püspök számára, majd ezt 1790-ben két szobával és konyhával bővítették. Erről az építkezésről Halász József visszaemlékezése is ránk maradt (ld: mellékletek 92. old.). Lelkészsége idején az iskolát is teljesen újjáépítteti kibővítve azt három tágas tanteremmel és új cseréptetővel ellátva. Az 1700-as évek végén kiemelkedően díszes és tekintélyes épülete lett ezáltal a falunak a református iskola, amely sok városnak is büszkeségére vált volna.

Feljegyzésekből úgy tűnik, hogy Halász József püspök úrnak komolyabb céljai voltak a kocsi iskolával kapcsolatosan. Az történt ugyanis, hogy a pápai kollégium ebben az időben nemcsak erős támadásoknak volt kitéve az Eszterházy gróf által, de Eszterházy püspök hathatós közreműködése révén el is vették az épületét, s egy időre száműzetésbe költözött a nagymúltú iskola a református kisbirtokos nemesek lakta Tevel községbe (ma: Adásztevel). Ez a szomorú helyzet azt a gondolatot ébresztette fel Halász Józsefben, hogy a főiskola számára alkalmasabb székhely lenne Kocson, mint Tevelen, hiszen népesebb gyülekezettel bír. Ez az elképzelése valószínűleg korai halála miatt hiúsult meg. *„A kocsi hívek öregei nem egyszer mondogatták, hogy ha Halász József püspök Úr, oly hirtelen el nem hal, a collegium nem Pápán, hanem Kocson volna.* ”⁷⁶

Még az iskolához tartozó érdekesség, hogy a parókia, rektor- és káplánház építése után a gyülekezet önerejéből képtelen lett volna ennek felújítására, illetve kibővítésére is. Halász József püspöki tekintélye, s kitartó fáradozása azonban lehetővé tette ennek a munkának a megvalósítását is. Elérte a Tatai Egyházmegyénél, hogy a munkálatokhoz 600 Ft-tal járuljon hozzá (valószínűleg a pápai iskola Kocsra hozatala reményében). Ezen felül még kölcsön felvételére is szükség volt: Szabó János, az egyházmegye esperese 300 Ft-ot, valamint Dúcz István gyülekezeti tag 200 Ft-ot kölcsönzött az iskola felújítási munkálataira.⁷⁷

⁷³ László József: i.m. 9. old.

⁷⁴ Ekkor Simon István és Kálmán Ferenc voltak az egyházközség gondnokai. V.ö. : László József: i.m. 9. old.

⁷⁵ Ezt másutt tanulószobának említi az „Emlékoszlop”. V.ö.: László József: i.m. 9. old. Ma talán úgy mondanánk: dolgozószoba.

⁷⁶ László József: i.m. 11. old.

⁷⁷ V.ö.: László József: i.m. 11. old.

Az egyházmegyei hozzájárulásnak köszönhetően az intézmény teljes gimnáziumi szintre emelkedett és bizonyos értelemben az Egyházmegye iskolájának is számított ezután, amit az a tény is bizonyít, hogy vizsgák alkalmával az egyházmegye két képviselője is jelen volt, „*s a tanítást, s ennek sikereit az alsó latin osztálytól kezdve a retorikai osztályig fölmenő osztályokban gondosan ellenőriztette.*”⁷⁸

Főtiszteletű Halász József püspök 1793. szeptember 19-én hunyt el hat év és négy hónap kocsi szolgálat után. Halála nagy veszteségként érte a gyülekezetet, hiszen az egyházközség ellenreformációt követő rendkívül gyors és hatékony megerősödését hozta magával ez a néhány esztendő. Lelkipásztor utódainak már kétségtelenül könnyebb dolguk volt, mert lelkiekben és anyagiakban egyaránt erős közösséget hagyott maga után.

10. Az ellenreformáció hatásai Kocson és környékén

Általánosságban elmondható, hogy a három részre szakadt Magyarországnak a Habsburgok által uralt részén hatékonyan működött az ellenreformáció gépezete. A török kizorítása után, illetve a Rákóczi-szabadságharc leverését követően még intenzívebben fordulhattak a római katolikusok a reformáció egyházai ellen. A 17-18. századokban a protestánsok között tömeges volt a hitehagyás az alsóbb és a felsőbb társadalmi rétegekben egyaránt.⁷⁹

Ehhez képest környékünk volt az, amelyre a Dunántúli és Felső-Dunamelléki Egyházkerületek területeit tekintve legkevesebb hatással bírt az ellenreformáció. Miközben például az Őrségben és Vas megyében szinte leradírozták a térképről gyülekezeteinket, aközben itt a protestantizmusnak mintegy 30 %-os térvesztése figyelhető meg. Ez valószínűleg annak tudható be, hogy török hódoltsági terület volt a mai Tatai Egyházmegye, hiszen Tata maga is végvár volt a törökök kiűzéséig. Kevésbé figyeltek tehát ezekre a községekre vallási szempontból, ellentétben például a Dunától északra fekvő településekkel, amelyek sokkal többet szenvedtek a háborgatásoktól.

Esztergom és Győr környékén ugyanakkor a katolikus klérus rendkívüli hatalmának köszönhetően több gyülekezetet így is felszámoltak, másrészt a 18. században az addig

⁷⁸ László József: i.m. 11 old.

⁷⁹ V.ö.: Révész Imre: Egyháztörténelem, Budapest, 1995., 49. old.

teljesen református településeken is erőteljes létszámcsökkenés következett be. Ilyen például Császáz (Kocstól kb. 20 km délnyugati irányban), ahol a sok áttérőnek köszönhetően kiegyenlítődött a reformátusok és katolikusok aránya. Hasonló jelenség figyelhető meg Mocsán is (7 km), illetve Tatán (7 km), amelyek árva eklézsiák lettek az 1700-as években néhány évtizedre. Ezek az egyházközségek sem tűntek el azonban – kissé meggyengülve ugyan, de átvészelték a nehéz időket.

Egészen más volt a helyzet Kocson, amely szinte egyedülálló módon csaknem teljes egészében református lakosságú maradt a csendes ellenreformáció végéhez közeledve is. (Amint azt fentebb láttuk, 1774-be, tehát Mária Terézia uralkodásának utolsó éveiben, 1677 reformátusra mindösszesen 195 római katolikus jutott a faluban.) Ebben valószínűleg közrejátszott az a tény, hogy településünk társadalmi összetétele különbözött a környékbeli falvakétól. Igen sokan a reformátusok közül ugyanis kis- és középnemesi származással bírtak, akik saját földjeiken gazdálkodtak, saját jobbágyaik voltak, így kevésbé függtek a gróf önkényétől. Másrészt a kocsi iskola magas színvonala is segítségükre lehetett abban, hogy az uraság számára kemény tárgyalópartnernek bizonyuljanak – nem csak a bíró és a lelkész –, hanem a presbitérium és a gyülekezet tagjai egyaránt. Egy alkalommal feljegyezték például azt, hogy egy kocsi jobbágy kérelemmel fordult az Eszterházy grófhhoz, s mivel annál éppen egy angol lord volt vendégségben, ezért a jobbágy latinul adta elő kérését, hogy a vendég is érthesse szavait. A gróf pedig teljesítette azt.

Kocs ma is református többségű település, hiszen a 2001-es népszámlálás adatai szerint a 2651 lakosból 1545-en reformátusnak vallották magukat, és csak kevesebb mint feleannyian római katolikusnak: 762-en. A felekezeti arányokban bekövetkezett változás oka valószínűleg az elmúlt két évszázad betelepülésének és reverzális⁸⁰ harcainak tudható be.

Egy Kocsról 1936-ban készült néprajzi monográfia beszámol a római katolikusok és a reformátusok egymás közti viszonyáról is. Szerzője leírja, hogy a két felekezet a múltban nem nagyon házasodott össze, s még akkor (1936) is csak ritkán teszi ezt. Aki áttért azt nagyon lenézték emiatt. Az is előfordult, hogy a közös aratáskor külön, felekezetek szerint ültek le enni. Az iskolás gyerekek ekkor még csúfolták egymást az utcán, hogy pápista, kálomista. Sok csúfolódó mondás és vers élt egymás ellen. Ha a reformátusoknál temetés volt, a

⁸⁰ reverzális: vegyes házasság esetén az apától követelt ígéret a katolikus egyház részéről, hogy születendő gyermekeit római katolikus vallásban neveli.

katolikusok azt mondták: „oda nem érdemes menni, mert a miénk szebb”. A reformátusok pedig így vélekedtek: „azt meg nem lehet megérteni. Nem tudni, hogy a pap szid, vagy dicsér.” A monográfia készítője hozzáteszi: napjainkra szűnik az ellenségeskedés. Most már nincsenek nagy különbségek, mert mind a református, mind a katolikus kevésbé ragaszkodik a vallásához. Ahogy fogalmaz: „*a reformátusok temploma is csakolyan üres, mint az atyafiak szentegyháza....*”,⁸¹

Szomorú, hogy az ellenségeskedés megszűnését nem a keresztyén testvéri szeretet, hanem az általánosan megfigyelhető hitehagyás idézte elő a XX. században.

11. Főbb események a 19. század első felében

Halász József püspök halálát követően Vétsey Miklós esperes-lelkipásztor került az egyházközség élére, akinek szolgálati idejéről (1794-1820) meglehetősen keveset tudunk. Az kiderül a feljegyzésekből, hogy az egyházközség fenntartása ebben az időben három forrásból volt biztosítva. Ezek: a perselypénz, az úgynevezett zsenge, amely lényegében a búzatermésből az egyháztagek által összegyűjtött természetbeni egyházadót jelentette, valamint a kegyes adományok. Az adományok természetesen az adakozási kedvnek megfelelően eltérően alakultak az egyes években, mint ahogy a búza árának változása is jelentősen befolyásolta az egyházközség anyagi helyzetét. Azonban fontosabb munkálatok, és rendkívüli kiadások esetén minden esetben megmutatkozott a gyülekezeti tagok áldozatkészsége. László József az Emlékoszlopban külön említést tesz a Dúcz, a Fodor, a Kun, a Pál, és a Kálmán családokról, mint amelyek a legvagyonosabbak lévén, elől jártak az adakozásban az 1800-as évek elején.⁸² Ennek megfelelően 1804-ben, amikor Pál János átadja az új gondnoknak: Patkó Jánosnak a pénzkezelést, 1.129 Forint 98 dénár van a kasszában (összehasonlításképpen: a teljes éves bevétel 2.427 Forint 83 dénár volt).

Az adakozási hajlandóság tovább fokozódott az 1810-11-es esztendőben, amikor is az akkori templom tetőzetének javítása vált időszerűvé. Vétsey Miklós lelkipásztor 1810. május 6-án tartott prédikációja után a gyülekezet férfitagjaival megbeszélést tartott, melynek tárgya a templom tetőzetének siralmas állapota volt. Felküldött utcánként 2-2 embert a

⁸¹ Fél Edit: Kocs 1936-ban – néprajzi monográfia, Budapest, 1941., 6. old.

⁸² V.ö.: László József: i.m. 21-22. old.

padlásra, hogy vizsgálják meg azt közelebbről is, akik miután lejöttek arról számoltak be, hogy „*újával mindenki átszurkálhatja a templom fedelét, minél fogva annak újíttatása múlhatatlanul szükséges*”⁸³ Ennek hatására az adakozás megindult, és a templom tetőzetének felújítását elvégezték. Nagyobb összeggel járult hozzá a munkához: Pap Mihály egyházfi, özvegy Tóth Györgyné (volt Bátki Jánosné) született Nagy Mária és fia Bátki János, öreg Pál János, Bátki György, Sebestyén Péter, Sebestyén Mihály, Kun Pál, Fodor Mihály, valamint kömlődi tekintetes Darányi Józsefné asszonyság, aki minden kérés nélkül küldött 100 Ft-ot.

Vétsey Miklós után Nagy Mihály lett az egyházközség lelkipásztora (1821-1845), aki ez idő alatt az egyházmegye esperesi tisztét is betöltötte, majd 1845 után, immáron komáromi lelkipásztorként a Dunántúli Egyházkerület püspökévé választották. Az ő szolgálati idejében a gyülekezet további megerősödése figyelhető meg, amely számos gyülekezeten belüli, valamint kifelé nyújtott adományozásból, továbbá a jelentős infrastrukturális fejlesztésekből látható.

A gyülekezeten belüli adományozásokból a legfontosabbak a következők voltak:

1. Özvegy Tóth Györgyné és fia Bátki János arannyal kivarrott piros bársony úrvacsorai terítőt adományozott az egyházközségnek. Az úrasztali pohárral, tányérral, valamint szőlőlevelekkel és fürtökkel díszített terítőt 1821 karácsony ünnepén vette használatba a gyülekezet. (A templomi kiállítótér jobb oldali állóvitrinében ma is látható.)
2. Bottlik Gergely 1814-ben végrendeletben az egyházra hagyta szőlőjét.
3. Ifjabb Kun Pálné született Pázmándy Erzsébet az úrasztalára ajándékozott egy zöld selyem kamuka (damaszt) terítőt 1836-ban.
4. Zsellér Dúcz István 1830-ban az egyházra hagyta szőlőjét.
5. Pap Mihály egyházfi az egyházra hagyta 1818-ban házát, melyet édesapja még 1785-ben vett az egyháztól.
6. Nagyobb összeget adományozott Isten dicsőségére: Pócze Mihály, Pál János, László János és felesége, Péntes János, Mohácsi Pál.
7. Továbbá a következő személyek végrendeletükben hagytak pénzt egyházuknak: Pál János, Tóth György, Bátki Zsófia, Vas Ferencné, Major István, Szabó János.

A kifelé, másoknak nyújtott segítségek:

⁸³ László József: i.m. 22. old.

1. 1822-ben a pesti református egyházközségnek (ma: Kálvin téri) temploma felépítéséhez 153 Forintot váltóban, 4 Forint 28 krajcárt pedig ezüstben küldött a gyülekezet.
2. Főtiszteletű Halász József püspök özvegyének, Karai Évának 1831 márciusában tartott gyűlésén 20 Forint segélyt szavazott meg a presbitérium, miután a Nagykőrösön, nagy szegénységben élő özvegy a kocsi gyülekezet segítségét kérte.⁸⁴
3. A pápai jogakadémia létrehozására 55 Forint 2 Krajcár gyűlt össze a hívek házankénti megkeresése következtében, miután a dunántúli egyházkerület felhívta a kebelbeli gyülekezeteket, hogy járuljanak hozzá adományaikkal ahhoz, hogy Pápán ne csak a papi és tanítói, hanem a világi pályára készülő fiatalok is saját intézményben tanulhassanak.

Az említett infrastrukturális fejlesztések közül két nagy horderejű építkezés emelkedik ki: az 1833-as parókiaépítés és iskolai tetőfelújítás, valamint az 1841-es templomtorony magasítás és toronyóra beszerelés.

Előbbivel kapcsolatban már 1830-ban jelezte a lelkipásztor a presbitériumnak, hogy a lelkészlakás rossz (nedves, roskadozó) állapota miatt nagyobb felújítás, vagy újjáépítés indokolt. Ezt az épületet megtekintő előljárók is megerősítették, a presbitérium ugyanakkor az anyagi lehetőségeket felmérve, belátta, hogy a gyülekezet ezt a munkát nem képes elvégezni, ezért úgy határozott, hogy az Eszterházy grófhhoz fordul támogatásért. Követ, téglát és cserépszindelyt kértek az uraságtól, aki azonban a kérést azzal utasította el, hogy bár ő mindig kész segíteni jobbagyain, most az építkezései nem teszik lehetővé, hogy építőanyagot adjon. Az egyházi előjáróságot nem keserítette el ez a válasz, 1832-ben megismételték kérésüket, melyre az év november havában azt a választ kapták, hogy a gróf hajlandó 35.000 téglával és 12.000 cserépszindellyel segíteni az építkezést, melyeket 2 Forinttal olcsóbban ad, míg homokot és követ ingyen biztosít, de utóbbit az egyháznak kell fejtetnie.⁸⁵

Az előljárók köszönetüket fejezték ki a grófi kedvezményekért, és az építkezés megkezdése mellett döntöttek. 1833-ban elkészült az új parókia,⁸⁶ mely abban az időben

⁸⁴ Az özvegy köszönőlevelét ld. a Mellékletek címszó alatt, 92. old.

⁸⁵ László József: i.m. 26. old.

⁸⁶ Ma is megvan belőle az épület hátsó, verandás része, fényképét ld. a Mellékletek címszó alatt, 93. old.

„egyike lett az egyházkerület legszebb, s legtekintélyesebb épületeinek”.⁸⁷ Az épülethez tartozó istálló teteje nád helyett fazsindely borítást kapott, és ugyanekkor megújulhatott az iskola tetőzete is. A lelkészlak átépítésének költsége 5.548 Forint 23 krajcárba került, míg az iskolán végzett munkálatok 657 Forintot tettek ki. Mindez nem jelentett volna súlyos terhet az egyházközségnek, ha vagyona jelentős részben nem kötelezvényekben lett volna. Így mivel a kintlévőségeit behajtani nem tudta, vagy nem akarta, maga is arra kényszerült, hogy kölcsönt vegyen fel. A kisigmándi Bóday Pálné és Szilágyi Andrásné nyújtott 5.000 Ft kölcsönt végül az építkezésekhez.

1836. december 16-án tartott presbiteri gyűlésen azután újabb munkálatok szükségességéről döntött az egyházközség vezető testülete. Ezek: a templomtorony magasítása, a templom tetőzetének ismételt javítása és a megrepedt középső harang újraöntetése. A harangöntés költségeit a presbitérium tagjai teljes egészében összeadták. Álljon itt az ő névsoruk, azzal, hogy hány forint adományt nyújtottak:

1. Kálmán Sámuel	50 Ft
2. Kun Pál	30 Ft
3. Kaszap István jegyző	25 Ft
4. Patkó János	20 Ft
5. Halka András	10 Ft
6. Fodor Sámuel	10 Ft
7. Maller Bálint	10 Ft
8. Tóth Mihály	20 Ft
9. Bottlik István	10 Ft
10. Györke Sándor	15 Ft
11. Könczöl István	20 Ft
12. Kazay Pál	12 Ft
13. Pál János	40 Ft
14. Maller István	25 Ft
15. Bátki János	25 Ft
16. Bátki József	25 Ft
17. Szűcs János	15 Ft
18. Gerencsér János	10 Ft
19. Nagy András	7 Ft
20. Kalmár Mihály Egyházfi	5 Ft

A templom torony és tetőzet munkálataira ugyanakkor még hiányzott a fedezet, ezért egyrészt a tartozások behajtását szorgalmazta a presbitérium Kálmán Sámuel, akkori gondnoknál, de ennek nem sok foganatja lett, így 1837-ben más módon igyekezett az

⁸⁷ László József: i.m. 30. old.

egyházközség bevételeire szert tenni, felvállalta ugyanis a gyülekezet a grébicsi aratást, melyből 706 Forint 45 krajcár jött be az egyházközség kasszájába. 1838-ban a grébicsi kaszálásból hasonlóképpen 450 Forint. A kisigmándi adósságot azonban csak lassan tudta törleszteni a gyülekezet.

A templomtorony magasítására végül 1841-ben kerülhetett sor. A cél az volt, hogy ne csupán magasabb, hanem szebb toronysüveggel rendelkezzen a templom. (Ne feledjük 1746-ban nehéz körülmények között építkezett a gyülekezet, így nyilván az akkori templom külleme kívánnivalót hagyott maga után.)

A vállalkozó Zanó József zámolyi építőmester lett, aki az ács és kőművesmunkákat 380 Forintért vállalta.⁸⁸ Az építkezés közben aztán felébredt az a vágy is a gyülekezet tagjaiban, hogy az új, immár magasabb toronyba toronyóra is készüljön. Ezt a munkát Trummer István, tatai órás mester végezte, aki 1050 Forintért órát, és negyedórát ütő toronyórát készített.⁸⁹ Az ehhez szükséges anyagiakat úgynevezett „birtokaránylagos kivetés” útján kívánta előteremteni a presbitérium. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy egy nyolcad telkes gazda 5 Ft-ot fizetett, aki ennél nagyobb birtokkal rendelkezett, az pedig ehhez arányítva fizette a hozzájárulását. Az egyházközség vezetői annyi engedményt adtak, hogy akinek megterhelő volt az összeg egy összegben történő befizetése, az ezt részletekben is megtehetette 3 év leforgása alatt. Ugyanakkor reményüket fejezték ki, hogy a tehetősebbek egyszerre, és talán a kivetett összegnél többet is fizetnek majd.

Ennek az intézkedésnek a jelentősége jóval túlmutatott az aktuális építkezésen és toronyóra-készítésen, ugyanis évtizedekre lerakta az alapjait egy igazságosnak mondható adománygyűjtési formának, így a következő évtizedek nagy építkezései is – mint az 1860-as évek templomépítése, vagy az 1890-es évek iskolaépítése – is zökkenőmentesen és a közös teherviselés elvét alapul véve valósulhattak meg. Ráadásul a későbbiekben ugyanezt az elvet alkalmazták az egyházadózó tekintetében is (az egyházadót ez időben természetben: búzában kell érteni).

László József így vall a birtokarányos kivetés bevezetésének fontosságáról: *Ha meggondoljuk egyrésről azt, hogy rendesen a vagyonosabbak szoktak presbiternek választatni a gyülekezetekben, és így a birtokaránylagos fizetés terhe rajtuk nehezebb*

⁸⁸ László József: i.m. 28. old.

⁸⁹ Az óraszerkezet templomi kiállítóterünkben található. Fényképét ld. a Mellékletek címszó alatt, 93. old.

*mértékben; másrésről pedig azt, hogy ennek biztos tudása mellett is készek voltak hódolni ezen evangyéliomi elvnek, hogy akinek több adatott, több is kívántatik attól: lehetetlen, hogy intézkedésekben csálthatatlan bizonyítékát ne lássuk önzéstelen igazságszeretetőknak, közügy iránti buzgó áldozatkészségőknek. Midőn más egyházakban rendesen a vagyonosabbak szoktak ellent állni a birtokaránylagos egyházi adózás behozatalának: a mi egyházunkban éppen ezek vitték keresztül. Ez olyan szép példa, melyre büszkén tekinthet egyházunk.*⁹⁰

Érdekesség, hogy Bátki Mihály töltéstavai ispán is adományozott 50 Forintot szülőföldje, és egyháza iránti szeretetből indítatva.

Még ebből az időszakból meg kell azonban említenünk egy szomorú eseményt. A Kocsi Református Egyházközség négy évszázados történetében az egyik leggyászosabb esztendő kétség kívül az 1831-dik év volt, amikor is országszerte, és így Kocs községben is a kolera szedte áldozatait. A halotti anyakönyvből kitűnik, hogy milyen nagy pusztítást végzett a járvány, amely így vagy úgy minden családot érintett. Voltak olyan szülők, akik egymás után temették el gyermekeiket.

Odaadóan, és nagy szeretetről tanúbizonyságot téve munkálkodtak azonban többen is a betegség terjedésének meggátolásában. Ilyen volt Nagy Mihály lelkipásztor, az egyházmegye esperese, aki nemcsak a szószékről bátorította és vigasztalta az embereket, hanem a templomon kívül is segített azzal, hogy elmagyarázta, hogyan kell a betegekkel bánni, és mit kell tenni a gyógyulásuk érdekében, valamint buzdította az embereket, hogy tartsák be az orvos utasításait. Igyekezett abból a tévhitből kiragadni az embereket, hogy „*ha valaki meg akar halni, meghal, ha orvossággal él is. Törekedett kivenni a nép fejéből azon veszedelmes gyanakodást, mintha az orvosok meg akarnák ölni méreggel a szegény népet.*”⁹¹

A másik említésre méltó személy a földesúr volt, aki az orvosok tapasztalatából tudta, hogy a nem megfelelően táplálkozókat könnyebben támadja a betegség, ezért a falu szegényebb lakosai között naponta fél font húst és egy messzely bort osztatott szét, továbbá a lakosság által felhasznált gyógyszerek költségét teljesen magára vállalta.⁹²

⁹⁰ László József: i.m. 29. old.

⁹¹ László József: i.m. 25. old.

⁹² V.ö.: László József: i.m. 25. old.

Végül a községi előjáróságot kell még megemlítenünk, akik a betegek mellé szakképzett ápolónőket rendelt, és mindig gondoskodott arról, hogy ápolás vagy gyógyszerek hiánya miatt lehetőség szerint senki ne essen áldozatul a járválynak.

12. László József munkásságának kezdete

1845. advent első vasárnapján László József foglalja el a Kocsi Református Egyházközség lelkipásztori állását. Teszi mindezt úgy, hogy nem ismeretlen előtte a gyülekezet, hiszen 2,5 éves tanítói és kápláni szolgálat után lép előre a gyülekezetvezetői státuszba. Nagy Mihály Komáromba távozik, ahol hamarosan, mint a Dunántúli Egyházkerület püspöke szolgál tovább. László József szerint távozásában közrejátszott az a tény, hogy az egyházközség pénzügyi helyzete ezer sebből vérzett a fennálló adósságok miatt.⁹³ Az új lelkipásztor azonban ismerve a helyzetet konszolidációba kezdett, minek következtében tíz év leforgása alatt stabil anyagi helyzetet teremtett.

Kegyess adományok 1845-1855 között:

1. Simon Mihály ispán temetőnkbe 300 db akácfa csemetét ajándékozott **1845-ben**.
2. Kaszap István jegyző gyülekezeti célokra 30 Forintot adományozott **1847-ben**.
3. Ugyanebben az évben Bátki János adott 10 Forintot.
4. **1848-ban** Ordacsi Ferencné 30 Forintot adakozott.
5. **1849-ben** Maller Bálint végrendeletében hagyott 15 Forintot egyházának.
6. Mohácsi János Isten dicsőségére 10 Forintot.
7. Nemes Bottlik János ugyancsak Isten dicsőségére 15 Forintot.
8. Katona Szabó János végrendeletében 25 Forintot.
9. Néhai Bátki Jánosné az egyházra hagyott 50 Forintot.
10. Daróczi Pálné szintén egyházára hagyott 30 Forintot.
11. **1850-ben** Büji Istvánné hagyott 50 Forintot.
12. Kaszap István jegyző Isten dicsőségére 30 Forintot.
13. Sebestyén József és Sebestyén Mihályné adománya 20 Forint.
14. Öreg utcai Sebestyén József 12 Forint 30 Krajcárt adakozott.

⁹³ V.ö.: László József: i.m. 32. old.

15. **1851-ben** Kaszap István jegyző 25 Forintot adományozott.
16. László György 10 Forintot.
17. Kaszap Istvánné 100 Forintot.
18. Ugyanő a szegények részére ajánlott 12 Forint 30 krajcárt
19. Burgundiai Sebestyén József 30 Forintot adakozott.
20. Öreg Tóth Mihály 25 Forintot.
21. Ugyanő a szegények részére 3 Ft 28 krajcárt.
22. **1852-ben** Tulok János a gyülekezet részére 20 Forintot adott.
23. **Ugyanő szegények részére 2 Forint 30 krajcárt.**
24. Dúcz István az egyháznak 10 Forintot.
25. Pénzes Mihály 5 Forintot.
26. Kis utcai Sebestyén Sándorné 30 Forintot.
27. Ugyanő szegények részére 2 Forint 30 krajcárt
28. Ifjú Könczöl János egyházának adakozott 50 Forintot.
29. Ugyanő szegényeknek 2 Forint 30 krajcárt.
30. Dadi János az egyháznak 5 Forintot.
31. Ugyanő szegényeknek 50 krajcárt.
32. **1853-ban** Simon István az egyházközségre hagyott 12 Forint 30 krajcárt.
33. Büji Ferenc az egyház részére juttatott 12 Forintot.
34. Ugyanő szegényeknek 2 Forintot.
35. Ismét Büji Ferenc az egyháznak 10 Forintot adományozott.
36. Patolcs József 5 Forintot.
37. Hada György végrendeletében 15 Forintot hagyott az egyházközségre.
38. Bátki Timótheus az egyház részére 5 Forintot adakozott.
39. **1854-ben** öreg Szabó János özvegye az egyháznak és szegények részére 12 Forint 30 Krajcárt adott.
40. Öreg Pintér János 100 Forintot.
41. Sebestyén Mihályné Miskei Teréz az egyházra hagyott 25 Forintot.
42. Kaszap István jegyző özvegye, Maller Erzsébet végrendeletében az egyházra hagyott 1000 Forintot.
43. Maller Pál végrendeletében 50 Forintot hagyott.

44. Idősb Tóth Mihályné az egyház részére 15 Forintot adakozott.
45. Ugyanő szegényeknek 2 Forint 50 krajcárt.
46. **1855-ben** Tulok János végrendeletében 100 Ft-ot hagyott az egyházközségnek.
47. Ifjú Bátki József szintén végrendeletben 50 Forintot.
48. Öreg Kovács András adakozott 50 Forintot.
49. Bán Mihályné, Szabó Erzsébet 75 Forintot.
50. Ugyanő szegények részére 10 Forintot.

1855. április 6-án ért ahhoz a ponthoz a Kocsi Református Egyházközség, amikor végre nem kellett adósságok terheit nyögni. A parókia építéskor keletkezett hiátust tehát több mint 20 évbe tellett megszüntetnie.

Az anyagi terhek mellett erre az időszakra esik a forradalom és szabadságharc okozta megpróbáltatás is. Azt, hogy ez pontosan mekkora veszteségeket okozott a kocsi családoknak, nem tudjuk pontosan. Nyilván számosan harcoltak, és el is estek a különböző csatatereken gyülekezeti tagjaink közül is. Mindenesetre a szabadságharc vége felé közeledve, Komárom ostromakor Haynau báró főhadiszállása a nagyigmándi parókiaán volt felállítva, így esett meg, hogy miközben két csákberényi lelkészt: Mansbart Antal római katolikus plébánost, és Szikszai János református lelkipásztort a „bresciai hiéna” golyó általi halálra ítélte, és kivégeztetett a függetlenségi nyilatkozat korábbi kihirdetéseért ott, Nagyigmándon, aközben ugyanezért László József kocsi lelkipásztort is elfogták, de őt 50 botütéssel büntették meg.⁹⁴

A szabadságharc leverése után nehéz idők következtek egyházunkra, azon belül egyházközségünkre is. A Bach-korszakban Kocs a járásbíróság székhelye volt. A Sávoly-nak nevezett szolgabíró mindjárt szolgálati idejének első évében a község előljárót, akiknek legnagyobb része a református felekezethez tartozott kötelezte a Szent István napi körmeneten való részvételre. László József feljegyzi, hogy bátran szembe szállt vele ezért.⁹⁵ Először is kérdést intézett hozzá, miszerint szándékozik-e hasonló törvénysértést elkövetni a jövőben is? Mivel kérdésére kielégítő feleletet nem kapott, így panaszt tett a szolgabíró megyei felettesénél, nevezett Tagasich öméltóságánál, melynek eredményeképpen a felekezetünkhöz tartozó előljárók többé nem lettek kirendelve a katolikus körmenetekre.

⁹⁴ Az idős gyülekezeti tagok elbeszélése szerint a lelkész véres ingét haláláig őrizte, és abban temettette el magát 1899-ben bekövetkezett halálakor.

⁹⁵ V.ö.: László József: i.m. 34-35. old

1859. szeptember 1-én kiadta a bécsi kormány az úgynevezett Protestáns Pátenst, amellyel az elmúlt 10 év folyamatos támadásai után megpróbált halálos csapást mérni a protestáns egyházakra. Ez lényegében véve egy császári nyíltparancs volt, melynek szószerűről történő kihirdetésére minden protestáns lelkeszt köteleztek. László József elhatározta: bármi legyen is a következménye ránézve, de nem hirdeti ki a Pátenst. Elhatározását a presbitériummal is közölte, amely egy emberként állt mellé, s még évtizedekkel később is meghatódva írja le, ahogy hajlandóak lettek volna lelkipásztoruk helyett vállalni ennek ódiumát: *Úgy tetszett, mintha azon őskeresztyének lelke szállotta volna meg őket, kik még máglyára is készek voltak menni vallásukért.*⁹⁶

A Pátens ki nem hirdetésének végül sem a lelkipásztorra, sem a presbitériumra nézve nem lett következménye, mivel az egyetemes protestáns, különösen református részről jelentkező tiltakozás arra kényszerítette a bécsi kormányzatot, hogy alig fél esztendő múlva, 1860. május 15-én a Pátenst visszavonja, és az 1848 előtti állapotokat visszaállítsa, visszaadva a protestáns egyházaknak az őket megillető jogokat.

Egyházközségünk az egész magyarországi egyházzal együtt ismét fellélegezhetett. Nehéz időt élt túl, de a nehéz időszakban is voltak, akik komoly anyagi áldozatokat hoztak közösségükért. Ugyan az adósságok megszüntetésével az adakozókedv is alábbhagyott, mégis két fontos adományt meg kell említeni ebből az időből. Az egyik Pöcze János adománya, aki a régi dísztelen fenyőfa úrasztala helyébe a jelenlegi márvány úrasztalát készítette 1859-ben, melyhez felesége aranyrojttal díszített zöld posztó terítőt ajándékozott. A kettő értéke együtt 120 Forintot tett ki. A másik szép adomány ugyanebből az évből a Maller Bálint által készíttetett keresztelőkút, melynek ára 60 Forint volt.

13. Készülés a templomépítésre 1862-1868

1862-ben az egyházközség presbitériuma részéről felvetődött egy új templom építésének gondolata. Ennek oka egyfelől az volt, hogy az anyagi lehetőségek igen kedvezően alakultak. A kasszában 5.425 Ft maradvány volt található. Másrészt az 1746-ban épült templom, melyet László József csak oratóriumnak (imaház) nevez, több okból kifolyólag nem

⁹⁶ László József: i.m. 35. old.

volt méltó istentiszteleti helye a kocsi reformátusságnak. A lelkipásztor a következőket írta az épületről: „Az 1746-ban épült oratorium, melyet csak alacsony falra volt szabad építeni: későbbi toldozás és foltozás által minden építészeti ízlést, szabályt nélkülöző építménnyé vált, melynek alig volt két olyan ablaka, mely a másikkal egyenlő magassági vonalban állott, s méretére nézve egyezett volna. Ezen körülmény, de ezen kívül az is, hogy a templom nagy ünnepek alkalmával a népesség számához képest, igen szűk volt, s tetőzete is, mely faszindelyes volt, nagyon avulni kezdett, s rövid idő alatti újítást követelt: figyelmeztette az előjáróságot, hogy valamit multhatatlanul kell tennie.”⁹⁷

Az épülettel kapcsolatban két lehetőség is felmerült. Az egyik, hogy átépítés, és felújítás történjen, azaz a falakat magasították volna, új nyílászárók, és új tető került volna a templomra. Ez azonban nem oldotta volna meg a templom befogadóképességének problémáját. A másik lehetőség, amely azonban lényegesen nagyobb áldozatot követelt a gyülekezettől az volt, hogy a régi építmény elbontása után, teljesen új, nagyobb, és minden igényt kielégítő templom épüljön fel.

Az első egy-két évben azonban nem történt semmi különösebb előrelépés a közös gondolkodáson, és néhány presbiteri gyűlésen kívül, de az kétségtelen, hogy az egyházközség illetékesei még inkább felelős gazdálkodást folytattak, mint az azt megelőző évben. A kintlévőségeket igyekeztek behajtani, valamint mindenféle kiadást gyakorlatilag felfüggesztett a presbitérium, kimondva, hogy az így képződő tartalék takarékpénztárban rendelkezésre álljon, amikor a végleges elhatározás megszületik, és a munkálatok elkezdődnek.

Az 1865. január 30-kán megtartott presbiteri gyűlésen aztán megszületett az első olyan döntés is, amely már a közelgő beruházás elindulását is előrevetítette. Az előjárók úgy határoztak, hogy az építkezéshez szükséges téglát helyben, az egyházközség által létesített tégláégetőben égessek, amennyiben erre a célra alkalmas földterületet sikerül szerezni. A presbiterek közül néhányan olyan lelkesek voltak, hogy nyomban felajánlottak a közlegelőben lévő tulajdoni hányadukból területeket. A felajánlók a következők voltak:

1. Könczöl János, első gondnok	½ hold
2. Kovács András, második gondnok	½ hold

⁹⁷ László József: i.m. 36. old.

3. Bátki Sámuel	½ hold
4. Dúcz István	½ hold
5. Bátki Mihály	½ hold
6. Tóth György	½ hold
7. Bátki Timótheus	½ hold
8. Sebestyén József	½ hold
9. <u>Sebestyén Mihály</u>	<u>½ hold</u>
Mindösszesen :	4 ½ hold

Közülük Bátki Sámuel és Sebestyén Mihály teljesen ingyen engedte át területét e nemes célra, a többiek pedig holdankénti 60 Forintos kedvező áron számítva bocsátották az egyház rendelkezésére a területet. Ezután az egész község vallási hovatartozás nélkül jó szívvvel beleegyezett abba, hogy a téглаégetésre legalkalmasabb területet kihalásítsák a közlegelőből. Ez meg is történt, így a Hosszúvölgyön hamarosan elkezdődhetett az építőanyag gyártása.

Ezt követően a templomépítés ügye ismét elakadt, mígnem az 1867. június 16-án tartott presbiteri gyűlésen végre elhatározta a presbitérium – a templomtető leromlott állapota miatt –, hogy jövő tavasszal a templomépítési munkálatokat elkezd. Ekkor az egyházközség rendelkezésre álló vagyona már meghaladta a 10.000 Forintot.

Adományok 1862-68 között:

„A templomépítés szükségére célzó, s áldozatra buzdító egyházi beszéd után 1862. február 25-én templomból kijövetel után rögtön azon megható jelenet várt reám, hogy Boda Ferenc asztalosmester 12 Forint 20 krajcárt azon kijelentéssel adott által, hogy 5 Forintot maga, 5 Forintot neje ad az építendő templom költségeinek fedezésére, de iskolás fia Sándor is megtakarított 2 Forint 20 krajcár tulajdon pénzét inkább akarván fordítani ily szent célra, mint másra, tehát elküldte az is egész pénztárát, fogadjam el. Nagyon meglepett, főleg a fiának vallásos felbuzdulásból eredett adománya, melynek jutalmául maradjon fönne neve az áldozók között.”⁹⁸

1. 1862-ben Boda Ferenc, felesége és fia	12 Forint 20 krajcár
2. Ásvány Ferenc	2 Forint

⁹⁸ László József: i.m. 38. old.

3. Egy névtelen özvegyasszony	4 Forint
4. Burgundiai Sebestén János	8 Forint
5. Bátki Timótheus	4 Forint
6. 1863-ban Bátki Sámuel	5 Forint
7. 1864-ben Burgundiai Sebestén János	5 Forint
8. Halka Mihály	3 Forint
9. 1865-ben Maller Istvánné Halka Sára végrendeletben	8 Forint
10. 1866-ban Deli Istvánné végrendeletben	21 Forint
11. Bátki Sámuel	5 Forint
12. Szőke Istvánné végrendeletben	20 Forint

14. A harmadik templom felépítése

1868. február 16-án, az istentiszteletet követően tartotta a templomépítéssel kapcsolatos közgyűlést a Kocsi Református Egyházközség, melyről minden családfőt házankénti megkereséssel tájékoztattak. A népes gyülekezet előtt a lelkész ismertette az építkezés eddigi előkészületeit. Beszámolt arról, hogy több építőmesterrel felvették a kapcsolatot, akik tervrajzokat és költségvetést készítettek. Három tervrajz készült, melyet a gyülekezet tagjai kézről-kézre adva megtekinthettek, s egyhangúlag a Rapszky Ferenc komáromi kőművesmester és Rózsa Pál szintén komáromi ácsmester által együtt elkészített tervrajzot fogadták el. Ezzel gyakorlatilag arról is döntést hoztak, hogy teljesen új templom épüljön. Továbbá – mivel a költségvetésből kitűnt, hogy nincs meg az építkezéshez szükséges fedezet – a közgyűlés felhatalmazást adott a presbitériumnak, hogy birtokarányos kivetéssel gondoskodjon a hiányzó összeg előteremtéséről.⁹⁹

Álljon itt László József visszaemlékezése: *„E nap volt lelkipásztorkodásomnak legboldogabb, s legörömteljesebb napja. Látni egy népet lángoló lelkesültségben, midőn többé nem azt kutatja, mennyi áldozat követeltetik meg tőle, hanem egyedül azon időpont elérése után sóvárog, midőn forró vágyainak még most csak rajzban látott alakját, a valóságban is meglátandja: ez valóban lélekemelő jelenet volt. Jól esik nekem, hogy ezt itt*

⁹⁹ V.ö.: László József; i.m. 39. old

leírva az emlékezetnek átadhatom. A példa, amit a gyülekezet tagjai e napon utódaiknak adtak, gyújtó szikrául szolgálhat, valahányszor az egyház közjára érdekében talán a szokottnál nagyobb áldozatra leend szükség.”¹⁰⁰

A presbitérium a közgyűléstől kapott felhatalmazással élve a következő birtokarányos kivetési kulcsot szabta: minden hold föld után 1 Forintot kell megfizetni, tehát 1/8 telek után 14 Forint, 1/4 telek után 28 Forint stb. A házas zsellérek 5 Forintot, a házatlanok 2 Forint 50 krajcárt kötelesek fizetni. A kivetés útján várható összeg 8774 Forintot tett ki, mely az előző években összegyűjtött pénzkészlettel együtt közel 19.000 Forintot jelentett.

A templomépítés munkáinak elvégzésére több vállalkozó is jelentkezett, akik a Rapszky féle tervrajz, és a hozzá mellékelte költségvetés birtokában úgynevezett árlejtésen vettek részt, amelyet 1868. március 19-ére tűzött ki a presbitérium. Ezalatt lényegében egy fordított árverést kell érteni, amely lényegében annyit tesz, hogy egymás alá ígérték a munkára pályázó vállalkozók, és aki a legalacsonyabb összegig hajlandó volt elmenni, az kapta meg munkát. Ezen az árlejtésen a következő vállalkozók jelentek meg: Mikus Nándor, Rapszky Ferenc és Rózsa Pál Komáromból, Bús István Új Szőnyből, Bösenbach Ambrus, Vitanczek Vencel Tatáról, és Bánóczi Pál, Györke Sándor Pápáról.

Az árlejtés 23.233 Forint 74 krajcárról indult és végül 17.340 Forintnál állt meg. Ezt a legolcsóbb ajánlatot Bánóczi Pál és Györke Sándor pápai mesterek tették, akikkel azonnal szerződést kötöttek az egyházközség vezetői. Ezt követően rögtönzött ünnepséget tartottak. A lelkipásztor így számol be erről: *„Mivel az árlejtés, s az építkezési szerződés megkötése történetesen József napra esett: a lelkész főntebb megnevezett árlejtőket, valamint az előjárók közül is többeket megmarasztalván, bezárta a nagy fontosságú nap munkáját egy vidám barátságos ebéd, melyet fűszerezett az építkező egyházért, a vállalkozókért, s az építkezés szerencsés befejezéséért hangoztatott pohárköszöntések kedélyfölvillanyozó sora.*”¹⁰¹

A régi templomban 1868. március 21-én tartották meg az utolsó istentiszteletet, és másnap elkezdődött annak lebontása. Egykor 1746. május 18-án tették le alapkövét, és nem egészen 122 évig állt.

¹⁰⁰ László József: i.m. 39. old.

¹⁰¹ László József: i.m. 39. old.

A bontási munkálatok előrehaladtával, április 13-án letették az új templom alapkövét. Az alapköbe egy légmentesen lezárt porcelánszelencét helyeztek, melyben az alábbiak voltak megtalálhatóak: a lekipásztor ajándékaként egy 1848-ban az első magyar minisztérium által veretett magyar aranypénz, továbbá a gyülekezet tagjai által adományozott magyar ezüst és rézpénzek, valamint a szokásos emlékirat.¹⁰²

1868. május 27-én a presbitérium szerződést kötött Lukács Gábor komáromi téglásmesterrel, hogy az erre a célra létesített tégláégetőben 120.000 db téglát gyártson. A tetőzetre szánt cserepet Tatából vásárolta az egyházközség. Ezen kívül, mivel a szószék készítése nem szerepelt a pápai vállalkozókkal kötött szerződésben, megállapodás született Molnár Ferenc komáromi asztalosmesterrel, annak elkészítésére 500 Forintos költségen.

A munkálatok elkezdődtek, azonban egymást érték a különféle nem várt kellemetlenségek. Az egyik ilyen az volt, hogy a megkötött szerződéssel ellentétben az építési vállalkozó, rendre előre kérte az anyagköltségre és a munkadíjra szánt összeget, holott a megállapodás szerint a 17.340 Forint 1/3-át az alap elkészülése után, 1/3-át az épület tető alá kerülése után, 1/3-át pedig a teljes munka elkészülte és műszaki átadása után kapta volna kézhez. Előfordult olyan is, hogy a kőművesek és az ácsok beszüntették a munkát, mivel nem kapták meg az őket megillető bérüket. Ilyenkor az egyházközségnek újból fizetnie kellett, hogy ne álljon a munka, de így is lelassult az építési folyamat, mígnem a novemberben beköszöntő tél felbe is szakította azt.

Az építkezésre szánt fedezet is a vártnál nehezebben jött össze. Ugyan a legtöbben becsülettel beadták a birtokarányos kivetés rájuk eső részét, voltak, akik késtek a fizetéssel, így kölcsönöket kényszerült felvenni az egyházközség: 2.000 Forintot Komáromból az ún. Király-féle alapítványtól, 800 Forintot a mezőföldi egyházmegye pénztárából, 2100 Forintot az egyházkerületi pénztárból.¹⁰³

Ezután újabb nehézség mutatkozott. Bánóczi Pál építőmester 1869. január 25-én a presbitériumhoz eljuttatott levelében az alábbi feltételeket szabta az építkezés folytatásához:

„1. Az egyház a 17.340 Forint szerződésileg megállapított építési összeg még hátralevő részéből maga fizesse a szükséges anyagok árát, s a munkások díjait.

¹⁰² Az alapkö felirata a Mellékletek címszó alatt megtalálható, 94. old.

¹⁰³ V.ö.: László József: i.m. 42. old

2. Amennyiben az árlejtési építési összegből a még szükséges költség ki nem kerülne, azt az egyház szintén a maga pénztárából pótolja.

3. A bádogosmesternek járó 150 Forintot ugyancsak az egyház fizesse ki, hogy az befejezhesse a munkát.

4. Adjon az egyház további 1.000 Forintot minden levonás, vagy beszámítás nélkül az eddig keletkezett hiányok pótlására.”¹⁰⁴

A levél joggal keltett felháborodást a presbitérium tagjai körében, akik közül többen is úgy vélekedtek, hogy az egyháznak peres úton kellene érvényt szereznie akaratának. A lelkipásztor azonban úgy vélte, hogy ez a munkálatokat csak még inkább megakasztaná, a költségeket pedig még magasabbra vinné, ezért a békés megegyezést szorgalmazta. A presbitérium is belátta végül ennek szükségességét, így a lelkész maga ment Pápára, hogy a kéréseknek részben helyt adva, a munka folytatására rávegye a vállalkozókat. 1869. tavaszán ennek eredményeképpen meg is indult a munka, amely lényegesen jobb ütemben zajlott immár, mint a megelőző évben.

Ezután még Molnár Ferenc, a szószéket készítő asztalos okozott bosszúságot a gyülekezet vezetőinek azzal, hogy halogatta a szószék elkészítését azzal a céllal, hogy magasabb összeget csikarjon ki az egyházközségtől. Itt azonban hathatósan bizonyult a perrel fenyegetés, így végül munkához látott az asztalos, igaz jelentősen megcsúszott, így a templomszentelés napján végezte el az utolsó simításokat.

A templomszentelésre 1869. advent 4. vasárnapján került sor. Nagy Mihály korábbi kocsai lelkész, az egyházkerület püspöke egészségi okokra hivatkozva nem tudta vállalni az igehirdetést, így Décsi Bálint ácsi lelkész, tatavidéki esperes, valamint a helyi lelkész szolgálatával zajlott az istentisztelet a földszintet és a karzatokat zsúfolásig megtöltő ünnepi gyülekezet előtt. Az alkalom ebédrel zárult a parókián, ahol minden szoba megtelt a vendégekkel.

A templomszenteléshez kapcsolódó és feljegyzést érdemlő esemény, hogy erre az ünnepi pillanatra készült el, és azóta van használatban az ezüst keresztelőkancsó, melynek

¹⁰⁴ V.ö.: László József: i.m. 42. old

felirata: „Készítették a kocsi ev. ref. egyház számára, 1869. dec. 19-kén tartott templom szentelési örömnép alkalmával Horvát Mihályné, és Sándorné.”¹⁰⁵

15. Orgonaépítettség 1872-ben

Mindent összeszámolva mintegy 30.000 Forintjába került az egyházközségnek új temploma. A rendelkezésre álló források mellé így mintegy 3.900 Forint hitelt is fel kellett vennie, hogy az építkezéshez szükséges fedezetet biztosítsa. Ezt szinte azonnal elkezdte visszatörleszteni a gyülekezet, de 1872-ben még így is jelentős adósságállománya volt. Ennek ellenére újabb költséges vállalkozásba kezdett az egyházközség. Már a templomépítés közben sokan hangot adtak azon vágyuknak, hogy az új templomba orgona is kerüljön. A lelkész 1870-ben egy pesti orgonaművészt hívott ezzel kapcsolatban Kocsra (sajnos a neve nem került feljegyzésre), aki a templom szemrevételezésekor azzal a javaslattal élt, hogy néhány évet még várjon a gyülekezet az orgonaépítéssel, amíg a templom falai megfelelően kiszáradnak, mert a nagy páratartalom kárt tenné az új hangszerben.¹⁰⁶

1872-ben aztán már nem lehetett tovább halogatni a hangszer megépítését, mert a gyülekezeti tagok részéről olyan nagy igény mutatkozott rá, viszont a lelkipásztor kikötötte, hogy azt semmiképpen sem újabb hitelek felvételéből, hanem kizárólag adománygyűjtésből kell megvalósítani. Jó példával elől járva László József fel is ajánlott az orgonára 100 Forintot. Majd őt követték a lelkes és jó szívé adakozók, kiknek a pontos névsora nem marad fenn az utókorra, csupán annyit tudunk biztosan, hogy nem sokan voltak olyanok, akik nem adakoztak erre a célra. 810 Forint gyűlt így össze.

1872. március 23-án szerződést kötött az egyházközség Bakos Károly ceglédi orgonaépítővel, egy 16 változattal rendelkező orgonára, melynek ára 2.800 Ft. A hangszer advent első vasárnapjára készült el, és a délelőtti istentisztelet keretében a népes gyülekezet előtt történt a felszentelése.¹⁰⁷

Az orgona végül az előzetes megállapodással ellentétben nem 16, hanem 17 változattal készült el, a tökéletesebb hangzás miatt, így további 200 Forintot fizetett a

¹⁰⁵ A keresztlőkancsóról készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 94. old.

¹⁰⁶ Vö.: László József: i.m. 62. old

¹⁰⁷ Az orgonáról készült fényképet ld. a Mellékletek címszó alatt, 95. old.

gyülekezet az orgonaépítőnek. A járulékos költségekkel együtt mindösszesen 3.129 Forintba került a hangszer.

16. A községi iroda és a pékház megvásárlása

1873-ban újabb nagy kiadása következett a Kocsi Református Egyházközségnek. A községi iroda és pékház megvásárlását az indokolta, hogy a három évenként változó ún. „akadémikus tanítóság” helyett állandó tanítói állást kívántak létesíteni. Ez gyakorlatban annyit jelentett, hogy az első tanítót hosszú távra megválasztotta, és marasztalta az egyházközség ellentétben az ún. akadémikus tanítókkal, akik nevükből is adódóan az akadémiát éppen elvégzett fiatal emberek voltak, s az iskola épületében található lakószobában voltak elszállásolva. Az állandó tanítóval kapcsolatban figyelmeztette a lelkipásztor a presbitériumot, hogy nőülés és családalapítás esetén szükség lesz megfelelő tanítói lakóház építésére, vagy vásárlására.¹⁰⁸

Ezzel kapcsolatban az egyházmegye is óvatosságra intette az egyházközséget, de mivel a nagyobb lakóházra még nem volt azonnal szükség, a presbitérium úgy határozott, hogy állandósítja az első tanítói álláshelyét. Ezt a megfelelő óvatossági záradékkal azután az egyházmegye és az egyházkerület is megerősítette.

Az állandó tanító (Kóczán Lajos) azután hamarosan megnősült, és ahogy az várható volt nagyobb lakórészt, és állatok tartására alkalmas melléképületet szeretett volna. Ez iránti igényével többször megkereste a lelkipásztort, aki a kérést a presbitérium elé vitte, de mivel ebben az időben zajlott a templomépítés, majd az orgonaépíttetés, így az újabb kiadásokat a presbiterek határozottan elutasították.

A lelkipásztor ugyanakkor jogosnak érezve a tanító panaszát szeretne volna azt valami módon orvosolni, ám a gyülekezeti tagok áldozatvállalásával sem kívánt visszaélni az elmúlt évek adománygyűjtései miatt. A körülmények azonban kedvezően alakultak, így megoldódott ez a kérdés is.

Kocson már hosszú ideje lovassági század volt elszállásolva. A tiszteknek, különösen a kapitánynak tágas és kényelmes lakóház állt rendelkezésére, melyet éppen ekkoriban

¹⁰⁸ László József: i.m. 63. old

értékesítettek, mivel azt a kaszárnyarendszer bevezetése fölöslegessé tette. A község kapva az alkalmon megvásárolta ezt az épületet jegyzői lakásnak valamint irodahelyiségnek. Így viszont a régi irodaház és a vele egy telken lévő pékház üresen maradt, melyet árverés útján kívánt eladni a község a megye engedélyével.¹⁰⁹

A lelkipásztor ezt követően igyekezett meggyőzni a presbitériumot és a gyülekezetet a községi épületek megvásárlására. Miután sikerrel járt, László János második gondnokkal együtt képviselte az egyházközséget az árverésen, ahol elérték, hogy az árverés feltételei között szerepeljen az alábbi két feltétel:

1. A két épületet: az irodát és a pékházat egyben árverezzék.
2. A vevő köteles a telket és a rajta álló két épületet a becsült ár szerint bármikor visszaadni, ha a település községi iskolát szeretne létesíteni.

Innentől kezdve az árverés kimenetele nem volt kérdéses. A vetélytársak nem mutattak nagy hajlandóságot a vásárlásra, és hamar kiszálltak a versenyből, így az egyházközség lett a legtöbbet ígérő vevő, amely kedvező áron – 3.476 Forintért – jutott hozzá az ingatlanhoz, melyet hitelt felvéve tudott kifizetni.

A két épület közül az irodaház az első tanító lakóházaként funkcionált, a másik épület pedig bérbe adva évtizedekig állandó jövedelemforrást jelentett az egyházközség kasszájának. Viszont a korábbi évek templomra és orgonára felvett hiteleivel együtt a következő egy évtizedben az adósságok törlesztése vált fő feladattá. 1884. január 13-án érkezett el aztán az a pillanat, amikor a lelkész és a gondnok azt jelenthette a gyülekezetnek, hogy egyetlen forint adóssága sincs az egyházközségnek.

A törlesztést a korábbi években gyakorlattá vált birtokarányos egyházi adózás tette lehetővé, melynek bevezetése azonban azt eredményezte, hogy az önkéntes adományok száma erősen megcsappant. Ennek ellenére néhány jószívű adakozó neve ebből az időszakból is fennmaradt:

1. 1873-ban Körmendi József végrendeletben hagyott egyházára	50 Forintot
2. Bátki Sámuel	15 Forintot
3. Bükki Erzsébet	20 Forintot
4. 1874-ben Bátki Sámuel	5 Forintot

¹⁰⁹ László József: i.m. 64. old

5. Kalmár István	10 Forintot
6. Mlinárik Istvánné	20 Forintot
7. Ányos József	2 Forintot
8. 1875-ben öregutcai Lantai Mihály	4 Forintot
9. Bátki Timótheus	30 Forintot
10. 1878-ban Vajda István	20 Forintot
11. 1879-ben Bátki Sámuel hagyott	3 hold földet
12. 1882-ben ifjabb Maller Sándor	10 Forintot
13. Horváth János	3 Forintot
14. 1883-ban ifjabb Maller Sándor	10 Forintot
15. László Pálné Nagy Julianna	50 Forintot

17. László József lelkipásztori szolgálatának utolsó szakasza

Néhány nyugalmasabb esztendő következett, mielőtt a csaknem 55 esztendeig a gyülekezet vezetőjeként szolgáló lelkipásztor, László József utolsó nagy munkájába belekezdett volna. Ezekben az években, ahogy ő maga vall róla, legfeljebb a gondok és presbiterválasztások hozták némileg lázba a gyülekezet tagjait, akik közül sokan oly ambíciózusak voltak, hogy nem kellett őket „*mint némely gyülekezetben történni szokott büntetéssel kényszeríteni a gondnoki, s előjárói hivatal elvállalására. Megtiszteltetésnek tekinték ezt, még korteskednek is érte.*”¹¹⁰

Kisebb javításokra persze ebben az időben is szükség volt. 1885-ben a parókia udvarán található istálló tetőzetét építették újjá. 1886-ban a templomot kívül-belül bemeszelték, a cseréptetőn kisebb javításokat végeztek, s mivel a templom lábazatának márványborítását az építéskor csak az utcafronton végezték el – nyilvánvalóan spórolási céllal – most ezt a templom többi oldalfalán is pótolták: „*sajnos, hogy sokkal nagyobb költséggel, mint az építéskor a többi költségekkel összefoglalva történhetett volna. Így*

¹¹⁰ Vö.: László József: i.m. 66. old

*bosszulja meg magát a rosszul alkalmazott költségkímélés. Ekkori kiadásaink összege 2113 Forint 31 krajcár.”*¹¹¹

1887-ben a legkisebb harangot kellett újjáöntetni, miután az megrepedt. Ugyanebben az évben új iskola építésének céljára megvásárolta az egyházközség a szomszédos telket és a rajta álló házat Boda Ferentől 1325 Forintért. Szintén 1887-ben újabb regiszterrel bővült az orgona, amely így már 18 változattal rendelkezett. A bővítést az orgonaépítő Bakos Károly végezte 100 Forintért.

1890-ben a parókia udvarán található kút veszélyessé vált, s hogy a beomlást megelőzzék, új kutat ásattak, mely a hozzá vásárolt szivattyúval együtt 130 Forintba került.

Adományok ebből az időszakból:

1. Takács József, római katolikus adományozó 1885-ben végrendeletében 200 Forintot hagyott a kocsi római katolikus és a református egyházi iskolákra azzal a megkötéssel, hogy annak kamatai évenként két egyenlő részben a két felekezet iskolái között legyenek elosztva, s ösztöndíjként olyan tanulók jutalmazására fordítsák azokat, akik társaik közül már az iskolában kitűnnek a gyümölcsfatermesztésben, nemesítésben, ápolásban.
2. Lengyel Józsefné szintén végrendeletben hagyott az egyházra 100 Forintot.

Fontos esemény volt még ebben az időszakban az iskolai segélypénztár létrehozása, melyet egy furcsa körülmény indított el. Sebestyén László 1866-ban királyi fölmentés iránt nyújtott be kérvényt, hogy vele rokoni kapcsolatban lévő jegyesével összeházasodhasson. Az ún. „fölmentvényi díjat” Nagy Mihály az egyházkerület püspöke a kocsi református egyház iskolájának visszaautalványozta, mely a kocsi iskolai segélypénztár megszületését eredményezte. Évekig azonban jelentősebb támogató híján nem igazán gyarapodott annak alaptőkéje, legfeljebb, ha a községi bíróság valamilyen behajtott büntetést át nem utalt erre a célra. A változás 1881-ben következett be, amikor László József lekipásztor közbenjárásának köszönhetően sikerült erre a célra forrást találni. A lelkész ebben az időben tagja volt a községi képviselőtestületnek, amelynek számadási gyűlésén felszólalt. Felszólalásában rámutatott, hogy a községi segélypénztár szép tőkével rendelkezik, amelynek támogatására joggal tarthatnának igényt a hátrányos helyzetű iskolás gyermekek: a vagyontalan árvák,

¹¹¹ László József: i.m. 66. old

valamint azok a szegény sorsú diákok, akiket szüleik képtelenek ellátni könyvekkel, ruhával.¹¹²

A felszólalás eredményesnek bizonyult. A képviselőtestület megszavazta, hogy minden évben erre a célra a község segélyt biztosítson. 1881-ben ez az összeg 24 Forint volt, a következő esztendőkből pedig 20 illetve 30 Forint.

Más forrásból is gyarapodott azonban a segélypénztár. 1882-ben az egyházközség bérbe adta a templomépítéshez létesített téglagyárát Gans Bernáth tatai lakosnak. A szerződés szerint a bérlő az évi rendes 100 Forintos haszonbéren felül további 10 Forintot köteles fizetni a szegény sorsú tanköteles gyermekek segélyezésére. Mivel a szerződés 10 évre kötött, így az ebből befolyt összeg 100 Forintot jelentett. 1892-ben pedig a kántorok bálján is bejött erre a célra 42 Forint 40 krajcár.¹¹³

1892-re így már 382 Forint 57 krajcár tőkével rendelkezett a református iskolai segélypénztár, melynek bevételeiből és éves kamataiból támogathatták az intézményben tanuló rászorulókat.

Időközben, 1891-ben aztán elkezdődött László József lelkipásztor már említett utolsó nagy munkája. A templomépítő lelkipásztor másik nagy vállalkozása volt, hogy az új templom után új iskolát is építtetett. A régi 1792-ben épült, s a maga korában három tantermével, cseréptetővel ellátva tekintélyes épületnek számított, melyben színvonalas oktatás zajlott:

„Emelte tekintélyét azon körülmény is, hogy ezt az egyházmegye megkülönböztette a többi népiskolától, amennyiben ezt magasabb iskolának, mintegy gymnásiumnak tekintette, tanítatván ebben az akadémikus tanítók által több latin osztály. Ez szolgált indokul az egyházmegyének, hogy az iskolaépítésre 600 Forintot adott, s a vizsgákra egyházmegyeileg kinevezett censorokat küldött. Tanultak is itten nemcsak helybeli, hanem más egyházakból, sőt más megyéből hozott tanulók is, kik több vagy kevesebb gymnásiumi osztály végzése után a debreceni vagy pápai folytatták tanulói pályájukat. Még én is, mint kocsai akadémikus tanító négy latin osztályt tanítottam, s több négy osztályt végzett tanulót bocsátottam Pápára, kik ott is kitűntek. Mint a kor jellegét, méltónak tartom megemlíteni, hogy minden tanuló, helybeli,

¹¹² Vö.: László József: i.m. 67-68. old

¹¹³ Vö.: László József: i.m. 68. old

*vagy vidékről hozott, ki az úgy nevezett „nagy iskolába” átlépett, köteles volt a latin nyelvet tanulni, habár szüleinek nem volt szándéka a továbbtaníttatás. Ez magyarázza meg azon sajátosság körülményt, hogy voltak Kocson ez időben oly földműves emberek, kik ha nem is correct classicitással, de meglehetősen folyékonyan beszéltek latinul.*¹¹⁴

Az oktatás színvonala azonban a XIX. század második felében csökkent. Az akadémikus tanítók nem tartották a latin nyelv oktatását oly lényegesnek, mondván: földműves embernek nincs arra szüksége. Ez a hozzáállás eleinte többekben felháborodást váltott ki, különösen is azokban, akik a gyermekeiket szerették volna továbbtaníttatni, miután azonban ez a felzúdulás elcsitult, a kocsai református iskolából gyakorlatilag közönséges hatosztályos népiskola lett.

A másik nagy probléma az épülettel volt, amely már nem felelt meg a kor követelményeinek, valamint az 1868. évi XXXVIII törvénycikkben foglaltaknak. A királyi tanfelügyelő többször figyelmeztette a fenntartó egyházközséget, hogy a tantermek kicsik na tankötelesek létszámához képest, egészségtelenek és sötétek. A lelkipásztor ígéretet tett, hogy amint a gyülekezet anyagi lehetőségei megengedik, és az templomépítés, orgonaépíttetés, főtanítói házvásárlás hiteleit visszatörlesztik, i cselekedni fognak ez ügyben is.

Két akadály volt azonban az iskolaépítés megkezdésének: az egyik, hogy a gyülekezeti tagok többsége nem érezte szükségét új iskola építésének, megfelelőnek tartották ugyanis a meglévőt. A másik pedig az volt, hogy az addigi iskola telke kicsi lett volna egy új nagyobb, négy tágas tanteremmel és altanítói lakással rendelkező épület felépítésére. Ezek miatt évekig húzódott az iskolaépítés ügye, mígnem 1887-ben megtette az egyházközség az első fontos lépést, a szomszédos Boda Ferenc féle telek megvásárlásával. Ez azonban még nem oldott meg a problémát, a régi iskola ugyanis a templom mögött volt található, míg az új terület a köz másik oldalán. Ezeket így egyesíteni nem lehetett, egyenként pedig mindegyik terület kicsinek bizonyult az új épület felhúzására.

A végső lökést egy 1890-es ellenőrzés adta meg az iskolaépítéshez. Az iskolás gyermekek egészségi állapotát vizsgáló orvos észrevette, hogy az egyik épületrész mennyezetén olyan korhadtak a deszkák, hogy az leszakadással fenyeget. Az életveszély fennállásáról azonnal értesítette a járásorvost, aki ezt továbbította a megyei tisztii főorvosnak,

¹¹⁴ László József: i.m. 68. old

aki pedig a megyei közigazgatási bizottsághoz jelentette be az ügyet. Ez utóbbi sürgős intézkedésre figyelmeztette az egyházközséget, melynek előjárói végre elhatározták az iskolaépítést. Segítette ebben őket a lelkésznek az az ígérete, hogy hajlandó az egyházkerületi főiskola pénztárából kedvező kamatú kölcsönt igényelni az építkezési költségek fedezésére, melyet több évi részletben fizethet vissza az egyházközség.

Most már csak a megfelelő területet kellett biztosítani az épülethez. Az egyik lehetőség az volt, hogy valahogy a templom mögötti területre, azaz a régi iskola helyére építsék fel az új épületet. El is készültek a tervrajzok, de azt az egyházmegye nem hagyta jóvá, mondván: egy ilyen szép épületet méltatlan a templom mögé elrejteni, továbbá mivel a templom falához túl közel esik az egyik épületszárny, így ott sötétek lesznek a tantermek. További jóváhagyásra nem is terjesztették fel ezeket a terveket. A másik lehetőség az volt, hogy a Boda féle telket bővítsék tovább a mellette lévő udvar megvásárlásával. Azon azonban két lakóház is állott az egyik a Kalmár, a másik pedig a Lengyel család tulajdonát képezte, és a tulajdonosok nem voltak hajlandók eladni ingatlanaikat, hacsak nem fizet az egyház dupla árat azokért. Végül azonban sikerült megállapodni velük és így Kalmár Mihály és Lengyel Sándor számára fejenként 700 Forintot kifizetett az egyházközség. Így már megfelelő telek állt rendelkezésre az építkezéshez, és az iskola kikerült eldugott helyéről az utcafrontra, egyvonalban a parókiával és a templommal.¹¹⁵

Az iskola terveit és ahhoz tartozó költségvetést Csimári Károly építész készítette el, melyet már az esperesi hivatal és az építési bizottság is elfogadott. Az építési munkálatokat az egyházközség nem egyetlen fővállalkozónak szerette volna kiadni, ezért ajánlattételre kért környékbeli jó hírű vállalkozókat külön-külön a ács-, asztalos-, és kőművesmunkákra. A legkedvezőbb ajánlat értelmében az asztalosmunkákra Schunder József tatai asztalost kérték fel. A kőművesmunkákat Szabó József és Kovács Ignác tatai kőművesmesterek, míg az ácsmunkákat Grünfeld József tatai fakereskedő végezhette. Sajnos azzal kapcsolatban nincsenek feljegyzések, hogy a bádigos munkát, a mész és márványkövek szállítását, valamint az egyéb fuvarokat és munkálatokat kik végezték, csupán annyit tudunk, hogy a szerződéseket ezekre vonatkozóan is megkötötték.

¹¹⁵ Vö.: László József: i.m. 72. old

Az anyagiak előteremtése is megtörtént, mivel a lelkipásztor beváltotta korábbi ígért, és a kerületi főiskola pénztárából 8.000 Ft hitelt szerzett 6 %-os kamatra. További fontos ígérete volt a lelkésznek, hogy az építkezés költségeinek csökkentése érdekében Gróf Eszterházy Miklóshoz fordul, hogy az iskola alapjához követ kérjen. Ezt a kérést is siker koronázta, így az uradalmi kőbányából megérkezett az építkezéshez kifejtett kő. A téglát és a cserépet pedig az egyházközség tulajdonában lévő, de ebben az időben bérbe adott téglagyárból szerezte be az egyház, a haszonbérleti szerződésben kikötött jutányos áron.

1891. április első napjaiban már készen volt az alap, melynek az utca felőli északi sarkán helyezték el az alapkövet, benne egy légmentesen lezárt üvegben az alapkő felirata (pontos szövegét sajnos nem ismerjük). „*Az alapkő letételét a lelkész alkalmi beszéde, és imája, s a helybeli énekkarnak azt megelőző, s bezáró összhangzatos éneke, s nagyszámú közönség megjelenése tette ünnepélyessé.*”¹¹⁶ Június végén már tető alá került az új iskola, ekkor azonban nem várt kellemetlenséggel kellett szembenézni: a téglagyár bérlője, Gansné, a tavasszal még készleten lévő téglából és cserépből oly sokat eladott, hogy az építkezés vége felé közeledve az iskolához nem tudott megfelelő mennyiségű téglával, és cseréppel szolgálni. Helyette Tatóról adott téglát, de ennek szállítása az egyházközségnek többletköltségébe került. A bádigos munkák esetében is többletköltség keletkezett időközben felmerült pluszmunkák miatt. Továbbá Németh István vaskereskedővel volt vitája az egyházközségnek, aki nem a szerződésben foglalt vaskályhákat szállított a tantermek fűtésére. Ezeket végül kicserélte, és a megfelelő – a szerződésben foglalt – kőszénrel fűthető kályhákat kiszállította.¹¹⁷

Az épület szakértői felülvizsgálata augusztus 24-én történt, melyre Kis Dénes megyei főmérnököt és Rózsa Pál komáromi építőmestert kérte fel a presbitérium. Ők egy két apró javítást leszámítva mindent rendben találtak, így az új iskola megnyithatta kapuit.

1891. szeptember 13-án, délután történt meg az épület átadása a lelkipásztor beszédével, imádsággal, s az énekkar közreműködésével. Meghatódva búcsúzott a gyülekezet a régi iskolaépülettől és nagy örömmel vették birtokba az új intézményt.

A felvett hitel törlesztését a már korábban bevált gyakorlat, a birtokarányos kivetés tette lehetővé. A presbitérium határozata értelmében minden háztulajdonos a háza után 3

¹¹⁶ László József: i.m. 73. old

¹¹⁷ László József: i.m. 74. old

Forintot volt köteles fizetni, minden földtulajdonos pedig holdanként 1 Forint 25 krajcárt. A másutt lakó, de a község határában földdel rendelkezők, ennek felét fizették, a házatlan zsellérek pedig 60 krajcárt.

Az iskolaépítés teljes költsége 11.102 Forint 37 krajcár volt.

18. László József munkásságának értékelése

Kétségtelen tény, hogy a Kocsi Református Egyházközség történetében a legnagyobb hatást László József lelkipásztor gyakorolta. Nem csupán azért, mert az 1614-től lejegyzett 33 gyülekezetvezető lelkipásztor közül ő szolgált itt a legtovább: csaknem 55 évig, hanem elsősorban azért, mert rendkívül tartalmas volt ez az időszak. Isten kétségkívül megáldotta munkáját, ezért olyan hatalmas dolgokat vihetett végbe, mint egyetlen elődje sem, és azóta sem senki: egyszerre építhetett templomot, és iskolát, vásárolhatott főtanítói lakást, és orgonát építtethetett a templomba.

Természetesen mindez nem egy személyben az ő érdeme. Kellett ehhez egy erős gyülekezet, amely a jövőbe tekintett, és nagyfokú áldozatkészségről tett tanúbizonyságot. Méltatja is őket László József több ízben is. Utolsó mondataként is ezt írja az Emlékoszlopba: *„A gyülekezet ez időbeli tagjai szép örökséget hagynak utódaiknak: szép templomot, iskolát, de egyszersmind szép példát is az áldozatkészségben. Vajha örökölnék ezt is!”*

Ne feledkezzünk meg továbbá a presbitériumról, azokról a személyekről, akik a lelkipásztort támogatták elképzeléseiben, az adománygyűjtéseket megszavazták, és döntéseik mellett két tulajdon kezükkel is sokat tettek ennek a gyülekezetnek a felvirágoztatásáért. Mégis a lelkipásztor személye rendkívül fontos. Ezt mutatja, hogy amikor az iskolaépítés gondolata az 1890 táján fölvetődik, akkor voltak többen a presbiterek közt is, akik *„egyre mondogatták: mi már elég sokat tettünk, templomot építettünk, orgonát csináltattunk, főtanítói házat vásároltunk, megszereztük iskolahelyül a Boda-házat, hagyjunk más most teendő utódainknak is.”* Ilyenkor kell egy határozott és elhivatott lelkipásztor, aki látva maga előtt az Isten által kijelölt célt, irányt mutat, és vezeti a közösséget.

László József kifejezetten ilyen személy volt. Meggyőződését mindig vállalta. A szabadságharc idején nem mérlegelte, hogy felolvassa-e a függetlenségi nyilatkozatot, és vérpadra ment magyarságáért. Később hasonló okból – mint azt korábban láttuk – nem volt

hajlandó kihirdetni a Protestáns Pátenst. Csak Isten kegyelmén múlt, hogy ez utóbbinak nem lett súlyos következménye. Meggyőződése volt az is, hogy rendkívül sok múlik az ifjúság nevelésén. Ezt nem csak a kocsi iskola újjáépítésében, vagy a latin nyelv oktatásának fontosságáról fentebb idézett vallomásából láthatjuk, hanem abból is, hogy Pápán létrehozta a Református Nőnevelő Intézetet. Korát megelőzve támogatta ezzel a nők taníttatását. Idősebb gyülekezeti tagok emlékezetében azonban úgy él a mai napig ez a cselekedete, mint amelyet nem tudott megbocsátani neki gyülekezete. Mivel felesége és gyermekei nem voltak, s ő maga szerényen élt, a kocsiak várták volna, hogy jelentős vagyonát Kocson hagyja, a gyülekezet, vagy az Iskola fenntartására fordítja, ehelyett azt ily módon Pápara vitte, amely miatt állítólag temetése valóságos tüntetéssé vált. A botrány elkerülése érdekében még megyei karhatalmat is ki kellett vezényelni.¹¹⁸

19. Sebestyén Dávid szolgálati ideje

László József utódja Sebestyén Dávid kocsi születésű lelkipásztor lett, aki 1899. december 11-én foglalta el hivatalát. A László József által megkezdett gyülekezettörténeti írást, az Emlékoszlopot folytatta, így fontos eseményekről ad számot a XX. század első éveiből. Feljegyzéseit mindjárt azzal kezdi, hogy a gyülekezeti tagokkal kapcsolatban megemlíti, hogy jelentős elmaradásuk volt sokaknak az ő érkezésekor az egyházi adó befizetését, és az iskolára előírt adományokat illetően. Úgy tűnik tehát, hogy csaknem egy évtizeddel az iskola felépültét követően is voltak olyanok, akik nyilván hanyagságuk miatt nem fizették be a rájuk kirótt terheket. A rossz nyelvek szerint ezért is hozták éppen Sebestyén Dávidot Kocsra földije, mert úgy vélték, hogy kevéssel is beéri majd, és nem meri szavát felemelni nagyobb fizetségért.¹¹⁹ Az ebben reménykedőknek azonban csalódniuk kellett. A lelkipásztor – ki Banáról tért haza – bő két esztendő alatt 4.000 koronáról 9.000 koronára növelte az egyházközség pénzkészletét a kintlévőségek beszédetésével. (1892. augusztus 2-től váltotta a forintot a korona és egészen 1926-ig, a pengő bevezetéséig ez volt a hivatalos fizetőeszköz Magyarországon).

¹¹⁸ Vö.: Szentkúti Kiss Károly: Krónika, Nagyigmánd, 2000. 224. old.

¹¹⁹ Vö.: Szentkúti Kiss Károly: Krónika, Nagyigmánd, 2000. 226. old.

Átlépve a XX. század küszöbét, az első kiemelkedő esemény sem váratott aztán sokáig magára. 1902. szeptember 13-án Antal Gábor püspök javaslatára egyházkerületi és egyházmegyei lelkészértekezletet tartottak Kocson. Ezen a napon avatták fel László József síremlékét a temetőkerületben, akiről Sebestyén Dávid feljegyzéséből tudjuk, hogy 140.000 koronát hagyott a pápai nőnevelő intézetre. Ismerve az egyházközség tartalékait, ebből jól érzékelhetjük, hogy micsoda hatalmas támogatás volt ez. Az ünnepségen részt vevő mintegy 150 vendéget a gyülekezet, s fele részben az egyházmegye vendégül látta a nagyvendéglőben, ezen kívül a közreműködő kocsi énekkart, és a püspök úr fogadására felvonult lovas bandériumot is megvendégelték.¹²⁰

Erre az ünnepre készülve megújult a parókia épülete. Új ablakok készültek, melyeket spalettákkal is elláttak, megtörtént az épület kifestése is, *„így mire a kerületi értekezlet tartatott a parochia teljesen rendbe lett hozva, ami már nagyon is elkelt rajta, mert a boldogult lelkész előd, mint agglegény idejében, nem sok gond volt a lelkész lakra fordítva.”*¹²¹

1903-ban jelentős, és mind a templom és a parókia környezetét, mind a teljes utcaképet jelentősen befolyásoló beruházást hajtott végre a gyülekezet. Egészen eddig csupán egy fenyőoszlopokra állított dísztelen kerítés húzódott az utcafronton. A lelképásztor indítványára a presbitérium elhatározta, hogy szép új kovácsoltvas kerítést készíttet az egyházi épületek bekerítésére. A pontos paramétereket is megszabták: a kerítés alja préselt téglából készült, melyre márvány fedlapok kerültek, s afölé jött a vasrács 120 cm-es magasságban. A vasrács készítésével a június havi árlejtés során Eöry István pápai református lakatosmestert bízták meg, aki folyóméterenként 13 koronáért vállalta a munkát, az anyagköltséget és a munkadíjat is beleértve. A kőfaragómunkákat: Mánglicz Antal tatai kőfaragó mester végezte, folyóméterenként 11 koronáért (anyag+munkadíj). A kőművesmunkát helybeli mester: Méhes János végezte, az anyagon kívül 2 koronás méterenkénti áron. A fuvarozást az egyháztagek vállalták. A kerítés 1903 karácsonyára elkészült a gyülekezet tagjainak nagy öröme és meglegedésére. Összesen 3970 korona 5 fillérbe került.¹²²

¹²⁰ Vö.: László József: i.m. 77. old

¹²¹ László József: i.m. 77. old

¹²² Vö.: László József: i.m. 78. old

1903-ban még egy szép ünnepi eseménynek lehetett tanúja a kocsi református gyülekezet. Ez év advent első vasárnapján ünnepelték Kóczán Lajos főtanító 40 éves szolgálati jubileumát, melyen megjelent Antal Gábor, az egyházkerület püspöke, Lőrinczy György, Komárom vármegye tanfelügyelője, valamint a Tatai Egyházmegye tanítói testületének elnöke: Mohácsy János, ószőnyi főtanító.¹²³

Kóczán Lajos 1911-ben ment nyugdíjba 48 évi kántor-tanítói szolgálatot követően. Helyét Mogyorósy Sándor lovasberényi tanító vette át. (Érdekesség, hogy csupán egy szavazattal kapott többet ellenfelénél: Mohácsy Lajos, kömlői tanítónál.)

Szintén 1903-ban történt, hogy a Dunántúli Református Egyházkerület a Kocsi Református Egyházközségnek 4.000 korona összeget visszaadott László Józsefnek a Nőnevelő intézetre hagyott vagyonából a korábbi lekipásztor sírjának gondozására, ezzel próbálva csillapítani a gyülekezeti tagoknak már korábban említett felháborodását.

1908-ban a toronysüveg a régi bádogborítás helyett, vörösrézborítást kapott, valamint az egész templomot a toronnyal együtt újravakolták és meszelték. Ezek a munkálatok 9.200 koronába kerültek, mely az egyházközség kasszájában rendelkezésre állt a korábbi évek jó gazdálkodásának köszönhetően. Ugyanebben az évben a felújított templomban helyezték el Kocsi Csergő Bálint emléktábláját. Ennek költségét az ebben az időben tanuló „felsőbb tanuló ifjúság” állta, melyet egy úgynevezett műkedvelő előadással teremtetek elő. A táblát állító tanulók a következők voltak:

1. Sebestyén Dávid, orvostanhallgató
2. Kóczán Mór, papnövendék
3. László Dávid, papnövendék
4. Kóczán Ödön, nyolcadikos gimnáziumi tanuló
5. Bátky József pécsi hadapród növendék
6. Dereskei János, nyolcadikos gimnáziumi tanuló
7. Könczöl Miklós, hatodikos gimnáziumi tanuló
8. Bátki Vince, hatodikos gimnáziumi tanuló
9. Maller László, hatodikos gimnáziumi tanuló
10. Tóth Kálmán, végzett tanító

¹²³ Az ünnepség menetét ld. a Mellékletek címszó alatt, 95. old.

11. Markovits Mihály, izraelita orvosnövendék.

A templomért tartott hálaadás, valamint az emléktábla-avatás 1908. augusztus 16-án volt, melyen Barsi Sándor bokodi, és Sebestyén Dávid helyi lelkész szolgált.

Jelentősebb adományok az 1890-es évektől kezdve:

1. László József milleniumi alapítványa szegények segélyezésére	1.000 korona
2. A Dunántúli Egyházkerület László József sírjának gondozására	4.000 korona
3. László József lelkész, a Pápán tanuló kocsi fiúk részére	2.000 korona
4. Kocsi református egyház milleniumi gyűjtése	208 korona
5. Zsebő Györgyné, Könczöl Zsuzsanna adománya 1898-ban	40 korona
6. Bán Mihály ésfelesége Sebestyén Judit 1906-ban	200 korona
7. Könczöl István 1905-ben	56 korona
8. Közadakozásból gyászokcsira	750 korona
9. Szij Sándorné gyászokcsira	50 korona
10. özv. Jakabházy Istvánné az úrasztalára sárga selyemterítőt, a szószékre és a lelkészi padok elejére többféle terítőt adományozott.
11. Palotay Rezső és Palotay Ödön budapesti lakosok, akik Kocson sós vizű fürdő létesítése céljából a kocsi határ északnyugati részén földeket vásároltak a szegény iskolás gyermekek részére 1908, 1909, 1910 években 216-216, összesen tehát 648 korona értékű ruhát adományoztak.
12. Kocs község segélypénztára a református iskolai segélypénztár részére minden évben 70 korona körüli összeget adományozott.
13. 1908-tól kezdve az iskolában tanuló gyermekek nagy része ingyenesen jutott tankönyveihez az iskolai segélypénztári alapnak köszönhetően.
14. 1911-ben Józsa Károly volt községi orvos örökösei, annak vagyonából 1.000 koronát „Józsa Károly Alapítvány” címen a Kocsi Református Egyházközségnek adományozták.
15. özv. Jakabházy Istvánné 1911 karácsonyán 30 lánygyermeket ruhával ajándékozott meg 80 korona értékben, szintén ő a templomba szőnyeget adományozott 15 koronáért.

20. A XX. század első felének kettőssége

Miután Sebestyén Dávid lelkipásztor 1916. március 3-án elhalálozott, a gyülekezet új lelkipásztort keresett, egy darabig azonban László Dávid segédlelkész, valamint helyettes lelkész végezte a szolgálatokat, mígnem 1917 januárjában megválasztották Süveg István mocsai születésű magyarszentkirályi lelkipásztort az egyházközség vezetőjévé.¹²⁴

A fejezet címében olvasható kettősség az ő szolgálati idejében (1917-1953) annak tudható be, hogy magyar hazánkhoz hasonlóan Kocs községet, és annak református közösségét is a két világháború hatásai erősen megviselték. A templom előtt álló hősi emlékművekre pillantva olvashatóak azoknak a nevei, akik az I. és II. világháborúban életüket adták hazájukért, nemzetükért. Az I. világháborús emlékművön 62, a második világháborús emlékművön 92 név szerepel, melyekből érzékelhető, hogy milyen hatalmas véráldozatot követeltek ezek a világégések (nem számítva a római katolikus templomnál található emlékművön található neveket). Fiatalasszonyok maradtak özvegyen, gyermekek árván, családok családfenntartó nélkül, s a gyülekezet is elveszítette fiatal életerős tagjainak egy jelentős részét. Azok is, akik életben maradtak, csak évek múltán térhettek haza a hadifogságból. Mégis a gyülekezet lelki élete – mint azt a korábbi évszázadokban is láthattuk – mintha a nehézségek közepette még intenzívebbé vált volna. Úgy tűnik, amikor nincs más, akiben bízni lehet, megtalálják az emberek az Istenhez vezető utat. Így vált lehetségessé, hogy egészen a II. világháború utáni államosításokig, az egyházi földek, majd az iskola elvételéig a gyülekezet, bátran kimondhatjuk: az egyik legszebb virágkorát élte a vérzivataros idők ellenére.

Süveg István érkezése jó értelemben vett pezsgést hozott a Kocsi Református Egyházközség életébe. 1918-ban megalakult a Református Nőegylet, valamint a Hangya Szövetkezet a lelkész kezdeményezésére és vezetésével. Az iskola fejlődése is megfigyelhető: 1920-ban megalapították a negyedik tanítói állást. 1923-ban a gyülekezet nagy áldozatkészségről tett tanúbizonyságot. A háború ejtette sebeket több ponton is igyekeztek orvosolni. Egyrészt a hadi célokra elrekvirált harangok helyett, két új harangot öntetett a gyülekezet Szlezák László budapesti mester műhelyében. (Feltételezhető, hogy egy harangot

¹²⁴ Bakonyszentkirály község egészen 1926-ig két önálló településként létezett, ekkor az 1300-as évektől létező Magyarszentkirály és az 1700-as években mellé épült Németszentkirály egyesüléséből jött létre.

meghagyott az I. világháború, mert a két háború között 3 haranggal volt felszerelve a templom.) Az ugyancsak hadicélokra elvitt orgonasípok is ez évben pótolta a gyülekezet, továbbá a templomot is kívül belül renoválták. Szintén ekkor indult gyűjtés a törvény által kötelezően előírt világháborús emlékmű felállítására, melyet 1924. március 16-án avattak fel a Református Nőegylet kezdeményezésére. Még ugyanebben az évben megalakult a Református Ifjúsági Egyesület is Kocson, a belügyminisztérium által jóváhagyott alapszabállyal, de az ebből az időkből ránk maradt fényképek tanúsága szerint a két világháború között továbbra is működött az egyházi énekkar, létezett református lánykör és színjátszókör is.

1926-ban kiépítették a templom, az iskola, a parókia és a tanítói lakások villanyvilágítását, valamint újjáépítették a parókiához tartozó melléképületeket, amelyeket korábban egy tűzvész elpusztított.

A pezsgő lelki életre bizonyíték az is, hogy 1926-ban, az egyházunk keretein belül működő Hit és Szolgálat mozgalom Kocson tartotta meg országos konferenciáját.

Kiemelkedik Süveg István lelkipásztor szolgálati idejéből az 1939-es esztendő. Ez év június 29-én a lelkész előterjesztésére a presbitérium úgy határozott, hogy templomát felújíttatja. Az 1923-as felújítás óta eltelt 16 esztendőben a templom olyan állapotba került, hogy ez a munka elodázhatatlanná vált, a külső vakolatot ugyanis az épület nagy felületeken ledobta. A fennmaradt külső vakolatot tégláig leverték és úgynevezett parafavakolással újravakoltatták, belül újrameszelték az épületet, és új vaskeretes ablakokat építettek be. A javításra 10.000 pengős kölcsön felvételéről döntött a presbitérium, a munkálatok elvégzésével pedig Balla György tata-tóvárosi építési vállalkozó bízta meg. A református lánykör eközben elhatározta, hogy megtakarított 1.00 pengős tőkéjét a parókia, templom és iskola előtt található vaskerítés befestésére fordítja.¹²⁵

A felújítási munkálatok két és fél hónapig tartottak. Addig az istentiszteleteket az iskolában tartották. S miközben Európában vészjósló események zajlottak, és a hitleri Németország lerohanva Lengyelországot kihozbantotta a II. világháborút, a Kocsi Református Egyházközség nagy örömmünnepre készülődött. A hálaadásra 1939. október 15-én került sor, melyen a helybeli egyháztagokon kívül, sok környékbeli gyülekezet is képviseltette magát.

¹²⁵ László József: i.m. 85. old

Süvegh István lelkipásztor számára ez a nap más szempontból is különleges volt. Ekkor ünnepelte ugyanis 25 éves lelkészi-, 25 éves házassági-, és 20 éves Hangya szövetkezet elnöki jubileumát.¹²⁶

Az ünnepi események elmúltával a II. világháború kegyetlensége hamarosan éreztette hatását. Nemcsak azzal, hogy az egyháztagok százai teljesítettek fegyveres katonai szolgálatot, akik közül sokan soha többé nem térhettek vissza otthonukba, hanem más vonatkozásokban is. 1942 tavaszán anyagszükségletre hivatkozva ismét elrekviráltak két harangot, és csupán a 6 mázsás harangot hagyták meg. (Egészen a '70-es évekig ez az egy harang hívogatta a híveket, és búcsúztatta az elhunytakat.) Az iskola a háború első éveiben zavartalanul működhetett, bár a tantestület egyik tagját is behívták katonai szolgálatra, így őt ezekben az években nélkülözni kellett. Súlyosabb csapást jelentett azonban az iskolára nézve az 1944-es esztendő, amikor a március 19-én hazánkat megszálló német csapatok az iskola összes tantermét katonai kórház céljára lefoglalták. A kényszerű tanítási szünet egészen 1945. április 1-ig tartott. Ekkor a bevonuló szovjet hadsereg elől menekülve a németek kiürítették az épületet. Az ismétlődő légicsapások, bombázások következtében rengeteg ház megsérült a községben. Ez alól nem volt kivétel az iskola és a templom épülete sem, melyeknek minden ablaka kitört. Az orgona sípjaival – ahogy Vincze Imre kántor-tanító fogalmaz – „katonák szórakoztak”, megrongálva ezzel az értékes hangszert.¹²⁷ Fontos még megemlíteni, hogy a templommal szemben található – és Lelkészi Hivatalnak is helyet biztosító – káplánházat szintén lefoglalták a megszálló katonák (arról, hogy németek-e, vagy szovjetek, nincs információ), és barbár viselkedésüknek esett áldozatul az ott fellelhető iratszekrények egész sora, bennük számos pótolhatatlan egyházközségi irattal. Az, hogy az 1713 óta vezetett anyakönyvek nem jutottak erre a sorra, kizárólag Isten kegyelmén, valamint a káplánházzal egy udvarban lakó özvegy Sebestyén Józsefné bátorságán és lélekjelenlétén múlt, aki összeszedte az anyakönyveket, és átvitte azokat az egyik tanítói lakásba, megmentve azokat az utókor számára.

A háború befejezését követően lassan visszatért az élet a megszokott kerékvágásba. Már áprilisban újra megszólalhatott az orgona, amelyet a kántor hozott ismét használható állapotba, és a lelkipásztor is zavartalanul hirdethette ismét Isten ígését, eleinte ugyan kitört

¹²⁶ Az ünnepség menetét ld. a Mellékletek címszó alatt, 96. old.

¹²⁷ Vö.: László József: i.m. 87. old.

ablakoknál, de hamarosan megérkeztek az új üvegtáblák, melyeket az egyházkerület adományozott templom rendbetételére.

Az egyik csapást még szinte ki sem heverhette a gyülekezet, amikor máris érkezett a következő. 1948-ban gyökeres változás történt úgy a magyarországi egyházak, mind pedig az egyházközség életében. Az 1948-as államosítás következtében iskolánk, valamint a tanítói lakások állami tulajdonba kerültek. Az oktatók állami alkalmazottakká váltak. A két felekezet iskolájának összevonásából létrejött a 8 osztályos állami általános iskola. Ezzel egy időben kötelezőből fakultatívvá vált a hittanoktatás, míg az egyházi adózás addigi formája megszűnt; helyét az önkéntes egyházfenntartói járulék vette át. 1950-ben az egyházak tulajdonát képező földeket, valamint az egyházi alkalmazottak (lelkész, kántor, harangozó) javadalmi földjeit is elvette az állam. Utóbbiakért cserébe viszonzásul 1968-ig a lelkészek számára némi fizetés-kiegészítést, úgynevezett kongruát biztosított az állam. Az egyházközség tulajdonában mindössze 3100 négyszögöl földterület maradt, mely továbbra is a lelkész, a kántor és a harangozó javadalmához járult hozzá. A feljegyzések szerint az önkéntes egyházi adózás bevezetése az első években komoly problémát okozott. Évekig semmilyen állagmegóvási munkát nem tudott az egyházközség végeztetni. 1952-ben ugyan a templomtetőn javításokat végeztek, de ezt is csak egyházfőhatósági kölcsönnel tudták megvalósítani.

Süvegh István lelkipásztor végül 37 évig tartó kocsi szolgálat után 1954 tavaszán nyugdíjba vonult. Tatára költözött, ahol 1968. február 7-én, 80-dik életévében hunyt el. Temetése Kocson történt nagy részvétel mellett.

21. Tudós lelkipásztor a gyülekezet élén

1954 tavaszán a nyugdíjba vonult Süvegh István utódjául Kiss Sándor választotta meg a gyülekezet. Beiktatása májusban történt. Személyében nagy tudású, több nyelven beszélő és teológiai doktorátussal rendelkező főiskolai tanár került a Kocsi református Egyházközség élére. Korábban Hollandiában szerzett doktori fokozatot, majd a Pápai Református Teológián tanított, és különösen az újszövetségi tudományok, valamint a bibliai görög nyelv oktatása területén elismert szaktekintélynek számított egész egyházunkban. Mégis az 1948-as államosítások következtében, a pápai teológiai bezárása után gyakorlatilag az utcára került

Kiss Sándor, aki, hogy családját el tudja tartani, jobb híján elfogadta az Ácsi Református Egyházközség segédlelkészi állását. Onnan hívta meg az egyházközségünk 1954-ben.

Szolgálati ideje alatt rendbe hozatta, illetve korszerűsítette a templom villanyvilágítását. A templom belsejét renováltatta. A temetőt kerítéssel vetette körül. Az önkéntes egyházfenntartói járulék bevezetése azonban továbbra is szűkös gazdálkodást eredményezett, és nem tette lehetővé nagyobb lélegzetvételű munkák elvégzését. Ez volt az oka annak a lépésnek, amelyet a következő lelkipásztor Bakonyi Dezső nagyon helytelenített évekkel később, tudniillik, hogy az egyházközség eladta a templommal szemben található káplánházat. Ugyan segédlelkésze már nem volt ekkor a gyülekezetnek, de a korábbi évek államosításai után, ezzel tovább fogyatkozott az egyházközség vagyona, ingatlanállománya, és infrastruktúrája.

Erősen megcsappant a templomba járó emberek száma is az állami propagandának és fenyegetéseknek következtében. Kiss Sándor tudós lelkipásztorként magas szinten oktatta a gyermeket hittanra, és élményszámba menően hirdette Isten igéjét, a gyülekezet fogyatkozását azonban ez sem tudta feltartóztatni.

1968-ban még megszervezte a templom építésének 100 éves jubileumi ünnepségét, amelyen Dr. Bakos Lajos püspök prédikált, ám nem sokkal később 1968. december 18-án 56 évesen váratlanul elhunyt. Temetési szolgálat közben, a koporsó előtt esett össze. Temetése Kocson történt 1968. december 30-án nagy részvétel mellett. Ezzel a '68-as gyászos év véget ért, amelyet a gyülekezet két lelkipásztorának halála keretezett.

22. A fáradhatatlan egyházépítő: Bakonyi Dezső

1969-től Bakonyi Dezső lett a Kocsi Református Egyházközség vezetője, akit Bokodról hívtak meg a gyülekezet tagjai, hogy legyen pásztorává az elárvult nyájnak. Az újonnan megválasztott lelkipásztor nagy lelkesedéssel fogott hozzá a külső és lelkiekben történő építkezéshez, és ez a lelkesedés a későbbiekben, az évek múlásával sem fogyatkozott. Személyében egy olyan ember került Kocsra, aki nem ismert megalkuvást vagy félelmet, rendíthetetlenül szervezte a közösséget, mindig talált építeni, vagy felújítani valót. Különös karizmája volt ahhoz, hogy az emberekkel megtalálja a közös hangot, és őket az egyház építésébe bevonja.

Első nagy munkája mindjárt 1970-71-ben a parókia épületének átépítése volt. Az 1833-ban épült ház utcafrontját elbontották – miután az épület műemléki bejegyzését feloldották – és teljesen új lakórész épült. A tervező Pörtl György volt, a kőművesmunkákat Olajos Pál, a bontást és az ácsmunkákat Bencze Géza végezte. A vízvezetékezt Borsó Zsigmond, a villanszerelést Kustyán Mihály, a bádgozást Györke Vince, az asztalosmunkákat Kele Miklós helybeli iparosok végezték. Mindannyian társadalmi munkában, vagy mérsékelt áron vállalták a munkát, melyhez a gyülekezet tagjainak összefogása, segédmunkája párosult.

Az új parókia 1971 őszére készült el, melynek átépítésével egy időben, a megmaradt lakórész két szobáját egybenyitva, kialakították a ma is használatos gyülekezeti termet, amely ettől kezdve a téli istentiszteleteknek, konfirmációs óráknak, szeretetvendégségeknek, gyermek-istentiszteleteknek szolgált helyszínül.

Miután a gyülekezet nagy fájdalma volt, hogy harangjait háborús célokra két alkalommal is elvitték, 1971-ben elhatározták egy második harang beszerzését az egyetlen megmaradt harang mellé. A Baranya megyei Kistamási Egyházközség 285 kg-os harangját vásárolták meg, és szerelték be a toronyba új vasállványzatra, melynek költségéhez özvegy Süvegh Istvánné nagytiszteletű asszony 15.000 Ft adománnyal járult hozzá. A még szükséges 50.000 Ft-ot a gyülekezeti tagok hamar összeadták, így 1971 ádventjén felkerült a toronyba és elkezdte szolgálatát az új harang.

1972-ben az orgonán történt generál-felújítás. Váradi Ottó orgonaépítő két hétig két segítőjével dolgozott a hangszeren, amelyen így a következő években koncerteket is tudtak tartani. A '70-es években több ízben is adott hangversenyt a templomban Béres Ferenc Liszt-díjas énekművész és Kovács Endre orgonaművész. Ugyancsak a Váradi cégtől vásárolt egy nyugatnémet gyártmányú harmóniumot a gyülekezet.

A hálaadó alkalmakon a következő személyek szolgáltak: Dr. Fejes Sándor püspök 1971. május 23-án tartott parókiaátadáson, Zsoldos Gyula esperes 1971. ádvent 2. vasárnapján tartott harangszentelésen, Dr. Csomasz Tóth Kálmán teológiai professzor az 1972-es harmónium és orgonaszentelés alkalmával.

Az 1970-es évek elejének történése, hogy a korábban elvett templom mögötti telket sikerült visszaszereznie az egyházközségnek. Itt a megmaradt építményeket elbontották, új kerítést, kaput, utat készítettek, és gyümölcsfákkal telepítették be a területet.

1973-ban a templom tetejét borító cserepet palára cserélték. Az ácsmunkákat Bencze Géza végezte, a palázást pedig Bencsics Sándor tatabányai tetőfedő. A temetőnél is folytak a munkák. Már 1970-ben bevezették a vizet a ravatalozóhoz, és a gyászkocsi számára fedett kocsiszínt készítettek. 1973-ban a gyülekezeti tagok kívánságának megfelelően a vízvezetékét tovább építették: 300 méter hosszan 5 csapot helyeztek el. Ez a munka megint csak a közösség példás összefogásának ékes bizonyítéka. Az árkot 45 ember ásta ki, a szerelési munkákat pedig Borsó Zsigmond, Csikós Zsigmond és Máté Vince szakiparosok végezték. Így egyetlen nap leforgása alatt el is készültek vele. Felújították Halász József püspök és László József lelkipásztor síremlékét is. Utóbbit a pápai öregdiákok kérésére és adományából.

1974-ben a templom külső felújítását végezték. Teljes egészében beállványozták az épületet, újravakolták és színezték. Érdekesség, hogy ekkor halványsárga színt kapott a fal, míg a díszítőelemek vajszerűek lettek. A munka 60.464 Ft-ba került. 1975-ben a templombelső volt soron, melynek teljes belső festése már a tavasz folyamán megtörtént 47.000 Ft értékben. Még ugyanebben az évben a parókiához teraszt és járdát építettek, míg a temetőkaputól a ravatalozóig út készült, természetesen mindegyik összefogással, közös munkával.

1975. legemlékezetesebb eseménye azonban kétségtelenül az volt, hogy elkészült a gyülekezeti tagok nagy öröme – de tegyük hozzá: a pártállam képviselőinek nemtetszését kiváltva – a II. Világháború áldozatainak hősi emlékműve a templomkertben, melyet Kovács Sándor helybéli kőfaragó készített. November 2-án avatták fel. Az ünnepi istentiszteletre megtelt a templom, az emlékművet pedig virágok és koszorúk borították be.

1976-ban a környezet szépítése zajlott. A templomkert parkosítása a tatai Parképítő Vállalat adományából újulhatott meg, míg a kerítésfestés a gyülekezet tagjainak (3 presbiter és kb. 20 asszony) lelkesedésének köszönhetően készülhetett el. A parókia téglás folyosója pedig mozaik borítást kapott Vörös József munkájának eredményeképpen. Ilyen megszépült környezet várta 1976. június 27-én a gályarabok kiszabadításának 300. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi istentisztelet résztvevőit.¹²⁸

Már az 1977-es esztendőben történt, hogy özv. Ötvös Vilmosné született Balogh Etelka a templommal szemben lévő telkét az egyházközségnek ajándékozta. A korábban a

¹²⁸ Az ünnepség menetét ld. a Mellékletek címszó alatt, 97. old.

káplánháznak helyet adó terület, így ismét a kocsi reformátusok tulajdonát képezte. A következő évben a lelkipásztor vezetésével rendbe tette a gyülekezet a területet, és be is kerítették azt, sőt kis híján építkezés is kezdődött, ugyanis tervek készültek egy irodának, valamint könyv-, és irattárnak helyt adó épület felépítésére, melyet az egyházmegye és az egyházkerület is jóváhagyott. Annak, hogy az építkezés nem indulhatott meg, az oka kizárólag az volt, hogy a harangozó megbetegedése folytán szükségessé vált a harangvillamosítás, amely nem kis kiadással járt, s ha már így alakult, és a lelkipásztor és a gyülekezet figyelme a harangok felé fordult, elhatározták a harmadik harang beszerzését. Erre 1979-ben került sor. Gombos Lajos őrbottyáni harangöntő műhelyében készült el a 185 kg-os harang, amely a beszereléssel és a villamosítással együtt 83.000 Ft-ba került. Ugyanebben az évben korszerűsítették a templom villanyhálózatát és 28 db lámpatestet vásároltak. Mint később kiderült, a szemközti telken tervezett építkezés ezzel véglegesen elmaradt.

1980-ban ismét külső tatarozáson esett át a templom, melynek eredményeképpen a templom fehér színt kapott. Egy évvel később a rozsdás toronysüveg átfestése történt meg, a parókia fűtésére hőtárolós kályhákat építettek, míg a temetőben felállításra került szintén 1981-ben egy vasállvány, rajta lélekaranggal.

1982-ben a parókia régi, hátsó részének tetőzetét új héjazattal látták el. A régi tönkrement cserép helyére pala került. A tető szükséges javítása után új lécezés készült, melyet Bencze Géza és Bencze Elemér készített, a palát pedig Kovács Antal és Zsoldos László rakta fel.

1984-ben a temetőben bitumenes út készült 350 méteres hosszúságban. Felújította a gyülekezet az 1923-ban felállított I. világháborús emlékművet, és újra javította a templom külső homlokzatát. 1986-ban pedig új főbejáratú ajtó készült az eredeti ajtóval teljesen megegyező formában. A munkát Piriti Miklós helyi asztalos végezte. 1987-ben beázott a templom tetőzete, így tetőjavítás, és új villámhárító felszerelése következett.

Ezzel ért véget Bakonyi Dezső lelkipásztor kocsi szolgálata, akinek fáradhatatlanságát mi sem bizonyítja jobban, hogy miután 1987. december 31-én nyugdíjba vonult, nem sokkal később még elfogadta a Dunaalmási Egyházközség meghívását, amelynek így még 1993-ig lelkipásztora volt, és már a 80-dik életéhez közeledve újjáépíttette a II. világháborúban lelőtt csonka templomtornyot. Nyugdíjas éveit Tatán töltötte, ahol 100-dik életévébe lépve hunyt el 2014-ben. Temetése Szomódon történt.

23. Táskai Ferenc szolgálati ideje¹²⁹

A megüresült lelkipásztori állást először Szemeti Ferenc Környe-Kömlödi lelkész töltötte be, aki azonban három hónap elteltével jelezte, hogy nem kíván Kocsra költözni, hanem marad korábbi szolgálati helyén, így 2014. júliusától Táskai Ferencet bízta meg a gyülekezet a lelkipásztori teendők ellátásával. Az eredetileg villamosmérnöki végzettségű lelkész, jóllehet 51 évesen érkezett Kocsra, mégis első és egyben utolsó gyülekezetvezetői megbízatását töltötte itt a következő csaknem két évtizedben.

1989-ben hazánkban megtörtént a rendszerváltozás, amely ugyan nem eredményezett akkora változást a vallás gyakorlásában, illetve a hitélet megélénkülésében, mint azt sokan akkoriban talán remélték, mégis történtek előrelépések. Az egyik ilyen volt az egyházi ingatlanok kárpótlása. A Kocsi Református Egyházközség is fontos döntés előtt állt, amikor a templom mellett található óvoda (egykori református iskola) épületéről kellett határoznia. A presbitérium tagjainak eredeti elképzelése az volt, hogy az egyházközség kérje vissza az épületet, amelyben kántori, segédlelkészi lakásokat, gyülekezeti termet, továbbá az ifjúság számára alkalmas helyiséget alakítsanak ki. Amint az a levelezésekből kiderül, az egyházkerület vezetése több alkalommal is figyelmeztették a presbitériumot, hogy fontolják meg alaposan a döntésüket, és vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy a kárpótlást ingatlanjáradék formájában kapja meg az egyházközség. Az előzetes kalkulációk hatására aztán belátta a presbitérium, hogy az épület átalakítása és fenntartása a gyülekezet erejét meghaladó vállalkás lenne. Ekkor felvetődött, hogy a templommal szemben található telken épüljön hasonló funkcióval bíró épület, miután az anyagiak előteremtése kérdéses volt, végül úgy határozott a presbitérium, hogy nem egy összegű kárpótlást kér az ingatlanokért, hanem járadék formájában igényli azt. Az elmúlt időszak eseményei azt igazolták, hogy jó döntés született, mert a későbbi beruházások alkalmával, a gyülekezeti tagok adományai mellett, mindig jótékony segítséget jelentettek a negyedévente utalásra kerülő összegek.

Az 1990-es években, továbbá a 2000-es esztendő elején több nagyobb beruházás is megvalósult, melyek elsősorban a templom épületét illetve az egyházközség által fenntartott

¹²⁹ Sebestyén László 2000-2006 közötti gondnok visszaemlékezése alapján

temetőt érintették. Történt külső vakolatjavítás a templomon, szerkezeti megerősítés a torony felőli földemrészén, amely meghajlott, és félt, hogy a mennyezeti rész a karzatra omlik.

Nagy lélegzetvételű munka volt 1990-ben a templom tetőzetének újjáépítése. Amint a korábbi évek beázása már jelezte, az 1973-ban felrakott pala nem jelentett hosszú távú és biztonságos megoldást. A palatető és a lécezés lebontása után, új lécezés és tartós BRAMAC betoncserép került felhelyezésre. Szintén jelentős munka volt 1998-ban a toronysisak felújítása. A sisakot a megyei tűzoltóság hatalmas darujának segítségével a parókia udvarára leemelték, majd a földön történt újjáépítés után helyezték fel ugyanígy az új felépítményt. A korhadt faelemeket kicserélték, és új rézborítást kapott a toronysüveg.

Az idő múlásával – talán a cserép súlyának következtében – függőleges repedések keletkeztek a templom falain. A statikai szakvélemény alapján hosszirányban négy helyen, keresztirányban pedig kettő helyen kellett az épület stabilitását megerősíteni a templom tetőterében. Szintén fontos munka volt a gyülekezeti terem renoválása, ami a következőket foglalta magába: a régi elkorhadt parketta felszedése, és helyette szép új járólap lerakása, falak és mennyezet gipszkartonozása, a villamoshálózat felújítása.

A temetőben a régi, tönkrement vízvezeték meghosszabbítva, új műanyag vezetékre lett cserélve. A temetői út aszfaltburkolatot kapott. A ravatalozó külsőleg teljesen megújult, új vakolatot, zsindelyes tetőzetet, és hatszögletű impozáns előtetőt kapott. A terveket Macskássy Attila tervezőmérnök készítette. A környezet térburkolattal lett ellátva, parkosítás történt, új vízvezeték bekötés történt vizesblokk kialakításával, továbbá megvalósult a csatornabekötés is.

A lelki épülés fontos alkalmai voltak ebben az időszakban azok a népes egyházmegyei konferenciák, melyeknek hatalmas templomunk méltó helyet biztosított, így több ízben is itt rendezték meg a presbiteri és énekkari találkozókat, amelyek minden esetben jó hangulatú szeretetvendégséggel zárultak.

Táskai Ferenc 2007. február havában, betöltve 70-dik életévét, elérte a nyugdíjkorhatárt és nyugállományba vonult. 2014 júniusában bekövetkezett haláláig Kocson élt. Mily érdekes, hogy a gyászos 1968-as évet követően 2014-ben is két lelkipásztort temette el a kocsi református gyülekezet.

24. Gyülekezetépítés Roboz Péter lelkipásztorsága alatt

A Kocsi Református Egyházközség 2007 májusában választotta meg új lelkipásztorát Roboz Péter személyében, aki mocsai származású, ezidőtájt kunszentmiklósi beosztott lelkipásztor volt. Az újonnan megválasztott lelkipásztor 2007. július 14-én foglalta el szolgálati helyét, lelkésszé szentelése október 11-én történt a Somogy megyei Csurgón.

A parókiára feleségével 2007. december 21-én költözött. (Addig Mocsáról jártak át – mivel a lelkészlakás teljes felújítása zajlott.)

A lelkipásztort óriási kihívások, megvalósítandó feladatok várták. Mindjárt a nyár folyamán kezdetét vette a parókia-felújítás, amelynek véghezvitelére a presbitérium ígéretet adott, amikor a lelkészt meghívta. A lelkészlakás siralmas látványt nyújtott. Megrepedt falain az udvarra lehetett látni, így most nagyobb újjáépítésre volt szükség.

Első lépésként egy lelkészi hivatali helység került kialakításra a gyülekezeti terem folytatásában, hogy a lelkipásztor tudja valahol fogadni a hozzáérkezőket addig is, amíg az építkezés folyik. A lakórészen pedig elsőként az épület statikai megerősítését kellett elvégezni. Egy budapesti cég műgyanta talajba injektálásával stabilizálta a teherhordó falakat, míg egy másik vállalat ún. falvarrással kötötte össze az elrepedt falszakaszokat, és pótolta a hiányzó betonkoszorút. Ezután következett a tetőzet javítása. Új lécezés és fólia fölé került az új borítás. A régi cserepet korszerű, ízléses, és nem utolsósorban időtálló piros Bramac betoncserep váltotta fel. Az épület új elosztásúvá vált: utcafronton a 3 szoba ugyan megmaradt (az egyikből járható gardrób leválasztásával), hátul azonban szerelt gipszkarton-falakkal határolt fürdőszoba, wc, éléskamra, amerikai típusú konyha, étkező és közlekedő kapott helyet. A belmagasság az álmennyezetnek köszönhetően lecsökkent 320 cm-ről 280 cm-re, mely fölé szigetelés került. A hidegburkolatok alá szintén szigetelés lett elhelyezve. Megváltozott az épület képe is. Az utcafronton 6 db, szobánként 2-2 hőszigetelt ablak lett beépítve. Oldalt a templom felől 2 új ablak, hátul az udvar felől pedig 1 erkélyajtó, 1 nagy ablak és 3 kisablak biztosítja az épület természetes megvilágítását.

Az épület ízléses, a kor követelményeinek mindenben megfelelő, a lelkipásztor és családja igényét teljes mértékben kielégítő, ugyanakkor nem hivatkozható formát nyert. A külső vakolás halványsárga színben már 2008 márciusában készült el, így a megújult parókia

látványa fogadta a lelkészbeiktatásra érkezőket. Az építkezés mintegy 17 Millió Ft-jába került az egyházközségnek, melyet korábbi évek tartalékai, adománygyűjtés, és egyházkerületi hitelfelvétel biztosított (A hitelt 2010-re visszafizette az egyházközség). Mindenképpen ki kell emelni az adományozók sorából az Aranykocsi Zrt-t, Kocs Község Önkormányzatát, és a Tatai Református Egyházmegyét.

A parókia-felújítással párhuzamosan 2007 őszén másik nagy munka is folyt a gyülekezetben – egész pontosan a templomban. Az orgona és szószék felújítása több mint 1 Millió Ft értékben, Európai Uniós pályázat keretében valósult meg. Az orgona új regisztert (sípsort) és új motort kapott, míg a szószék és a templompadok eleje átfestésre került.

Mindeközben a gyülekezeti élet sem állt meg, sőt mondhatni megélénkült. Újdonság, hogy a falu messze földön híressé váló rendezvénye a 1990-es évek végén alapított Kocsitoló Fesztivál megnyitóját 2007-től a Református Templomban tartjuk, ahol áldást kérünk a résztvevőkre. De nem sokkal az új lelkipásztor érkezése után szolgáltak a gyülekezetben a Dunaalmási szeretetotthon lakói, akiket sok-sok adománnyal bocsáthattunk útjukra. Volt közös reformációi ünnepség templomunkban a gályarabok kiszabadítójára, a 400 éve született Michiel de Ruyter admirálisra emlékezve, és a Tatai Ref. Gimnazista diákok műsorának is örvendezhettünk ádventben.

2008. április 6-án a lelkészbeiktatás nagy ünnepnap volt a kocsiak életében. Érezni lehetett ezt már hetekkel az alkalom előtt. A gyülekezeti tagok nagy igyekezettel készültek az ünnepségre. A parókia és a templom környékét szépen rendbe tették, sokan munkálkodtak azon, hogy a vendégeket tiszta templom és rendezett környezet fogadja, csakúgy mint azon, hogy az alkalom utáni szeretetvendégség mindenki meglelégedésére történjen.

A délelőtti istentiszteleten Sebestyén László Ede Hosszúmezői (Partium) lelkipásztor hirdette Isten Igéjét, akinek dédnagyapja Kocsról származott, s ő most elődeit kutatva érkezett őseinek településére. Délután nagyszámú gyülekezet töltötte meg a templomot. A fényképek tanulsága szerint mintegy 800-an lehettünk, így az 500 db könyvjelzőkártya, melyet az alkalom emlékeként ajándékba készítettünk vajmi kevésnek bizonyult. Az ünnepi istentiszteleten Márkus Mihály püspök hirdette az Igét. A beiktatást Máté László esperes végezte. 27 palástos lelkész kérte Isten áldását a gyülekezet új pásztorára. A beiktatott lelkész igehirdetése után köszöntések hosszú sora következett, majd a községi Faluházban gazdag szeretetvendégségen láttuk vendégül a népes gyülekezetet.

A 2008-as évtől kezdve figyelmünk egyre inkább a gyermekekre összpontosult. Az elmúlt évtizedekben ugyanis gyakorlatilag sajnos eltűnt a gyülekezet utánpótlása. Ennek egyik legfőbb oka a 40 éves szocializmus kártékony hatása, amely kivett egy generációt a gyülekezetből, amely generáció már a 1990-es és 2000-es években nem íratta be gyermekeit hittanoktatásba. Ezért innentől kezdve a lelkipásztor és felesége azon fáradozott, hogy a gyermekeket a gyülekezet, a templom közelébe visszaterelgesse. 2008-tól kezdve minden nyáron táborozni vittünk 20-40 hittanos gyermeket. Az adventi időszakban játszóházat, a nyári időszakban játékos foglalkozásokat tartottunk nekik. A hittanoktatást sok játékkal, jutalmazással igyekeztünk vonzóvá tenni, mindezt úgy, hogy nagy bibliaismereti tudással rendelkeztek hittanosaink. Jól mutatta ezt az egyházmegyei versenyeken való kimagasló szereplésük.

A felnőttek számára ugyanígy több lehetőséget biztosítottunk a lelki épülésre. Rendszeresen tartunk bibliaórát, amely korábban nem volt. 2008-tól kezdve nagyhéten minden este bűnbánati, úrvacsora előkészítő sorozatot tartunk meghívott lelkipásztorokkal. Orgonakoncertet szinte minden évben rendeztünk a templomban. Míg kifejezetten az idősek felé fordulunk azzal, hogy a 80 év feletti gyülekezeti tagjainkat a lelkipásztor születésnapján felköszönti, 2010-től pedig karácsony előtt szerény ajándékkal is kedveskedünk nekik.

Szintén 2008-tól minden évben 3 alkalommal jelenik meg gyülekezeti hírlevelünk „Élő víz” címmel, amely a gyülekezeti élet fontos történéseit, anyakönyvi híreit, hirdetéseit tartalmazza, emellett rövid igemagyarázatok, versek, történetek által az evangéliumot is eljuttatjuk általa sok családi otthonba.

2009 virágvasárnapján Máté László Esperes Úr igehirdetése után, Táskai Ferenc nyugalmazott lelkipásztorunk szolgálatával emléktáblát avattunk a templom főbejáratánál a gyülekezetünkben szolgált lelkipásztorok névsorával. Adventben hálaadó napunk volt a templom a 140 éves templomunkért, és a felújított parókiáért – ennek keretében istentiszteletet, szeretetvendégséget, adventi vásárt, és a gyermekek részére játszóházat is tartottunk.

Folyamatos Egyházközségünk Internetes honlapjának szerkesztése is, amely a mai világunkban szinte nélkülözhetetlen. A legtöbb ember már szinte kizárólag a világhálóról szerzi be a számára szükséges információkat. Ezt a legszükségesebb információk tekintetében

egyházközségünkkel kapcsolatosan is bárki megteheti – bár a gyülekezeti életben való részvételt senki számára nem pótolhatja.

A lelki építkezés mellett azonban a külsőképpen való építést is folytatnunk kellett. Bár a parókia hitelfelvétele arra kényszerített, hogy szűkösebb keretek között gazdálkodjunk Istennek hála el tudtunk végezni több kisebb, ámde fontos munkát. Még 2008 nyarán a régi romos istállóból szép garázs lett kialakítva. 2009. elején feltöltésre került a parókia kocsibejárója a templom mögött a garáztól a hátsó kapuig. A parókia épületének felújítása tovább folytatódott: a hátsó verandás rész vakolatának javítását követően külső meszelés történt, valamint kicseréltük az ereszcatornát. Elkészültek a garázs, illetve hátsó melléképület villanszerelési munkái, és udvart rendeztünk. A garáztól és a hátsó kaputól lefelé, mintegy 1000 m²-es terület lett termőtalajjal feltöltve, ahova gyümölcsfákat, szőlőt telepítettünk, valamint a területet elfűvesítettük.

Az általunk fenntartott temetőben is folytak különböző munkálatok. Új parcellát alakítottunk ki a ravatalozó mellett, mely két részből áll: a kerítés mellett körbefutó kriptasorból, valamint az urnasírok számára kialakított területből. A ravatalozó mellett kerítést állítottunk, valamint a temető hátsó részének kitisztítása is megtörtént, így most már a temető teljes területéről elmondható, hogy tiszta, rendezett a rendszeres kaszálásnak köszönhetően. A temető sírhelyeiről, valamint a rendelkezőkről részletes számítógépes nyilvántartás készült.

2010-től ún. Egyháztagsági Igazolvány került bevezetésére, amelyet minden a református család megkapott – és amelyben pontosan követhető mind az, hogy ki tartozik gyülekezetünkhöz, mind pedig az, hogy ki mennyivel támogatja az egyházközség fenntartását.

Elkezdtek a templom felújítására az adományok gyűjtését. 2009-ben ugyan a templom-felújításra benyújtott Európai Unió pályázat nem sikerült. A presbitérium azonban úgy döntött, hogy mivel kész pályázati anyaggal rendelkezünk, újabb pályázatot nyújtunk be hasonló tartalommal és hasonlóan nagy összeggel.

A 2010-ben egyházmegyei sportnapot tarthattunk itt Kocson. Teraszátépítés valósult meg egyházmegyei támogatásból ez év nyarán. Az orgonát ezúttal szakemberrel javíttattuk, és hangoltattuk, valamint a harmóniumunkat is felújítottuk és a gyülekezeti teremben ismét használatba vettük. Templomtorony-takarítás, és a madarak elleni védőháló felszerelése is megtörtént. Végül az évünket az koronázta, hogy megérkezett a pozitív határozat templom-felújítási pályázatunk elbírálásáról.

A 2011-es év egyértelműen a templomunkról szólt. Év elején felújítottuk a harangozó rendszert, a harangokat programóra vezérli. Február 28-án és március 5-én templomunkból szólt a déli harangszó a Kossuth Rádióban, melyet rövid ismertető elhangzása előzött meg a településről és a gyülekezetéről. Az év végén pedig, 2011. december 3-án, szombaton délelőtt 10 órakor szép hálaadó istentiszteleten vehettünk részt Isten kegyelméből a megújult templomunkban. Sokan dicsőítettük Urunkat ezen a napon, hogy megáldotta munkánkat az előző hónapokban. Isten szava Steinbach József püspök úr tolmácsolásában szólalt meg, örvendezhettünk a Tatai Református Gimnázium énekkarának szolgálatában, valamint hittanosaink szavalatának és énekének egyaránt. De szolgálatával gazdagított egyházkerületünk és egyházmegyénk valamennyi előljárója. Itt voltak még a kivitelezésben részt vevők és sok más vendég is a környező gyülekezetekből, akiket ünnepi ebéden a Faluházban láttunk vendégül.¹³⁰

A munkálatokról szóló elhangzott lelkipásztori beszámoló végén szó esett arról, hogy Istennek nyilvánvalóan célja van ezzel a hatalmas templommal. Hogy ez mennyire így volt, azt akkor még sem a lelkész, sem egyetlen gyülekezeti tag nem sejthette, de Isten már előkészítette, sőt néhány hónap leforgása alatt nyilvánvalóvá is tette szándékát, ugyanis a megszokott vasárnapi és ünnepi gyülekezeti alkalmakon felül is élettelt telt meg a hatalmas, szépen felújított templom. 2012 év elején a községi önkormányzat vezetése azzal kereste meg a presbitériumot, hogy mivel az állam átveszi az önkormányzatoktól az iskolák fenntartását, és ez a folyamat sok bizonytalanságot rejt magában, ezért annak érdekében, hogy az iskolával kapcsolatos kérdésekről továbbra is helyben szülessenek döntések, az állami átvételt megelőzve átadná az intézmény fenntartását a Kocsi Református Egyházközségnek. Miután a lelkipásztor és a presbitérium nem zárkózott el a gondolattól, sőt a felsőbb egyházi vezetés is óvatosan támogatta azt, megindultak az egyeztetések a felek között: nevelőkkel, szülőkkel, képviselőtestülettel, sőt a kömlői önkormányzattal is egy addig működő társulás okán. Volt szülői fórum és falugyűlés, majd miután a szülők döntő többsége támogatta az elképzelést, megszülettek a szükséges határozatok, és elindult a rengeteg papírmunkával járó átvételi folyamat. A végeredmény az lett, hogy 2012. augusztus 31-én Steinbach József püspök úr igehirdetésével megtörtént az első ünnepélyes tanévnyitó istentisztelet, majd

¹³⁰ Az építkezéssel kapcsolatos lelkipásztori beszámolót ld. a Mellékletek címszó alatt, 97-99. old.

másnap becsengettek a Vincze Imre Református Általános Iskolába, s ezzel 64 év szünet után újraindulhatott a református egyházi oktatás Kocs községben.

Ezzel párhuzamosan tovább folyt a külső építkezés is. A ravatalozót teljes egészében felújítottuk tavasszal. Nyáron a gyülekezeti ház hátsó, 1833-ban épült része újjá lett építve, kialakítva benne gyülekezeti mosdót és vendégszobát fürdőszobával. Voltak kiemelkedő lelki alkalmak is a gyülekezetben, többek között: egyházmegyei énekkari találkozó, egyházmegyei levelezős bibliaismereti verseny döntője, gyülekezeti kirándulás Vizsolyba és Sárospatakra, de a legérdekesebb eseménye kétség kívül az volt ennek az évnek, hogy állandó gyülekezet-történeti kiállítás nyílt a templom hátsó részében. Ezzel gyakorlatilag elkezdődtek a gyülekezet 400 éves fennállásának 2014-ig tartó ünnepei.¹³¹ A kiállítóteret Európai Unió támogatásból tudtuk létrehozni: három állóvitrinben és négy vitrinasztalban a gyülekezet tárgyi emlékeit és a gyülekezeti tagoknál fellelhető értékeket helyeztük el, míg középen a régi toronyóra-szerkezet kapott helyet.

2013-ban a templomban, mintegy 200 ülőhelyre elektromos padfűtést szereltettünk, így a téli időszakokban is a templomban tartjuk az istentiszteleteket, és az iskolai reggeli áhítatokon sem fáznak meg az iskolák gyermekei. Ugyanennek az évnek szép ünnepe volt a közös egyházmegyei reformációi ünnepség, amelynek keretében emlékeztünk a 300 évvel azelőtti Kocsi Zsinatról, valamint a 450 éves Heidelbergi Kátéről, előbbiről dr. Nagy Lajos egyháztörténész, református lelkipásztor, Kocs község díszpolgára, utóbbiról Millisits Máté művelődéstörténész tartott előadást.

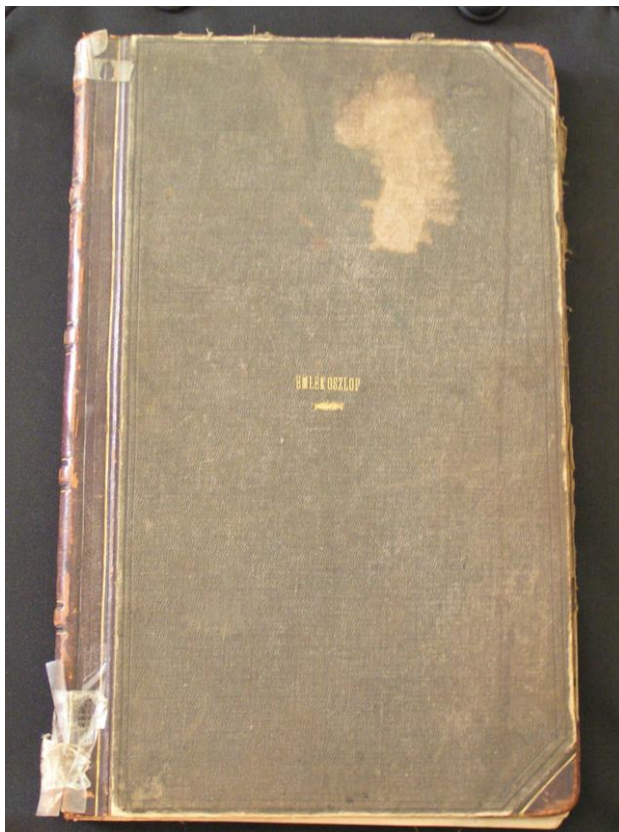
2014. az egyházközség jubileumi éve, amikor Isten kegyelméből nem csak ünnepeltünk, hanem számos fejlesztéssel tanújelét adtuk annak, hogy élő közösség vagyunk. Megújultak a régi, de még használatban lévő klenódiumaink: a 335 és 285 éves úrvacsorai kelyhek, valamint a templommal egyidős, 145 éves keresztelőkancsó. A ravatalozónkra harangtorony készült, ahol távvezérléssel működik temetések alkalmával a '80-as években csak rövid ideig ott funkcionáló 45 kg-os lélekharangunk. A templomba korszerű hangosító berendezés került kiépítésre, mely által nemcsak az igehirdetések, hanem ünnepi beszédek, verses, énekes szolgálatok is kiválóan hallhatóak.

¹³¹ Mint az a 2. fejezetben olvasható 1612-ben adta ki Enyingi Török István földesúr azt a nyílt levelet, amelyben hatévi adó- és szolgálatmentességet ígért azoknak, akik állandó lakhelyükül választják a török által elpusztított településeket. Ekkor indult tehát a betelepülés, míg 1614-től már biztosan van lelkipásztora is református gyülekezetnek.

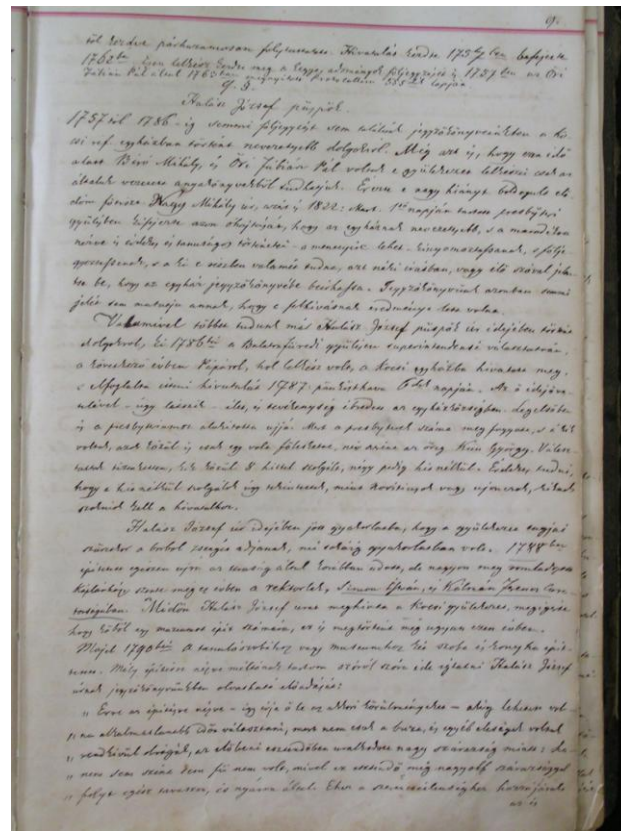
2014. november 22-én pedig ünnepi istentisztelet keretében adtunk hálát Istenünk megtartó szeretetéért, mellyel négy évszázadon keresztül megőrizte ezt a közösséget: mindig adott olyan pásztorokat, akik gondot viseltek a nyájra, olyan elöljárókat, akik felelősséggel hoztak döntéseket, és szorgalmasan munkálkodtak, és olyan híveket, akik Őt megtalálták, imádták, és hitünk szerint az üdvösségüket is elnyerték ebben a gyülekezetben.

Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a Dicsőség!

25. Mellékletek

Emlékoszlop

Az Emlékoszlop egy oldala

EMLÉKEZZÜNK LELKIPÁSZTORAINKRA			
... az Isten igéjét hirdették nektek (azid 137)			
BERZÉTEI MÁRTON	1614 - 1617	SZATMÁRI ÖRVÖS ISTVÁN	1663 - 1666
SZÜCS JÁNOS	1618 - 1624	NÓGRÁDI ISTVÁN	1667 - 1673
SÁGI GERGELY	1625 - 1638	VERESMARTI MIHÁLY	1674 - 1675
DARNAI PÉTER	1639 - 1645	ÜRMÉNYI TAMÁS	1676 - 1677
MAROSI P. JÁNOS	1646 - 1654	CSÚZI CSEH JAKAB	1677 - 1679
SZILÁSI ISTVÁN	1655 - 1662	LOSONCZI FARKAS JÁNOS	1680 - 1682
		SZENCZI SÁMUEL	1683 - 1686
		ÜRMÉNYI TAMÁS	1686 - 1690
		LEPSÉNYI GERGELY	1690 - 1692
		KANISAI PÉTER	1693 - 1697
		ÚJVÁRI JÁNOS	1697 - 1698
		RIMASZOMBATI KISS ISTVÁN	1699 - 1710
		KIS ARI ANDRÁS	1711 - 1712
		KOMÁROMI SÜLLYE PÁL	1713 - 1733
		DABI GERGELY	1733 - 1734
		NAGY JÁNOS	1735 - 1757
		BÍRÓ MIHÁLY	1757 - 1762
		ŐRI FÁBIÁN PÁL	1763 - 1786
		HALÁSZ JÓZSEF	1787 - 1793
		VÉTSEY MIKLÓS	1794 - 1820
		NAGY MIHÁLY	1821 - 1844
		LÁSZLÓ JÓZSEF	1844 - 1899
		SEBESTYÉN DÁVID	1900 - 1916
		SÜVEGH ISTVÁN	1917 - 1953
		KISS SÁNDOR	1954 - 1968
		BAKONYI DEZSŐ	1969 - 1987
		TÁSKAI FERENC	1987 - 2007

Lelkipásztorok neveit tartalmazó emléktábla

Kocsi Csergő Bálint emléktáblája templomunkban

Az 1679-ben készült kenyérosztó tálka és kehely

Az 1713. április 2-3-án tartott Kocsi Zsinat határozatai:

„PONTOZATOK

vagy keresztyén életszabályok, melyek már a mi Komáromi Egyházkerületünkben elfogadtattak, most pedig a Krisztus seregének igazgatására kihirdetés és ahhoz alkalmazkodás végett. Magyari Péter püspök által magyar nyelven kiadattak.

Első rész

Az espereseket illető szabályok

1. A hivatalos hatáskörük alatt lévő iskolákra tiszteletes esperes uraiméknak jó gondot kell viselni, az egyházmegyéikkel együtt.
2. Tiszteletes esperes uraimék, úgy pénztárnok uraimék is, minden esztendőnként számot adjanak a szent gyűlésekben, mit, honnét és mennyit kaptak és adtak ki.
3. A tiszteletes atyák gyakorta meglátogassák az iskolát, úgy tiszteletes esperes uraimék is az egyházlátogatás alkalmával.
4. A tiszteletes esperes ne csak névvel legyen esperes, hanem cselekedettel és valósággal.
5. Tiszteletes esperes uram saját maga hatalmából az atyafiát ne tegye ki az eklézsiából.
6. Az egész társaság akarátja nélkül ne büntetessék senki busával.

Második rész

Az egyházak lelkesztését illető szabályok

1. Senki az Isten szolgálói közül szent eklézsiájához a gyűlésig magát ne kötelezze kézbe adással, ha pedig gyűlés nem lenne, az egyházlátogatás alkalmával meglehet.
2. A szabad akarat szerint való ajándékot az Isten prófétái a gyűléskor beadják.
3. Ahol a prédikátor a mesteri vagy kántori tisztet hordozza, méltán annak fizetését kívánhatja.
4. Midőn az egyházi személy szükséges dolgainak véghez vitelére szent eklézsiájából kimegyen, avagy csak egynek az előjárók közül megjelentsen.
5. Hétköznapiakon az ajándék szerint, magunkat magyarázatokban és bibliaolvasásban, az Isten népének nagyobb épületiért gyakoroljuk, a leányzókat is bizonyos időkben tanítsuk, a Hiszek egy Istent pedig és a Tízparancsolatot vasárnapokon prédikációk után a gyengék kedvéért az Isten székiből hangos szóval elmondjuk.
6. A próféta prófétatársát ne nyelvelje vagy gyalázza tisztében, tudományában, hírében, nevében vagy személyében, sőt, illendő tisztességét megadja, mert lévén ez alattomban való színeskedő csalás, érdemel egy évig tartó, hivatalból való elmozdítást.
7. A házasulandók kihirdetessenek a törvény szerint, de hamar azon a napon össze ne esketessenek, a jövevények pedig bizonyítvány nélkül ne esketessenek.
8. Minden tanító számot vessen a szent eklézsiával Gergely napkor a rendes fizetésről. És ha változik, számot adjon a szent eklézsia javairól.
9. Tiszteletes esperes híre nélkül új alkut egy Isten szolgálója is ne indítson szent eklézsiával.

10. Senkit a tiszteletes atyák szent eklézsiájukban ki ne hirdessenek tiszteletes esperesük engedelmé és bizonyítványa nélkül.

11. Nem léssen szabados az Isten prófétájának a szent pénzt a maga fizetéséért kivenni az eklézsiából, hanemha az eklézsia kényszerítést nem teszen a rendes fizetésről. Alább erről szabály van.

Harmadik rész

A Krisztus seregét illető szabályok

1. Valamelyik szent eklézsia igaz tanítójának törvény szerint való igaz fizetését esztendőnként meg nem adja, semminemű ügyében meg ne hallgattassék, sőt, prófétájától is megfosztassék.

2. A tanító mindjárt újesztendő nap után marasztassék, Vízkereszt nap után való vasárnapig. Ha pedig kedvetlensége vagy az eklézsiában, az is megjelentessék, hadd gondolkodhasson jövődöbeli sorsáról.

3. Soha a legkisebb eklézsia is ne legyen (ha lehet) vagy mester, vagy lévita, vagy prédikátor nélkül.

4. Egyházfi és harangozó legyen a szent eklézsiában.

5. A szent pénz nem a falu szükségére, hanem Isten dicsőségére adassék ki.

6. Az első zsenge minden esztendőben, ha körlevél nem bocsáttatik is felőle, híven bevétetessék, és pénzül tiszteletes esperes uraiméknak kezükbe szolgáltatassék.

7. Minden eklézsiában a presbiterek meglegyenek, ha nagy az eklézsia, tizenketten, ha pedig kicsiny, hatan legyenek, a közjónak munkálódására.

8. Minden páros ember külön fizessen, ha egy kenyéren vannak is másokkal, mert ez lélektől való áldozat; ha ki nem fizet, az egyházi szolgálat az ilyentől megvonatik.

9. Az iskolatartó eklézsiák iskolamesterüket helyre állassák.

10. A stóla és a mellékes fizetés mindenütt egyenlő legyen.

Negyedik rész

Az iskolás rektorait illető szabályok

1. Az iskolamesterek esztendőnként két-két vizsgálatot tegyenek.

2. Esztendőnként a Heidelbergi Káténak tíz-tíz kérdéséből a gyűlésekben vizsgálatunk legyen, mely kérdéseket tiszteletes esperes uraimék a körlevélben hírül adják.

3. Ha a siralmas felek halotti búcsúztatást kívánnak, vagy versekkel, vagy folyóbeszédben valót, ez az iskolamestereket illeti, mindazonáltal nem léssen tilalmas az Isten beszédéből való alkalmaztatás az Isten prófétáiról.

4. A tandíjat a megállapítás szerint szedjék be az iskolamesterek, a külsőktől kétannyit.

5. Ha valamely gyermeknek szülője bizonyosan megtapasztaltatik nagy szegénységben lenni, azt Istenért taníttatjuk.

6. A próféták magzatit bérért nem szabad tanítani.

Ötödik rész

Az egyházak presbitereit és gondnokait illető szabályok

1. A presbiterek a peregrinusoktól avagy jövevényektől, ha az eklézsiában megtelepedtek, mindenütt bizonyítványt kérjenek életükről, lakóhelyükről és nemzetségükről.
2. Valaki ok nélkül az Isten prófétájára vagy családjára támad, gyalázzal illeti, a presbiterektől erősen megreguláztassék.
3. A presbiterek tiszte: templomra, parókiára, egyházi tanítóra, iskolamesterre s ezek rendes fizetésére gondot viselni, az eklézsia mindenféle javaira vigyázni, és a szent eklézsia tisztaságát őrizni.

Hatodik rész

Általános szabályok

1. Ha a szent eklézsia ki akar adni tudós tanítóján, elegendő okot adjon, úgy a tanító is, ha el akar búcsúzni eklézsijától.
2. Más valláson lévő lakosok, ha a rendes fizetéshez nem járulnak hozzá, a stólaris fizetésből kétannyit adjanak. A magányos férfiú pedig, avagy magányos nő félfizető legyen. A katolikus fél pedig nem kényszeríttethető a fizetésre, hanem szabad akaratjára hagyandó.
3. Amely gyermekek apjukkal együtt vakmerőképpen megvetik az iskolát, legyen számártemetésük, úgy a részegségben meghaltaknak és kitiltottaknak is.
4. Ha valamely parázna asszony megszorodik, a kisdéd ugyan megkereszteltessék, de míg magát meg nem igazítja, beavatása ne legyen.
5. Aki vakmerőképpen, minden igaz ok nélkül három ízben egyvégben, vagy többször is az Úr asztalát megveti, ha meghal, legyen számártemetése, sőt az ilyenhez betegségében sem kell vinni.
6. A vasárnapon széjjeljárók és az isteni szolgálatot ok nélkül elmulasztók (hanemha elmúlhatatlan dolga nem leszen valakinek, melyet akkor említsen meg az egyházi embernek) a káromkodókkal együtt megpellengéreztesse, a pellengér pediglen mindenütt megcsináltassék.
7. Az Isten prófétájának mindenféle marhájából a mezei pásztorok tartoznak bér nélkül tizenkét számot megőrizni, az iskolamestereknek felényit, hatot. De az egyházi személyek is tartoznak nekik mindenekben jutalom nélkül szolgálni, és a rendes fizetést is megengedni.
8. Az árva eklézsiák, amely tanítónak szolgálatjával élnek, tartoznak annak adni illendő jutalmat, hogy az ígét ne láttassanak lopni.
9. Minden eklézsiának jegyzőkönyve legyen, és abban az eklézsia jövedelme, költségei, a szent eklézsiában esett dolgoknak elrendezése és más dolgok is leíratassanak, sőt a kisdedeknek keresztsége idejükkal együtt, mikor kereszteltetett meg, és a komáknak neveik azokban betétesse, a házasulandó személyek is beíratassanak. Megtartásra méltó határozat.”

- Az időben ezt a helyet Zalogban bírta Groff Zicsi János, igen kegyelmes Zs. a kinek kegyelmes Patrociniuma által elfűttenek és szabadossággal innét vitetett Évén hozatott cosontrul Csusi Vek. Juhos V2. Irás magga rázó Doctor, innét vitetett Komáromban és itt támaszt mind addig miglen kiűztettek.
10. Mihor Péter aláment a Török 1636. ez helyet a Zatar egészen fel égette. De ottan hamar a lakosok háza sálván épitemi kezdtek és az alkalmatosság, hogy képest tartított hoztanak Benesi Sámuel nevű a ki Tattában functio nélkül lakott az háboruban és onnét hozattatott ide.
11. Ezután hozták Zs. menyi Tamást madosor Ertel és esztendőben, és innét ment Attra.
12. Ezután hozták Zs. menyi Sengelyt Mótárrul. Az 1690. két esztendőig lakott itt. és a Papai Ecclesia elvitte, jó tanító ember volt, igen szeretette a nép sokat is marasztotta az Ecclesia mindazáltal ugyan eszélt ment.
13. Ezután hozta az Ecclesia Kaufai Pétert Symony tottyarul. Az 1693. az egynekény esztendőig épületessen tanított, de véletlenül járt nyavalyás, mert minden egy alkalmatos, sággal sálván népsérel menykezében menván a Vértés alá Zamoltyra kocsiға veség lévén a kocsit felfordította, mely eszben edgyik lába sára ösere törvény, azután egynekény hirre nagy kínos fájdalom kőzött megtrul. Az 1694. és itt eltemetett.
14. Ez az Urban kimalván fel határozott esztendőjének clotte hozattott helyében Kadránról a Csili közűl Vdrari János az 1698. a ki két esztendőnek forgása alatt discretessen episcopus Ecclesi

Gróf Eszterházy József levele a Kocsi és a Nagyigmándi Református Gyülekezetekhez

Mi, Galánthai Gróff Esterházy József Frankó várának örökös Gróffja Pápa, Sempthe, Gesztes, Devecser, Ugod és Tata várainak s Dominiumoknak pedig örökös ura, és most nevezett Tata várának örökös Kapitánya, magyar Országi Királyi Curiának Bírāja Felséges Császárné és koronás Királyi Asszonyunknak belső valóságos titkos, és a Magyar Országi hegytartó Consiliumnak Tanácsa, Generál Feld Marschallya, Obersztere, a Septem-Virális Táblának assessora, Komárom Vármegyének Feő Ispánnya és Magyar Országnak Dunán túl való Tartományának Feő Comendérozó Generalissa.

Adjuk emlékezetül, hogy választás és különböztetés nélkül mindnyájukhoz szegény embereinkhez, és jobbágyinkhoz, minden üdőben viselt Attyaskodásunkból, és nem tsak meg maradásokra, hanem gyarapodásokra is czélozot iparkodásunkról mindanyijan ugyanis reménylyük megemlékeznek, és főképpen azok, akik bennünket bellebb ismernek, és akik szárnyaik alatt meg is örwegdedtek, tapasztallyák illyeten gondviselő tusakodásunkat, mindazok akiknek árendában lépni tetszett, mennyire tudniillik saját rövidségünket a végett tett alkuinkban vélek megegyeztünk. Eképpen hozájok vonszó hajlandságunk nyilván tudva lévén ahoz leg közelebb reményünk senki közzülök nem lészen olyan tudatlan a ki országunk közönséges szokásaiból s Törvényéből és kiki maga Jobbágyi sorsából meg ne ismerje azt,

hogy munkája bérén kívül, magáénak semmit sem tarthat, következendőképen minden minket bír: (munkája bérét ki vévén) miénk olly tellyes hatalommal és szabadsággal, aminémű jussal tudniillik Fölséges Koronás Királyunk Országunk Törvényéből a Jószágokat kinek kinek, a kik valamely adománya magokat erdemesetik conferalni szokták és conferallyák, úgy hogy amelly hatalommal önnön azok bírták vagy vennék valaminő Jussok vólt, lehetett azon urra vagy is Impetránssa által ruházzák kinek az illetén adománt tettek és teszik. Illy hatalomban szabadságban és jusban, minden Örökös Földesurának Jószág birtoka helyheztetve és hazánk törvényei ezen fundamentomra építve lévén, nyilván következik, hogy minden Földes urnak Jószágába lévő és található Templom épületek is senki másé a Jobbágyságé, pedig a ki az Urának tetttségéig egyedül maga házában is lakhat, és munkája bérén kívül sajátjával semmivel sem bírhat, sőt hogy tulajdonával bírhasson törvényünk szerint a természetből arra elégtelenné téretett, és olyatén prorogativától el rekesztett, épen nem lehet hanem csupán csak a Földes Uré, kinek tudniillik Király adomány által bíró Földjén építve vagyon. Innend vagyon, hogy minden Földes Úr maga Jószágában lévő és található Templomok Patronusa, s Ura, és annak törvényük által is constituáltatik. Ezen törvényes Prorogativából továbbat következik, hogy akármelly Hiten és Valláson lévő helyben a Templomban Plebanus vagy Prédicator, az örökös Földes Urak híre, akaratja és respective engedelme nélkül nem helyheztetik járulván ahoz együtt azon ok, hogy Plébanusoknak vagy Prédicatoroknak a Földes Úr Jószágában maradni és onnand élni kellettén, a természet is az illetén Prorogativát érdemessen erősíti, annyival is inkább, hogy az illetén Prorogativának természete nem különben, mint önnön országunk törvénye a Földes Urakat viszont oda kötelezi, hogy nem tsak a Templomok épületeinek conservatiojára Dotatiojokra, hanem együtt az igaz Római Hiten lévő Plebanusoknak élete tápláltatásoknak illendő megadására figyelmezzenek, és gondot viseljenek. Innend ugyan is történik hogy a Templomoknak és Plebaniaknak a Római Sz. Egyháznak Papi rende Superioritasa által tartani szokott visitatiók a Földes Urak közben jövelele nélkül ebből nem vitethetnek, mellyeknek czélja valamint Principaliter abból áll, hogy tudniillik a Papi Superioritás Lelki pásztori hivatalya kötelességéből meg tekéncse mitsoda épségben, éhességben, és szükségeinek provisiójában a Sz. Egyházok a Földes Urak és a lakó nép által tartatnak, miképen tovább a Lelki Atyák a reájok bízott népnek gondját viselik, ezeknek minemű substantiajok legyenek, és ha vagy egyikben, vagy másikban valamelly botránkozást és fogyatkozást talál, azt legottan corrigállya, sőt ha az ollyatén fogyatkozások a Templomnak épülete szüksége, vagy Jószága körül vagy pedig a Plebanusnak élete tápláltatásában observaltatnék annak illendő megadásáról, és respective helyre állításáról és provisiójáról a Földes urat patronus Urasága kötelességéből nem tsak meg inthesse, hanem egyházi rendének engedtetett Authoritásából arra abstringalhassa is, úgy szinte meg világosíttatik innend, hogy önnön az egyházi rend minden Földes Urnak a Templomokban lévő jussát s örökségét nem különben recognoscállya. Nyilváná teszük mindezek, hogy Jószágunkban találkozó minden Templomoknak Patronusa s Ura mi egyedül lényünk következendőképpen azokkal Törvényünk s Urasági Prerogativánk szerént disponálni nekünk meg engedve vagyon, és hogy akaratunk szerént azokat, senki akármelly Prerogativával bíró de még kevesebbet és éppen semmiképpen sem saját örökös Jobbágynak ahoz lévő Just maguknak legkevesebbet is tulajdoníthatnak, következendőképpen a melly Templomokban most azok a Helvetiai és Augustiniana confessio vagy is világosabban szólván a Calvinus és Lutherus Vallása szerént Isteni szolgálattokat tartják ingyen való jó akaratunkból engedelmünkben egyedül tsinállják. Melly ususban, hogy mindeddig őket meg szenvedtük, mindnyájokhoz viselt és ezen írásunknak kezdtében jelentett Atyáskodásunk világosabban ki

nyilatkoztatik. Messzi járul pedig gondolatainktól hogy szegény embereinket egyik vagy másik meg írt vallásokban és ezeknek exercitiumában háborgatni, abban gátolni vagy attól tiltani szándékoznánk. Hanem minden eszes és tanultabb embernél tedva lévén hogy a melly Templomok a Calvinus vallása szerént való Isteni szolgálatra Jobbágyink által usuáltatnak, nem ezeknek, vagy azon Hitben meg holt eleinknek, hanem a régi Római Catholicusoknak munkások és épülettyek légyen. Mind a felől meg magyarázott okokból tehát, mind pedig azért, hogy boldog emlékezetű eleinknek nyomdoki követésében önnön magunknak és az egész Grógi Házunk a Római Catholica Hitben születettvén és abban élvén, természet szerént érzékenységünkre és bánatunkra fordulni kelletik, hogy a mi ollyatén örökös Helységünkben Személyük való divesiónk történik, ajtatosságunkat ma a paraszt gunyhós házakban gyakorolni kelletik, holott ellenben saját örökös Jobbágyinkat hajdani Catholicus Atyáink és eleink által költségesen kőfalakkal fel épített Templomokban járnai szemléljük. Arra nézve tehát, hogy Földes Uri Jussunkat helyre állítsuk és különös Helységeinkben Istenünk kegyelméből gyarapodó Pápista szegény embereinknek is ajtatosságoknak gyakorlásához ezeknek Lelki üdvösségekre respective tartozó gondviselésünkből is alkalmatosságot nyújtsunk Kocs és Igmánd nevű Helységeink Református Valláson lévő Jobbágyainktól jelen való írásunk által kívánnjuk és azoknak önnön Személyeinkhez való örökös Földes Uri jussunknak autoritásából és hatalmából parantsollyuk, hogy általok most is usualó Templomokat úgy mint Sajátunkat restitualljak. Mellyel mindazon által nem akarjuk őket szomorítani el annyira, hogy vallásoknak exercitiumától együtt tellyesen el essenek, hanem meg engedjük, hogy mindenkik meg nevezet kösség maga Helységében a Reformatusoknak szokására való formában más Templomot magának építhessen és vallásának exercitiumat ugyan is jelen való engedelmmünkel continualhassa, kinek fel építéséhez való segítségre azon felyül ajánljuk magunkat, hogy falaihoz szükséges Téglákat és amennyi érdeinkből ki telik födeléhez való fát is ingyen adattni fogunk. Meg engedjük, hogy Peédicatorai tartása continuatioját fönt tartván magunknak Földes Uri Jussunkat abban, hogy azokat mindenkoron presentalni és acceptatiojoktól várni innéntül is köteleztessenek. A hajdani Templomoknak a Római Catholicusokhoz lett vissza adásáról, vissza vételekről és ezeknek restitutioja helyet más Templomoknak építésére a Reformatusoknak adott engedelmekről és ollyanokban való csendes és békességes meg maradásokról vagyon fönt nevezett Helységünkben lakozó örökös jobbágyinknak elég példájok, és azokat tsak közel való Szomszédságban is fel talállyák. Kihez a midőn tekintyük, hogy az említett Templomoknak Fedelei pusztulásához közelítő korban lévén azoknak ugyan is nem másképpen hanem mi engedelmmünkel tehető ujítások alkalmas költséget kíván.

Reményhjük azért Hazánk Törvényében és örökös Földes Uri Jussunkban fundalt kívánságunknak és parantsolatunk elégítésével jobbágyi engedelmességeket vélünk tapasztaltattván mindnyájokhoz szüntelen és buzgóan mindenkoron viselt Atyáskodásaink continuatiojára annyival szorossabb ösztönt adni és szeretetünket azzal magokhoz kaptsolni fogják, hogy a melly költségekről fönt közel emlékezetett tettünk, Ujj Templomoknak építésére természet szerént következő vigasztalásokkal fordítani megengedjük.

Költ Tata Várunkban prima Mensis January Anno Domini 1746.

Gróf Esterházi Jóseph

Balogh Ferenc

m.p.

m.p.

1. Jan. 1746. „¹³²

A második templom 1746. május 18-án lerakott alapkövének felirata

„Avitam romano-chatolicam Ecclesiam Kocsensem Jure et potestate sua dominali hacreditaria fidei orthodoxa fidelibus restitaturus, Helvetica Confessioni addictorum subditorum suorum solatio Patronatas traredditarii pariter Juris sui prerogativa primum hunc lapidem poni fecit, permisitque.

Ex: ac ILL: Z.D.C. Jos. Eszterházy de Gal. Prp. In Frak. Jud: Cua: Rea: Gral: Camp: Marc: I. C. R.: Maj. A.c.f: Inc: Con: Comit: Comar: Supr: Com: et Part. Reg: Hung: trans-Danu: Com: Gen: die 18-a Maj: A.D. 1746.”

Gróf Eszterházy József levele a Kocsi és a Nagyigmándi Református Gyülekezetekhez

Mi Galánthai Gróf Esterházy Joseph Franko Várának örökös Grofja Sempthe, Pápa, Gesztes, Devecser, Ugod és Tata Vágának s Dominiumoknak örökös Ura, és most nevezett Tata Várának örökös Kapitánya, Magyar Országi Királyi Curiának Bírāja, Felséges Rommai Császárné Koronás Király Asszonyunknak, Belső valóságos Titkos és Magyar Országi hegy Tartó Tanácsnak Consiliariussa, General Feld Marschallya, Oberstere a Septem Viralis Táblának Assessora, Komárom Vármegyének Fő Ispánnya és Magyar Országi Dunán túl való Tartománynak Fő Commendírozó Generalissa.

Adjuk örök emlékezetül tudtára mindnyájoknak akiknek illik, hogy minekutánna ezen most folyó Esztendőnek első napján költ Patens Parancsolatunknk értelmében foglalt Törvényes okokból és örökös Földes Uri jussunkból Kots és Nagyigmánd nevű ugyanis örökös Helységeinkben levő Romai Catholicus eleink által hajdan épített Templomokat mind két helyen lakozó és a Helvetiai Confessiot követő Jobbágyainktól ottan hosszasabban meg magyarázott Conditiokkal reperaltuk és azok helyében általunk meg engedett Uj Oratoriumok fel épültek volna. Ugyan is azon Patentünkben tett ígéretünket tellyesíteni akarván mindnyájokat jelen való levelünk által bizonyossá tesszük, hogy ollyatén Uj Oratoriumoknak csendes birtokában és Vallásoknak békeséges exercitumában őket, és Maradékjokat, Hazánknek Törvényei és a Publicumnak mostani és jövőendő dispositioi szerint nem csak mi állandóan conservalni fogjuk, hanem együtt Successorinkat is jelen való akaratunknak követésére obligáljuk. Olly reménységgel és viszontag való köteleességgel, hogy említett Jobbágyink meg emlékezvén, hogy azokhoz szükséges fővebb Materiálékat rész szerént tellyessen ingyen, rész szerént pedig fele árán önnön adunk, és respective engedünk meg ismerjék együtt mind önnön magok, mostanság előb, mind pedig utana következő Posteritássok, hogy ollyatén Oratoriumokhoz mint respective Sajátunkhoz Örökös Földes Uri jussunkat Magunknak ugyan is Posteritásunknak fönt tartjuk Jure et Prorogativa Dominali. És valamint, hogy már jelentett első Patensünkben Predikatoriknak engedelmünkkel való és leendő tartására emlékeztetett tettünk, úgy szinte tilalmazzuk most és jövőendőben, hogy se azokat és oskola Mestereiket hitünk és engedelmünk nélkül soha se változtassák se pedig egyikkének, vagy másiknak történhető halálával más Predikátort Hegységeken hozni ne merészelyenek. A hová Superintendenseik által ennek előtte tartani szokott visitatiokat is refringalván: Kívánnjuk ehez leg közelebb és Parancsoljuk, hogy Vásár és Innep Napokon előljáróik közzül egynehányan általunk vissza vett Romai Catholica Templomot is és abban leendő Predicatiokat, az Hitben való meg világosittasokért gyakorolják. Melly Romai Catholica Templomoknak Épületeihez továbbat úgy ezeknek, és oda Helyheztetett és

helyhezrendő Romai Catholicus Plebanusnak és iskola Mestereknek Subsistentiájára, nem különben mint Papista más Jobbágyink; Amint tudnia illik szolgálatokat és adókat ebben regulálni fogjuk hiven és bugoan és minden vissza vonás nélkül Concurráljanak. A többiben annyiszor jelentett Helységek lakosait a kik a Helvetiai Confession vagynak és Predoktoraikat úgy Iskola Mestereiket Cassatiojok és amitiojok alatt tilalmazván attól, hogy a Romai Catholica Szent Egyháznak törvényei, Jussai és Prorogativái ellen vétetni semmiképpen ne merészelyenek sőt Törvény szerént a Diocesaneus Méltóságos Püspöknek és Generalis Vicariussának tartozó tisztelettel, és alázatos engedelmességgel Subjaceállyanak. Mindnyájan pedig a Romai Catholica Szent Egyháztul el rendelt Innepeket meg ülven, ha ugyanis mind a premittaltatokban jelen való Parancsolatunkat a most élők és jövendők Szentül meg tartani fogják, Remélhetik bizonyosan, és mi is ígérjük és Posterirásunkat oda kötelezzük, hogy újonnan provic modo Épített Oratoriumokban és Vallásoknak Exercitiumában eöket és maradékikat állandóan, és csendessen conserváláni fogjuk. Kinek Nagyobb Bizonyosságára és jelentett Jobbágyinknak Securitássára adjuk jelen való Authentic Ecxpialó Patens levelünket Tata Várunkban Die quarta Mensis Novembris Anno Domini Mellesimo Septingentesimo quad ragesimo Sexto

Grof Esterhazy Joseph

Balogh Ferenc¹³³

Ónkannák1765-ből

Halász József püspök-lelkipásztor beszámolója az 1790-es parókiaépítésről:

„Erre az építésre nézve alig lehetett volna alkalmatlanabb időt választani, mert nem csak a buza, és egyéb eleségek voltak rendkívül drágák, az előbeni esztendőben uralkodott nagy szárazság miatt, hanem sem széna sem fű nem volt, mivel ez esztendő még nagyobb szárazsággal folyt egész tavaszon, és nyáron által. Ehez a szerencsétlenséghez hozzájárult az is, hogy téglát és cserépszindelyt a szomszédságban nem találván kénytelenítettünk épen Csákvárról hordatni. Mindezek nagy kételkedésbe ejtettek bennünket föltett szándékunkban való boldogulásunk felől: de a kocsi keresztyén népnek Isten dicsőségéhez csaknem példa nélküli buzgosága meggyőzte mindezeket a nehéz akadályokat. Nm is reménylettük, hogy a fogadott kőműveseknek a nép kenyeret adhasson azért is a felől rendelést tettünk: de csudálkozással szemléltük, hogy e részben semmi rövidség nem volt. Sokan magokat megfosztották és adtak a parochia építőinek. Kevés reménységünk volt a felől is, hogy éhen szomjan a lakosok Csákvárig hajtsák a marháikatde ezt is minden panasz nélkül nagy serénységgel megcselekedték, annyira örülnek az ő eklézsiájuk épülésének. Nem illő itt elhallgatni N. Bátki György és N. Fodor Mihály curator uraknak hűségöket. Az első kedves hites társától megfosztatott curatorsága kezdetében, mindazáltal nemhogy megcsüggedett volna, hanem abban tartotta legnagyobb gyönyörűségét, és vigasztalását, hogy az Eklézsiának szolgálhatott, éjjel nappal azon gondolkozott, miképpen vihesse elő az elkezdett épületet. Dicséretes volt különösen N. Fodor Mihály úrban is, hogy főcurátor társát mindenekben hűségesen segítette, semmi fáradtságát nem tiltotta. Ezen kívül minémű hűséggel voltak magamhoz, és az én házamhoz, azt eléggé le nem írhatom. Maradjon örök áldásban áldott emlékezetek mind magoknak, mind maradékaiknak.”¹³⁴

Halász Józsefné született Karai Éva köszönete az 1831-ben számára küldött segélyért:

„Nyugtató levél 20 – húsz forintokról, mint a Kocsi ref. szent Eklézsia keresztyéni szeretetből származott nemes ajándékát oda való Rektor Fodor Pál uram kezéből háládatos tisztelettel felvettem, és érette életem fogytán kérem könyörgésemben a jóltévő Istent, aki mindedig gondomat viselni méltóztatott, hogy a tisztelt eklézsiát virágoztassa, minden nemű lelki testi áldásaival látogassa. Kelt Nagy Kőrösön 1831-dik esztendő martius 29-kén. Néhai Halász József volt férjem nyomorult özvegye Karai Éva maga keze vonása.”
„Én előttem Nánási Fodor Gerson helybeli predikátor előtt m. k. ki is a szegény özvegynek küldeni méltóztatott segedelmét a szent Eklézsiának érzékeny háládatossággal köszönöm.”

¹³⁴

László József: i.m. 9-10. old

Az 1833-ban épült lelkészlak ma is meglévő része.

Az 1841-ben készült toronyóra-szerkezet felújítás előtt még a toronyban...

... és a 2012-es felújítást követően

A harmadik templom 1868. április 13-án lerakott alapkövének felirata

„1868-dik év április hó 13-kán tétetett le ezen kocsi ev.ref. gyülekezet új templomának alapköve, Isten szent nevének segítségül hívása mellett.

Lelkésze volt ekkor a gyülekezetnek László József, előbb tatavidéki esperes, hivataláról lemondás után most tanácsbíró.

Segédlelkész: Balassa Lajos.

Tanítók: Varannay Lajos, Kóczán Lajos, Bereczki János.

Az egyház gondnokai: Sebestyén Péter, Dúcz István.

A helység jegyzője: Kis Mór, bírāja: Könczöl János, törvénybíró: Pöcze János.

Egyházi előjárók: Patolcs József, Bátki Sámuel, Kovács András, Bátki Mihály, Sebestyén József, Major Ferenc, Ányos István, Patkó Zsigmond, Sebestyén Sándor, Sebestyén János, Bátki János, Lantai József, László József, László János, Bán György, Ásóth Pál, Kisindi György, Büji István, Györke Sándor.

Számlált a gyülekezet ez időben 2250 lelket.

Rom. cath. volt ekkor Kocs községben 500.

Ágostai hitvallású 9.

Izraelita hitvallású 20.

Magyarország ez időbeli királya Ferencz József.

Ezen dunántúli ev. ref. egyházkerület superintendense Nagy Mihály előbb kocsi, most komáromi lelkész.

Vállalkozott építőmesterek: Bánóczi Pál pápai építőmester, Györke Sándor asztalosmester.

Adja a kegyelmes Isten, hogy ha valaha e sorok a késő utódok kezébe kerülnek, nagy és hatalmas legyen akkor a magyar haza, szabadok, boldogok ennek lakói, virágzó a protestáns egyház, virágzó e község, és ezen ev. ref. gyülekezet.

Áldás az utókornak!”¹³⁵

Az 1869-es templomszentelési ünnepre készült keresztelési kancsó

¹³⁵ László József: i.m. 39-40. old

Az 1872-ben készült orgona

Kóczán Lajos főtanító 40 éves jubileumi ünnepségének liturgiája

1. *A gyülekezet éneke után, a kocsi énekkar énekelt, mely alatt*
2. *Helyi lelkész, Sebestyén Dávid a szószékbe ment és ünnepi beszédet tartott Pál ap. Thess. I. levele 5 r. 12 v. felett.*
3. *Az énekkar énekelt: „Fel örömmel zengjete” kezdetű éneket Mozarttól.*
4. *Antal Gábor püspök úr üdvözölte a jubilánst, magas szárnyalású beszédben.*
5. *Lőrinczy György kir. tanfelügyelő üdvözölte, és átadta a Vallásügyi Minister úr által küldött, szolgálati díszérmet.*
6. *Mohácsy János tanítói elnök üdvözölte a tanítói kar nevében.*
7. *A kocsi ref. egyház nevében: Sebestyén Dávid lelkész átadva az egyház ajándékát: 50 korona értékű lámpát.*
8. *A tanítványok nevében: Bátky Mária, Jakabházy István özvegye, nyugalmazott polgáriskolai tanítónő, átadva a tanítványok ajándékát, 50 korona értékű süteménytartót.*
9. *Az ünnepelt által vezetett énekkar nevében Hanák Gábor átadva az énekkar ajándékát: sótartót.*

Az üdvözlő beszédekre az ünnepelt külön válaszolt. Majd 70 terítékű bankett követte az ünnepélyt. Melyen püspök urunk a királyért, helyi lelkész a püspök úrért. Lőrinczy György kir. tanfelügyelő úr az ünnepeltért, Kiss Mór nyug. községi jegyző úr, a királyi tanfelügyelő úrért stb. emeltek poharat.

Végre felolvastatott a szélrózsa minden irányából jött számos üdvözlő iratok.

Így végződött a kocsi egyház öröm ünnepe.

Adjon a Jóisten a közügy munkásainak mindig ily elismerést!

*Te pedig öreg veterán, lelkiismeretes munkád által kivívott babérodát élvezd ad multos annos.*¹³⁶

Feljegyezte: Sebestyén Dávid

¹³⁶ ad multos annos jelentése: hosszú évekig

Az 1939. október 15-én tartott hálaadó nap menete:

Az egyházközség presbitériuma részt óhajtván venni lelkészének ünnepében – a templomszentelés reggelén 8 órakor a tanítótestülettel együttesen ünnepi díszközgyűlést tartott, amelyre a jubiláns lelkipásztort küldöttség hívta meg. A presbitérium élén Vincze Imre ig. tanító, presbiter néhány keresetlen szóval üdvözölte, majd átnyújtotta a presbitérium jubileumi ajándékát – egy vésett ezüstdobozt. A jubiláló lelkész meghatott szavakkal válaszolt az üdvözlésre, mely szerint a presbitérium megemlékezését, kedves emlékként megőrizni kötelességének fogja tartani.

A presbiteri díszközgyűlés után nemsokára megkondultak a harangok, melynek szavára benépesült a templom előtti tér. Felcsendült a 90. zsoltár, melynek elhangzása után Leőke Károly felsőházi tag, tatai esperes átvette Horváth János gondnoktól a templom kulcsát, hogy azt felnyitva, átadja rendeltetésének. Az orgona felbúgott és felcsendült a templomba beözönlő hívek ajkán a 7. dicséret 1. verse: „Ím bejöttünk nagy örömmel”.

A templomszentelési istentisztelet sorrendje a következő volt:

- 1. Fentálló ének: 7. dics. 1. vers: Ím bejöttünk nagy örömmel...*
- 2. Gyülekezeti ének: 65. zs. 1-3. vers: A Sionnak hegyén Úr Isten...*
- 3. Bibliát olvasott és imádkozott: Leőke Károly felsőházi tag – Tatai egyházmegyei esperes*
- 4. Közének: 105. zs. 1. vers: Adjatok hálát az Istennek...*
- 5. Igét hirdetett: Győry Elemér győri lelkész – püspökhelyettes, egyházkerületi főjegyző*
- 6. Keresztelést végzett: Baráth József gyermelyi lelkész*
- 7. Himnusz*
- 8. Záró ének: 122. zs. 1-2 vers: Örülök az én szívemben...*

Az ünnepi istentisztelet után Süvegh István lelkész és neje, Nagy Berta ezüstmenyegzőjüket ünnepelték, mely alkalommal az Úr asztala előtt álló jubiláns házaspárt Olé Sándor pápai lelkész, főiskolai gondnok áldotta meg. Az ezüstmenyegző utáni üdvözlések során a lánykör nevében Horváth Eszter, az if. egyesület nevében Balogh József intézett köszöntő szavakat a jubiláló nagytiszteletű házaspárhoz.

A lelkész és neje ezüstmenyegzőjük alkalmával és annak emlékére, az úrasztala, továbbá a mőzesszék és szószék számára lilabáronyból készült és aranyrojtokkal díszített terítőket készíttetett 400 pengő költséggel, melyek a felszentelési istentisztelet alkalmával voltak elsőízben használatban.

Az ezüstmenyegző után került sor a Hangya szövetkezet 20 éves jubileumára, melynek megalapítója és 20 éven keresztül igazgató elnöke szintén a jubiláns lelkész volt. A jubileumi díszközgyűlés alkalmával nyújtotta át Dr. Bancsó János központi igazgató Süvegh István lelkésznek a Hangya központ ezüstérmét. A díszközgyűlés után a Hangya nagytermében 200 terítékes ünnepi ebédet vettek részt a meghívott vendégek. A Hangya jubileum alkalmával budapesti központ egy tanulságos kiállítást rendezett az iskola tantermeiben: a Hangya szövetkezetek fogasztási és értékesítési munkájáról.

Az esti órákban, du. 6 órai kezdettel gyülekezeti nap tartatott a templomban a következő programmal:

- 1. Kezdőének: 16. dicséret: Úr Isten téged...*
- 2. Gyülekezeti ének: 81. dics. 1-2 vers: Krisztus Te vagy...*
- 3. Bibliát olvas és imádkozik: Sarudy György szendi lelkész*

4. *Előadást tartott a szeretetről: Tóth Sándor császári lelkész*
5. *A leánykör énekelt: Dicsőség Istennek...*
6. *Bibliát magyarázott Mikos Lajos dadi lelkész*
7. *Szavalt: Horváth Emma – Az agg prédikátor*
8. *A tanítói énekkar énekelt orgonakísérettel; előadták: Bukovinszky Géza, Bükki Lajos, Nemes Imre és Vincze Imre tanítók*
9. *Keresztelt: Magyaródy Dénes kömlői lelkész*
10. *Záróének: 81 dics 3-4 vers: Mi szemeink ha alusznak*

Az estéli istentiszteletet megelőzően Szabó Kálmán etei lelkész 4 ifjú párt esketett össze.

Mikor az esti égen feltűntek ragyogó csillagok, befejeződtek az ünnepségek, melyek gazdagabbá tették a lelkeket, s egy örömnapot ajándékoztak a kocsi református gyülekezetnek. Feljegyeztetett: 1939. október havában.

A gályarabok kiszabadulásának 300. évfordulóján, 1976. június 27-én tartott ünnepség menete:

1. *Kezdőének: 90. zs. 1. v.*
2. *Leülve énekeltük: 394. ének 1-2 versét: Térj magadhoz...*
3. *Igeszolgálatot végezte: Dr. Bakos Lajos püspök*
4. *Köszöntőt mond: Bakonyi Dezső lp.*
5. *Előadást tartott Kocsi Csergő Bálintról Pataki László győri lp.*
6. *Muraközy Gyula: Gályarabok énekelnek c. versét elmondja a helyi lp.*
7. *Asszonyok női kara énekli: Áldjad én lelkem a dicsőség erős királyát...*
8. *Koszorúást végzi: Sebestyén Dávid gondnok*
9. *Büi János alkalmi versét Kocsi Csergő Bálint címmel felolvasta a lp.*
10. *Zsoldos Gyula esperes záraszót, imát és áldást mondott*
11. *Himnusz...378. ének 6. versével befejeződött az ünnepély*

Az ünnepély befejezte után közebed volt a gyülekezeti teremben. Szépen megterített asztalok, finom ételek várták a vendégeket. Ebéd közben a püspök urat köszöntötte Vincze Imre igazgató, legidősebb presbiter és Kórosi Gábor Hazafias Népfront elnöke.

Feljegyezte: Bakonyi Dezső.

A 2011-es templomfelújítás hálaadó ünnepén elhangzott lelkipásztori beszámoló:

„Isten hozta mindnyájukat a Dunántúli Református Egyházkerület egyik legnagyobb templomában, amely Isten kegyelméből az elmúlt néhány hónap alatt megújulhatott! Engedjék meg, hogy röviden beszámoljak e nagy munkáról. Azzal kezdeném, hogy templomunk állapota az elmúlt időszakban egyre rosszabbá vált. Akik jártak a templomban, vagy körbejárták kívülről, azok láthatták, hogy áztak, nedvesedtek a falak, alulról szigetelés és megfelelő vízelvezetés, felülről ereszcsonna hiányában. Nagy táblákban hullott a vakolat, de belül is a már megszürkült falakon egyre mélyülő repedések jelezték, hogy statikai problémák is vannak.

Még 2008-ban döntött úgy az egyházközség presbitériuma, hogy az Uniós pályázatok nyújtotta lehetőségeket kihasználva – vagy fogalmazhatunk úgy is, hogy az Isten által rendelt

alkalmas időt nem elmulasztva – belevág a templomfelújítás nem túl egyszerű folyamatába. Még akkor ősszel elkészítettük a székesfehérvári TÁM Építészirodával a templom felmérési terveit, amelyek nem álltak rendelkezésünkre, valamint pályázatíró céget bízunk meg pályázatunk elkészítésével: Horváth Zoltán Barna és szombathelyi csapata dolgozott azon, hogy sikeres pályázati anyagot nyújthassunk be.

2009 januárjában be is adtuk első pályázatunkat, amelyet azonban hosszas hallgatás után elutasítottak, az erről szóló határozatot 2010. január közepén – tehát több mint egy év elteltével – kaptuk meg. Mivel sejthető volt a nemleges válasz – időközben azonban újabb lehetőség kínálkozott –, a presbitérium meg sem várva az elutasító határozatot ismét megbízta a pályázatíró, hogy dolgozza át a már meglévő anyagot. Ezt követően a Nemzeti Diverzifikációs Program keretében adtuk be pályázatunkat 2010. január elején, melyről támogató határozatot kaptunk 2010 decemberében. Azonban az igényelt bruttó 51 millió Ft helyett mindössze 37 millió Ft-ról szólt a határozat. Ekkor fellebbezés következett, majd újabb várakozás, míg végül idén áprilisban megkaptuk a választ. A korábbi határozatot visszavonták, és az új határozat bruttó 45 millió Ft-ról szólt. Ugyan kevesebb volt ez, mint amit reméltünk, és sejtettük, hogy nem lesz elegendő mindenre, ám Isten segítségével bízva belevágtunk a pályázatban foglaltak megvalósításába. A 2,5 hónapig tartó közbeszerzési eljárást követően 2011. július 5-én kezdődhetek a munkálatok. Az építési részt a komáromi székhelyű WF Építőipari Kft. végezte, míg a kertépítésre vonatkozó részt a nyergesújfalui Fischer-Bau Kft. nyerte meg. Párhuzamosan folytak a munkálatok kívül és belül, majd az utolsó szakaszban a parkosítás és a környék rendbetétele zajlott le.

A következők valósultak meg: a teljes templomhajóról vakolat tégláig történő leverése, újravakolása korszerű nemes vakolattal, 2 m-es magasságig szárító vakolattal. A torony jó állapotú vakolatának szükséges mértékű javítása, újraszínezése. Fekvő-ereszcsonna elhelyezése, a templom körül teljes vízelvezetés kiépítése. Villámvédelem kiépítése. Óraszámplapok átfestése. A lábazati kövek felújítása műhelyben, majd visszahelyezésük a vizesedést gátló és a kiszellőzést biztosító technológiával. Új nyílászárók kerültek elhelyezésre. Ilyen a hátsó ajtó, valamint a két oldalbejárati ajtó. A főbejárati ajtó és az ablakok pedig fel lettek újítva, és át lettek festve. A belső ajtók átfestése is megtörtént. A cintérium teljes felújítása megvalósult, új tardosi vörös-mészkő járólappal illeszkedik a templom belső teréhez. Az orgona felőli oldalon a falhoz érő padok levágásra kerültek. Megtörténtek a kevésbé látványos statikai megerősítések is. Az orgona mögötti megrepedt falszakasz stabilizálása, valamint a torony felőli karzat födémszakaszának javítása. Mindkét végén a templomnak, a mennyezet a párkányok mögötti részen 80-80 m² gipszkarton borítást kapott a stukatúr rossz állapota miatt. Alul 2 m-es magasságig a vakolat leverése után belül is szárító vakolat került. Ezután megtörtént a teljes belső glettelés, mészfestés. Végül, mint látható a templom teljes környezete térköves burkolatot kapott. A cintérium mögött a millenniumi hársfa tövében egy kis pihenőhely létesült, növényekkel, padokkal, szemetessel, míg hátul egy igazi park jött, amely a gyermek, ifjúsági, családi alkalmaink kedvelt helyszínévé válhat.

A beruházás októberben fejeződött be, és benyújtottuk az elszámolást a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalnak. Néhány a pályázatból kimaradt munkát, valamint a hatalmas belső takarítást pedig a gyülekezet tagjai végezték el. A költségtérítés nélkül végzett munkák közül kiemelném a két helybeli villanyszerelő: Ördög Attila és Holchacker Tamás által nyújtott segítséget, akik az érintésvédelmi előírásoknak megfelelő komplett új villanyszerelést elvégezték.

A pályázat rengeteg papírmunkával járt, melyben az egyházkerület által megbízott kaposvári Ann-Tony Kft volt a segítségünkre, elsősorban Pahocsa Dániel projektmenedzser személyében, míg az előfinanszírozást az egyházkerületünk nyújtotta, amely vezetőinek ezúton is köszönetet mondunk, hiszen az előfinanszírozáson felül további hitelre is szükségünk volt, melyet szintén ők biztosítottak. A templomra végül csaknem bruttó 61 millió Ft-ot költöttünk, melyből mintegy 9,5 millió Ft volt saját tőke, nagyrészt adományokból befolyt összeg. Ez azért nagy szó, mert 4 évvel azután, hogy csaknem 17 milliós parókia-felújítást hajtott végre a gyülekezet, most igaz, hogy négy éves lejáratú hitellel, de ezt a nagy munkálatot is véghez tudta vinni. Köszönet minden jószívű adakozónak, hogy szíven viselte templomunk sorsát.

Mindenek előtt, és mindenek felett azonban a Kegyelmes Istennek tartozunk köszönettel, aki mindvégig velünk volt és megsegített bennünket. Emberileg nézve sokszor tűnhetett úgy, hogy nem lesz a pályázatból semmi, hogy nem lesz elegendő a pénz, nem fog sikerülni, ám ma mégis egy szépen megújult templomnak örvendezhetünk.

Én személy szerint biztosan azt tapasztaltam meg, de talán a presbitérium, a gyülekezet is, hogy Istennek nyilvánvalóan célja van ezzel az óriási templommal, terve van a Kocson élő református közösségével. Ha nem így volna, nem engedte volna meg, hogy mindezt véghezvigyük. De megengedte és jónak látta, hogy kézbe vegyen bennünket, és használjon bennünket ebben, mint az Ő eszközeit. Ezért egyedül Övé legyen a dicsőség!”

Feljegyezte: Roboz Péter

Felhasznált irodalom:

- Fél Edit: Kocs 1936-ban – néprajzi monográfia, Budapest, 1941.
- Hudi-Jakab-Koncz-Köblös-Kránitz-Mezei: Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból, Pápa, 2002.
- Komáromi Pál: Succinta descriptio rerum ecclesiasticarum in ecclesia reformata Kocsiensis factorum imprimis de successionem ministrorum ab anno 1612, Magyar Nemzeti Múzeum 1043. Qu. Hung. II. 44-47.
- Kúr Géza: A Komáromi Református Egyházmegye, Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1993.
- Kórósi Gábor, Kocs. Múlt és jelen, Kiadja: Polgármesteri Hivatal, Kocs, 2003.
- László József, Emlékoszlop, fellelhető a Kocsi Református Egyházközség parókialis könyvtárában, kézzel írt formában, 1880.
- Révész Imre: Egyháztörténelem, Budapest, 1995.
- Szentkúti Kiss Károly: Krónika, Nagyigmánd, 2000.
- Thury Etele: A Dunántúli Református Egyházkerület története I-II., Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1998.